

rodna gruda

12

december
1976
letnik 23

slovenija

revija za slovence po svetu
magazine for slovenes abroad
revista para los eslovenos en el mundo

srečno
novo leto **1977**

*Slika na naslovni strani:
S poti na Triglav, planinska koč
Planika (Foto: Egon Kaše)*

Sporočamo vam, dragi bralci, da je izšel štiriindvajseti zbornik Slovenske izseljenske matice

SLOVENSKI KOLEDAR 1977

To je vaš koledar! Vsebinsko pestra in slikovno bogato opremljena knjiga, ki jo boste z veseljem prebirali vse leto, saj vas bo nenehno seznanjala z življenjem in delom rojakov v Jugoslaviji in po vsem svetu.

Naročite KOLEDAR 1977 čimprej pri svojih zastopnikih ali pri nas! Spomnite se sorodnikov, prijateljev, znancev, ki jim to zanimivo knjigo lahko naročite za novoletno darilo! SLOVENSKI KOLEDAR 1977 stane 85,00 dinarjev, ali 5,00 USA dolarjev, oziroma enakovrednost v drugih valutah.

Obenem priporočite vsem, ki jih imate radi, in tistim, ki imajo radi Slovenijo, naj naročijo mesečno ilustrirano revijo za Slovence po svetu

RODNA GRUDA

Pišite na naslov:
SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
Cankarjeva 1/II., poštni predal 169
61001 LJUBLJANA — SLOVENIJA
Jugoslavija

Pošljite izpolnjeno naročilnico in takoj vam bomo ustregli!

NAROČILNICA

Pošljite revijo RODNA GRUDA od _____ dalje

SLOVENSKI KOLEDAR za leto 1977

na naslov: _____

Podpis: _____

Izšel je Slovenski koledar 1977

Slovenska izseljenska matica v Ljubljani je založila že 24. letnik svojega vsakoletnega zbornika — SLOVENSKI KOLEDAR 1977, ki poleg revije »Rodna gruda« obvešča Slovence v tujini o življenju in dogodkih v Sloveniji in Jugoslaviji ter o njihovem društvenem, kulturnem in družabnem delovanju, da se tudi po tej poti medsebojno spoznavajo, navezujejo stike in tudi izmenjujejo delovne izkušnje. Ob izidu Slovenskega koledarja 1977 pa bi bralce radi opozorili na to, da je to pravzaprav že 60-letnica izhajanja te edicije, saj so pobudo zanjo dali v letu 1950 ameriški Slovenci. Prav tedaj je namreč nehal izhajati Ameriški družinski koledar, ki je bil polnih 36 let (1915—1950) priljubljena letna publikacija v slovenskih domovih širom po Ameriki. Glede na to, da ameriški Slovenci tedaj niso imeli več možnosti za izdajanje, so predlagali, da bi s tako publikacijo nadaljevali v Sloveniji. In tako je v letu 1954 izšel prvi letnik — kot nadaljevanje ameriškega pa sedemintrideseti. S šestimi desetletji izhajanja se lahko pohvali le malo slovenskih publikacij dom in po svetu.

Od leta 1972 naš zbornik nosi naslov SLOVENSKI KOLEDAR, ker je uredništvo sprejemalo za objavo tudi vedno več prispevkov organizacij in društev, ki so jih ustanovili naši rojaki, ki so na začasnem delu v tujini.

Upamo in želimo, da bo SLOVENSKI KOLEDAR 1977 prav tako toplo sprejet v vseh slovenskih sredinah po svetu, kot so bili dosedanji letniki. Na 272 straneh je objavljenih 77 člankov, reportaž in fotoreportaž iz življenja v Sloveniji in Jugoslaviji ter o pomembnih dogodkih med našimi ljudmi po svetu. Koledar je bogato opremljen kar z 285 fotografijami, koledarski meseci na začetku zbornika pa z 12 ilustracijami akad. slikarja Franceta Miheliča, ki jih je narisal po znani ribniški himni »Ribenčan Urban« in jo tudi slovenski zbori po svetu tako radi prepevajo.

M. Š.

Vsem rojakom po svetu, bralcem naših publikacij, sodelavcem in prijateljem naše revije, našim organizacijam, društvom in klubom

želimo srečno in uspehov polno novo leto 1977!

Slovenska izseljenska matica
Uredništvo Rodne grude

revija za slovence po svetu
magazine for slovenes abroad
revista para los eslovenos en el mundo

december 1976

letnik 23

Izdaja — Published by:
Slovenska izseljenska matica
Ljubljana
Tel.: 061/20-657

Naslov — Address:
61001 Ljubljana
Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Slovenija-Jugoslavija
Tel.: 061/23-102 — uredništvo
061/21-234 — uprava

Glavni urednik
Drago Seliger

Odgovorni urednik:
Jože Prešeren

Urednica:
Ina Slokan

Uredniški odbor:
Janez Kajzer, Jože Olaj, Ernest Petrin,
Jože Prešeren, Ina Slokan, Mila Šenk,
Juš Turk

Uredniški svet:
Anton Ingolič (predsednik), Matjaž Jančar,
France Poznič, Franci Stare,
Andrej Škerlavaj, Martin Zakonjšek

Upravnica publikacij:
Vera Valenci

Oblikovalec:
Peter Žebre

Prevajalca:
Milena Milojević-Sheppard/Angleščina
Alberto Gregorič/Španščina

Letna naročnina:
Jugoslavija 100,00 din, USA 6,00 US \$
Kanada 6,00 c \$, Avstralija 5,00 au \$
Anglija 2,80 Lstg, Avstrija 115,00 Sch,
Belgija 220,00 Bff, Danska 35,00 Dkr,
Finska 23,00 FM, Francija 25,00 FF,
Holandija 16,00 Hfl, Italija 4.000,00 Lit,
Nemčija 16,00 DM, Norveška 33,00 Nkr,
Švedska 25,00 Skr, Švica 19,00 Sfr.

Plačila naročnine:
Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun: 50100-620-575
pri Ljubljanski banki

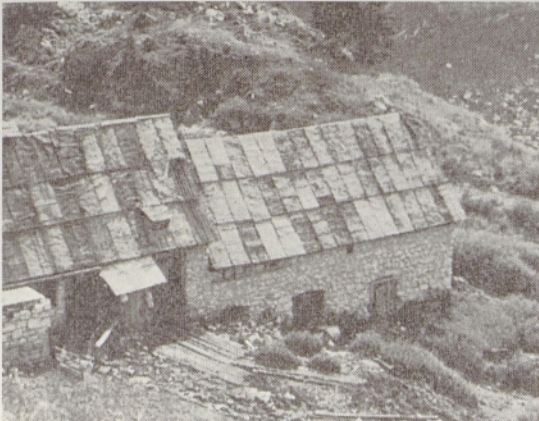
Plačilo je možno tudi po mednarodni
poštni nakaznici ali s čekom, naslovljenim
na »Slovenska izseljenska matica«
v priporočenem pismu

Payment from Abroad:
Assignment to our account no.
50100-620-575
at Ljubljanska banka, or by international
money order, or by check — addressed to
»Slovenska izseljenska matica«
— in registered letter

Revija izhaja vsak mesec — 7. in 8.
številka izideta skupno
Oproščeno prometnega davka po pristojnem
sklepu št. 421-1/73 z dne 24. 7. 1973

Tisk — Printed by:
ČGP DELO, Ljubljana

STRAN 5

Ali si kdaj zaželite
ovčjega sira? V Sloveniji
ga je, domačega, komaj
še dobiti, pa čeprav
pravijo, da je bilo včasih
samo v hribih nad Sočo
prek 2500 ovac. Naša
sodelavka je obiskala eno
izmed redkih slovenskih
planšarij.

STRAN 8

Ali poznate Slovenske gorice?
Tudi tisti, ki niste doma iz teh
krajev? Močno dvomimo. To je
svojevrsten svet, poln zanimivih
ljudi in lepih krajev. To deželico
nam opisuje domačinka, kmetica,
ki je globoko navezana na ta
mali svet, in — večša peresa.

STRAN 10

Vsa slovenska javnost, tako
doma kakor tudi na tujem, je
letošnjo jesen počastila spomin
na velikega ameriškega pisatelja
našega rodu in velikega Slovenca
Louisa Adamiča, ki je umrl pred
25 leti. V naši reviji objavljamo
govor izseljenke Anne Krasne
na slovesnosti v Grosupljem in
zanimiv zapis o pisatelju.

OBVESTILO NAROČNIKOM

Vse naročnike Rodne grude in Slovenskega koledarja, ki so v zaostanku s plačilom naročnine, prosimo, da ob novem letu poravnajo svoj dolg. Letne naročnine za vsako posamezno državo so objavljene v vsaki številki naše revije, cena Slovenskega koledarja 1977 pa je s poštnino vred 90.— din oziroma enakovrednost v tuji valuti.

Slovenska izseljenska matica mora sproti poravnovati račune za tisk in vse drugo, zato pričakujemo tudi razumevanje naših naročnikov. Da bi se izognili nepotrebnemu pošiljanju računov in opominov, prosimo, da bi po možnosti kar sami nakazovali odgovarjajoči znesek za naročnino Rodne grude in Slovenskega koledarja. Ob tej priložnosti se zahvaljujemo vsem naročnikom, ki nam redno poravnate naročnine. Lepo vas pozdravljamo in se vam zahvaljujemo so sodelovanje.

Uprava Rodne grude in Slovenskega koledarja

Izseljenci na Triglav

Po dolgih desetih letih sem spet stopila na slovenska tla. Nepopisni občutki so se predli v meni, ko sem se vozila po štajerskih in prekmurskih gričih, po logarski in trentarski dolini, po kraških tleh, ob jezerih, ob obali našega morja. Še najbolj pa me je prevzela pot na naš najvišji vrh Triglav. Letos so prvič organizirali pohod na Triglav za Slovence izven domovine. Pobudo je dalo Slovensko planinsko društvo Triglav iz Švice, na pomoč pa je priskočila Slovenska izseljenska matica s planinskim društvom Viharnik iz Ljubljane. Zbrali smo se Slovenci iz Švice, Belgije in iz Avstralije, pridružili pa so se tudi Slovenci iz domovine. Skupina je bila pestra in zelo posrečena. Vodili so nas fantje iz društva Viharnik, ki je vzgojilo že nekaj himalajcev. Vodja skupine Marko Jurečič se je med drugim letos udeležil tudi vzpona na Trisul v Himalaji. Z njim sta bila še Bernard Mišo Potočnik in Miha Lesar, predsednik Viharnika. To je bila trojka, s katero bi si vsakdo želel biti v bližini.

Precej nas je bilo, ki smo prvič obiskali našega velikana in seveda nas je čakal za to posebej prirejen krst. Miha Lesar je skrbel za dobro razpoloženje. Marko Urbas iz Švice pa je stresal take domislice, da so nas vse spravljale v smeh. Njemu je priskočila na pomoč tudi Cilka Bizjak in sploh vsa družina.

Najvažnejše na takih pohodih je uživanje naravnih lepot, spoznavanje ljudi, sklepanje novih prijateljstev. Tudi če si ne bomo pogosto pisali, bomo vedeli, da imamo nekje v Švici, Belgiji in v domovini ljudi, s katerimi smo preživeli nekaj dni v prijateljski toplini. Čutili bomo, da imamo v Belgiji mladega fanta športnika Staneta Revinška, ki mu je le malo manjkalo, da se ni uvrstil v belgijsko olimpijsko moštvo. Rojen je bil v Belgiji slovenskim staršem, a govori tako lepo slovensko in ljubi naše gore. Obljubil je, da bo prihodnje poletje pripeljal na Triglav šest svojih prijateljev. Spoznali smo nekatere člane himalajskega tima iz Ljubljane, ki so sposobni pripeljati na vrh tudi najbolj neizkušene hribolazce. Pripravljani so pomagati vsakomur ob vsakem trenutku, saj so mene pripeljali na Triglav, pa čeprav sem bolehal na hrbtnici in sem le dan prej zapustila Atomske toplice pri Podčetrtku.

Pohod na Triglav bo menda tradicionalen. Prav bi bilo, da bi na Triglav vsako leto popeljali nove ljudi. Izseljenci naj bi svoje dopuste načrtovali tako, da bi se lahko udeležili izseljenskega piknika in pohoda na Triglav. Če si starši ne upajo podati na to pot, naj pošljejo svoj naraščaj, ker mladina, ki bo doživela naše planine, jih ne bo nikdar pozabila.

Pred odhodom na Triglav so me prosili, naj prinesem kamen z vrha, čisto od Aljaževega stolpa. Ta kamen bodo vzdali v podstavek Cankarjevega spomenika, ki ga bodo postavili v Sydney na pobudo društva Triglav. Ob tej priliki bi se rada zahvalila Marjanu Požarju iz planinskega društva IMP Mengeš za njegovo pomoč.

Meni in vsem, ki so bili z menoj prvič na Triglavu, bo ta dogodek prav gotovo ostal v nepozabnem spominu. Potovanje smo zaključili tretji dan z obiskom slapa Savice in se okrepčali v bohinjskem hotelu. Tam smo se razšli z željo, da se še kdaj srečamo. Upam, da bo res tako.

Ivanka Škof, Melbourne, Avstralija

Izseljenska skupina ob Aljaževem stolpu na vrhu Triglava. Ali bodo ti pohodi na Triglav postali tradicionalni?

Razočaranje na obisku

Rada bi vam opisala neljubi dogodek, ki smo ga doživeli ob zadnjem obisku domovine.

Naše gore so se kopale v jutranjem soncu, ko smo se bližali mejnemu prehodu. Bili smo razpoloženi, kot da bi prestopili hišni prag in nihče ni več pomislil na spanec. Pa smo doma! Naše misli so bile že pri naših najdražjih. Tudi naš železni konjiček je zahteval svoj zajtrk in zapeljali smo na črpalko nekje blizu Kranja. Izstopila sva, utrujena od celonočne vožnje in si hotela nekoliko pretegniti noge ter si naučiti svežega jutranjega zraka. Že smo hoteli nadaljevati pot, ker sva mislila, da sva še prezgodnja, ko so se odprla vrata in približal se nam je mlad fant, star kakih 18 let. Mož mu je zaželel dobro jutro, on pa se ni zmenil za pozdrav. Z neprespanimi očmi je buljil v nas, z roko pa si je popravljal lase, ki so mu silile na čelo. Ker se ni zmenil za nas, ga je mož prijazno vprašal: »Kje pa imate, prosim, super bencin?« »Kaj ne znate več brati po slovensko?« mu je zabrusil fant. Brez besed smo se odpeljali. Še danes ne najdemo odgovora, kaj je hotel povedati s temi besedami. Sprašujem se, ali spadajo taki neprijazniži na taka delovna mesta?

Ko danes vidim v časopisih velike parole o vračanju zdomcev, se mi zdi vse skupaj bolj reklama kot pristržno vabilo, ko pa človek že na prvih kilometrih, prevoženih v domovini, doživi tako ponižanje.

Kati Golič, Ravensburg, ZR Nemčija

Nepodpisana pisma

Kot reden bralec Rodne grude sem opazil, da je bilo objavljeno tudi »Pismo razočaranemu iz Nemčije«, zato menim, di ni prav, da tisti, ki je to pismo napisal, ni želel biti podpisan. Naj nas ne bo sram podpisati tistega, kar je naše mnenje. Vsekakor pa mislim, da moramo Slovenci pred tujci povedati, kaj smo. Samo pogledjmo, kako smo Slovenci diskriminirani v Avstriji in Italiji, kjer skoraj ne priznajo našega jezika. Sami se moramo boriti zanj. Vedno

moramo imeti pred očmi, kar so nas učili borci za slovenski jezik, Prešeren, Cankar in drugi.

Ferdinand Urbančič, Emmaboda, Švedska

62 let v Ameriki

Rojstni kraj sem zapustil 3. junija 1914. Pred tem smo živeli v Boštanju pri Sevnici, kjer je bila takrat še Avstro-ogrska. V Pittsburg, Kansas, sem prišel 18. junija 1914, dva meseca pred prvo svetovno vojno. Ravno pravi čas sem še odnesel, da mi ni bilo treba služiti vojske.

Začelo se je novo življenje v rudnikih, kjer sem delal 18 let. Prevandral sem več kot pol Amerike, preživel veliko slabega, pa tudi dobrega, a tudi v Ameriki ni vse zlato, kar se sveti. Človek mora trdo delati, če si hoče kaj prihraniti za stara leta. Leta 1933 sem se preselil v Chicago, Ill. Devet let sem delal v klavnici, potem pa sem dobil delo na nadulčni železnici, kjer sem delal 20 let do upokojitve. Zdaj z ženo že 14 let živiva na Floridi, kjer je zelo primeren podnebje za stare ljudi. Človek ne rabi veliko obleke in kurjave za ogrevanje. Na obisku v rojstnem kraju sem bil že 7 krat. Jugoslavija dobro napreduje. Ko bi bili takrat taki časi, bi me Amerika nikoli ne videla. Rodno grudo oba z ženo prebirava z velikim užitek.

John Simon(čič), Sarasota, Fla., ZDA.

Glas iz New Yorka

Rodna gruda redno prihaja in jaz jo komaj čakam. Dalj sem v Ameriki, bolj mi je dolgčas po domovini. Razdeljena sem na dva kraja. Moja otroka sta tukaj rojena, mož je bil iz Cerknice. Vedno mi je govoril o njegovem kraju. Rekel je, ko bova šla v pokoj, bomo šli ali bova šla sama v Cerknico živeti. Res je lepo tam. V Cerknici sem bila že šestkrat in z menoj sta bila tudi oba otroka. Tudi mi smo se zaljubili v tisto okolje, in tudi v družini Turšičevih so nas zelo lepo sprejeli. Moj mož pa nikoli ni bil na Igu. Ni mu bila sreča, da bi spoznal mojo mamo, brate in sestre. Tako je to življenje. Ko sem šla leta 1921 v Ameriko, sem se peljala mimo Rakeka, čez most v Borovnici v Trst. Takrat nisem vedela, da bo moj mož iz tistih krajev. Zdaj na stara leta premišljam, kaj sem že vse prestala v novi domovini. Sreča mi ni bila mila kot onim, ki srečo uživajo z možem na stara leta. Žalostna sem, ko gledam stare zakonske pare v parku. Solze mi zalijejo oči, ko vidim otroke, kako se igrajo, moja dva vnuka pa sta že pet let v grobu. To so tudi vnuki Joa Turšiča iz Cerknice, ki si je želel, da bi nekdanj šli vsi skupaj živeti v njegov rojstni kraj.

Mary Tursich, New York City, ZDA

Rodna gruda do zadnjih dni

Koledarja mi ne pošiljajte več, ker sem star že 79 let in težko berem, Rodno grudo, ki sem ji naročnik že od prvega dneva rojstva, pa še ohranim do zadnjih dni. Moji nasledniki pa ne znajo več slovensko, kar ni moja krivda. Domovino sem zapustil leta 1920; 47 let sem bil izven Evrope, zdaj pa sem devet let v Franciji. Doma sem iz Loke pri Mengšu. Tam imam dva brata in štiri sestre ter veliko sorodnikov. Po 42 letih sem bil prvič na obisku in zadnjič sem bil junija letos. Vse je bilo lepo in prijazno. Naša dežela je lepa.

Antoine Jankovič, Montpellier, Francija

Ob obisku Združenih držav Amerike v letošnjem maju sem v naselbinah naših rojakov na vsakem koraku odkrival, koliko narodnostnega ponosa je v naših ljudeh. Zanimajo se za vse, kar je slovenskega: vedno več je slovenskih tečajev za mladino in odrasle, slovenski spominki so na častnih mestih v njihovih domovih, slovenska glasba, zlasti seveda polka in valček, je doživela že pravo internacionalizacijo. Pa še posebno zanimivost bi rad omenil ob tej priložnosti. Na mnogih slovenskih prireditvah neredko srečaš rojaka, ki ima na prsih pripeto »narodno« značko, gumb (button) ali nalepko. Že pri nas doma sem se prvič srečal z značko z napisom »Kiss me I am Slovenian« (Poljubi me, Slovenec sem), kmalu za to pa sem zasledil še vrsto drugih, bolj ali manj resnih — »I'm proud to be Slovenian« (Ponosem sem, da sem Slovenec), »I am the lover of Slovenian polkas« (Rad imam slovenske polke), ali celo »Thank God I am Slovenian« (Hvala bogu, da sem Slovenec). Poleg teh in podobnih značk in nalepk pa sem opazil, da rojaki, ki so bili na obisku v domovini, neredko prinesejo s seboj tudi nalepko YU in jo nalepijo na svoj avtomobil poleg ameriške tablice.

Priznam, da sem se v začetku skupaj z rojaki in drugimi smejal tem nalepkam. Čemu pravzaprav služijo? Ko sem začel razmišljati o vsem tem, pa sem videl, da je to v bistvu odsev gibanj med našimi ljudmi po svetu. Narodnostna zavest med izseljenci, tudi med tistimi potomci, ki že ne znajo več materinega jezika, vse bolj raste, saj to dokazuje vse tisto, kar sem omenil na začetku, in tudi te značke in nalepke. Iz prvih let našega izseljenstva je znano, da so se mnogi sramovali povedati, od kod so prišli, čimprej so se hoteli zeliti z novim okoljem, postati pravi Amerikanci. Danes to seveda so, želijo pa povedati vsem, kaj so, od kod so. Slovenci po vsem svetu stopajo iz anonimnosti, pripadnikom drugih narodov žele povedati, da tudi pripadniki majhnega slovenskega naroda nekaj pomenijo v svetu. Zdaj se nihče več ne sramuje povedati, od kod izvira njihov rod. In vse te nalepke lahko pomagajo pri tem, da se naši ljudje ne izgubijo v morju tujcev. Ali ne bi naših ameriških rojakov posnemali še v Avstraliji, na Švedskem ali kjerkoli?

Srečno novo leto vam želim!

Jože Prešeren

Kakšna je slovenska letina

Letošnje vreme jo je zagodlo kmetovalcem marsikje po svetu, zlasti pa so zaradi dolgotrajne suše prizadeti v vrsti zahodnoevropskih držav. Kakšna pa je letina v Sloveniji? Kljub dežju, ki je po 20. juliju nenehno »zalival« naša polja, ocenjujejo strokovnjaki in posamezni kmetje, da je letošnja letina solidna. Deževje je ponekod motilo žetev, vendar pa je končni izkupiček boljši od lanskega, prav tako smo Slovenci pridelali več kot lani našega tradicionalnega živila krompirja. Splošna ocena letine pa je: bolje, kot smo pričakovali.

Koliko je zaposlenih

V družbenem sektorju v Jugoslaviji je bilo v maju, za kar je objavil podatke zvezni zavod za statistiko, zaposlenih 4,764.000 delavcev, kar je za 186.000 ali 4,8 odstotka več kot v istem obdobju lani. V gospodarskih prvih petih mesecev na novo zaposlili 147.000 delavcev, v negospodarskih pa 39.000 delavcev. Največje relativno povečanje števila zaposlenih so zabeležili v Črni gori (7,1 odstotka), najmanjše pa v Sloveniji (3,1 odstotka).

Avtoceste naprej

V oktobru so zasadili prvo lopato na gradbišču novega dela slovenske štiripasovne ceste od Dolgega mostu pri Ljubljani do Vrhnike. Cesta bo dolga približno 13 kilometrov, dela pa bodo zaradi izredno zahtevnega dela na barskih tleh trajala več kot dve leti.

Posojilo za ceste

Konec oktobra so po vsej Sloveniji zaključili vpisovanje javnega posojila za slovenske ceste. Po podatkih iz sredine oktobra je 645.272 vpisnikov vpisalo 1,184.240,817 dinarjev posojila, kar pomeni, da je predvidena vsota presežena za 31,6 odstotkov.

Ponovno odkrit spomenik

Sredi oktobra so na Robežu na avstrijskem Koroškem, kjer je bilo prizorišče prve partizanske bitke z esesovskimi oddelki v letu 1942, ponovno odkrili spomenik, ki so ga neznani teroristi razbili pred tremi leti. Številnim gostom ob odkritju spomenika iz Avstrije, Jugoslavije in Italije je spregovoril

predsednik zveze slovenskih organizacij dr. Franci Zwitter, ki je avstrijske oblasti ob tej priliki ponovno pozval, naj izpolnijo določila avstrijske državne pogodbe. Naslovili so tudi resolucijo avstrijski vladi.

Obletnica stavk

V spomin na veliko stavko mariborskih tekstilnih in gradbenih delavcev pred štirimi desetletji je bila v oktobru v mariborski tekstilni tovarni velika proslava, ki se je udeležilo nekaj tisoč mariborskih delavcev. V letu 1936, letu velikih stavk na Slovenskem, je več kot 4000 slovenskih delavcev terjalo svoje pravice in dokazalo takratnim kapitalistom neomajnost duha, solidarnosti in nacionalne zavesti.

Solidarnost v mejah republike

Andrej Marinc, predsednik slovenske vlade, je v razgovoru s časnikarji enega izmed jugoslovanskih listov pred nedavnim dejal:

»V zadnjem času so potresi in naravne nesreče resno prizadele reprodukcijsko sposobnost Slovenije. Bil je potres na Kozjanskem, o katerem v Jugoslaviji niso mnogo govorili, nalaga pa sloven-

ski skupnosti izredno velike napore. Viharji so uničili gozdove, voda je zalila rudnik Kanižarica. Ogromno škodo je povzročil tudi potres v Posočju. Iz neposredne emisije smo za odpravo posledic potresa v Posočju dobili 250 milijonov dinarjev, 7400 milijonov pa smo zagotovili iz republiških sredstev. To je velika obremenitev. Na zvezni sklad za solidarnost se nismo obrnili, saj je zahtev za 10 do 15-krat več, kot ima sklad denarja. Visoki zneski, ki jih moramo zdaj vlagati na ta področja, pa gredo na račun gospodarskega in družbenega razvoja. Zato je zelo dobrodošla akcija, da bi vsaka republika in pokrajina zgradila v Posočju po en objekt.«

Slovenci, najboljši varčevalci

Ljubljanska banka je po obsegu potrošniškega kreditiranja na prvem mestu v Jugoslaviji, zato pa ima vsekakor zasluže visok delež privarčevanega denarja v skupnih sredstvih banke, ki ga je zdaj že za približno tretjino. Prav zaradi tega se tudi vse bolj krepi vpliv varčevalcev na trošenje privarčevanega denarja. Pomemben delež pri razmahu varčevanja je zadnji dve leti prispevalo tudi izplačevanje osebnih dohodkov na hranilne knjižice in tekoče račune. Izredno je poraslo v zadnjem času tudi varčevanje tujih valut, v primerjavi z lanskim letom za 27 odstotkov. To kaže na to, da imajo tudi naši rojaki, ki živijo na tujem, vse večje zanimanje v domačo banko, svojo dejavnost pa so okrepila tudi zastopstva Ljubljanske banke v tujini. Naši rojaki, ki so začasno zaposleni v tujini, se izredno zanimajo za varčevanje za stanovanjsko gradnjo, kjer lahko dobe posojilo ob sorazmerno ugodnih pogojih (ob zavavi ali prodaji valut banki).

Posnetek z enega izmed številnih letošnjih obiskov na tajništvu Slovenske izseljenske matice. Z leve proti desni: Tončka Simčič iz ZDA, Franc Žugel, tajnik matice, Ina Slokan, urednica Rodne grude, Mila Šenk, urednica slovenskega koledarja, Anna Grill, povratnica iz ZDA, Jože Bajec, sodelavec Narodne in univerzitetne knjižnice, in Mary Ivanusch iz ZDA

Bodo planšarije zamrle?

Včasih je bilo v hribih nad Sočo precej planšarij. Ni čudno, saj je le v Lepeni, Soči in Trenti meketalo kar 2500 ovac. Starejši ljudje iz teh krajev vedo povedati, da so svoje dni čez poletje gnali ovce na planino Trebiščno, Zapotok, Gerbico, Pukljo, Za grebenom, Duplje, Nad Sočo, Plaze, Za skalo, Črni vrh in Mangart. Večina teh planšarij pa žal danes že osamljenih razpada. Pač ni več ovc, ki bi se pasle po sočnih pasnikih. Na vsem Bovškem jih naštejemo komaj še petsto. Tako pristni ovčji sir in okusno skuto delajo mlekarji le še na planini Mangart, Za skalo in na Dupljah. Med domačini z Bovškega je najbolj cenjena planina Duplje, kjer pa danes naštejemo le za tretjino toliko ovac, kot se jih je tam paslo svoje čase. Toda še vedno jih je precej več, kot na ostalih planšarijah. Kmetje radi ženejo ovce na to planino zaradi sočne trave, še bolj

oče, očeta ded, deda pa njegov oče. Ivan Komac pa še danes dela sir po prav takem postopku kot njegov praded pred davnimi leti.

Ne samo pridelovanje sira, tudi sama planšarija se prav nič ne razlikuje od tistih izpred dvesto let, pa tudi način življenja mlekarja in pastirjev zgoraj na planšariji pod vrhovi Julijcev, daleč od sodobnega tempa, se še ni prav nič spremenil.

Tako po dveh urah hoje navkreber iz doline Lepene kar pozabiš na utrujenost, ko iz prostranega ograjenega dvorišča vstopiš v hrame, glavni prostor v planšariji. Zdi se ti, kot da si se povrnil v čas izpred 100 ali 200 let. Znajdeš se v od dima počrnelem prostoru in ko se ti oči navadijo na mrak, razločiš velik bakren kotel, ki visi na lesenem vzvodu — kolovrat mu pravijo planšarji — in drži blizu 300 litrov, pod njim pa pras-

Komac, pri svojih letih še prava grča, se spravi pokonci že ob dveh zjutraj. Do molže približno ob štirih mora dobro očistiti kotel.

»Kar z žico ga moram zdrgniti. Pri siru je namreč najvažnejše, da je kotel čist. Če ni, se sir pokvari.«

Ob štirih, nekako skupaj s soncem, se dvignejo pastirji. Ovce naženejo iz gudereta, kjer so spale, na plano v stan, kot imenujejo ograjeno dvorišče. Od tu druga za drugo odhajajo na pašo skozi ozko odprtino v leseni steni — molžo, kjer jih na drugi strani sedeč na mužnikih pričakujejo pastirji in pomolzejo. Mleko v kemačih podajo skozi lino v hrame mlekarju, ki ga zliva v kotel.

Ko začne sonce pripekati, se ovce vrnejo v stan. Ob štirih popoldne jih spet pomolzejo, pred tem pa je mlekar že očistil kotel in vse se ponovi tako, kot je potekalo zjutraj. Ob desetih zvečer, v trdi temi, se mlekar in pastirji utrujeni odpravijo k počitku. Nabrati si morajo moči za naslednji dan, ko bo spet treba očistiti kotel, zakuriti ogenj, pomolsti

Ivan Komac: »Ni lahko narediti dober sir...«

Planšarija na planini Duplje

verjetno pa zato, ker ima ta planšarija enega najboljših in najstarejših mlekarjev, 77-letnega Ivana Komaca iz Vrsnika.

»Marsikdo ve, kako je treba sir delati. Le redko kdo ga pa zna dobrega narediti,« razlaga koreniti Ivan Komac, medtem ko s »ternačem« meša vroče mleko v velikem bakrenem kotlu, obešenim nad ognjem. In prav ima. Kot vedo povedati domačini, je od izkušenj mlekarja odvisno, ali bo sir okusen ali pa za v pomije. Izkušenj pa ima Ivan Komac na pretek, saj že več kot 60 let vsako poletje preživi na planšariji in naredi toliko rumenih hlebcev sira, da se proti koncu poletja police že kar šibijo pod njimi. Kako je treba sir narediti, ga je naučil

keta ogenj. Na tramovih pod stropom so zložena drva, po klopeh ob strani pa so razvrščeni kemači — leseni čebri za mleko. Vse je tako preračunano, da je takoj pri roki, če je potrebno. Pri vratih v klet, kjer na policah hranijo hlebce sira, pa je velika črna skrinja, napolnjena s koruznim zdrobom. Prav tako kot nekdanj je polenta še danes glavna in skorajda edina hrana mlekarjev in pastirjev.

Iz hrama vodijo lesene stopnice, pravzaprav lestev, na podstrešje, kjer mlekar in pastirji spijo kar na senu. To je sicer idilično, vendar pa presneto neudobno. Toda pastirji, zlasti pa mlekar, imajo tako ali drugače kratek spanec. Ivan

ovce, tako kot dan poprej, lani, pred desetimi leti, 100 leti in več. Toda kako dolgo še?

Tisti, ki cenijo ovčji sir, pravijo, da največ še pet let. Že zdaj se morajo precej potruditi, da jim uspe kakšnega domačina pregovoriti, da jim proda kilogram ali dva od svojega. Kmalu pa tudi domačini sira ne bodo več imeli. Tisti kmetje, ki redijo danes še večje število ovac, so že krepko v letih. Dolgo ne bodo več zmogli, mladi pa odhajajo iz hribovskih vasi v doline za boljšim zasluzkom. Ko bo manj ovac, pa bodo zamrle še te planšarije, kjer se danes še kuha sir.

Silvestra Rogelj

Luka Koper
po skoraj
dveh desetletjih
delovanja

Vse širša vrata v svet

Odločitev za gradnjo koprške luke je bila eno tistih dejanj naše bližnje preteklosti, ki so bila noro pogumna in neizogibna obnem. Meja, ki je po londonskem sporazumu tako nenaravno odtrgala nekaterim krajem njihovo zasedje, drugim pa izhod na morje, ni ponujala druge rešitve.

Misel, ki bi pred vojno, ko je živelo v Kopru komaj sedem tisoč ljudi, zbužala kvečjemu kaj več kot smeh, se je začela uresničevati: majhno mesto je pričelo graditi nadomestilo za izgubljeni Trst. Kljub dvomom in strokovnim ugovorom, da je morje ob obali preplitvo ter da bodo ladje plule v Trst, smo si Slovenci trmasto in vztrajno tolkli svoje pomorsko okno v svet. Tolkli smo ga tako dolgo, da smo se pretokli in oktobra 1958 je ob komaj dobrih 160 metrov dolgem pomolu pristala prva ladja, »Vez«, 7. decembra pa je svoj bok prislonila k

pomolu tudi prva čezoceanika, »Gorica«.

»Pristanišče v Kopru je izredno pomembno ne samo za gospodarstvo koprškega območja in slovenske obale, marveč tudi za gospodarstvo Slovenije, za gospodarstvo zahodnega dela Jugoslavije sploh in s tem za jugoslovansko gospodarstvo v celoti. Zaradi tega bi bilo po mojem zgrešeno očitati, da je graditev koprškega pristanišča kaprica slovenske obale v konkurenci z nasprotnim sosednjim pristaniščem. Gre le za izkoriščanje in dajanje v uporabo tistih možnosti, ki jih splošen geografski položaj tega območja daje za zgraditev takega pristanišča.«

Tako je povedal ob otvoritvi pristanišča — zdaj že pokojni Boris Kraigher. Če danes, osemnajst let po tistem začetku pogledamo nazaj, lahko mirne duše rečemo, da je koprška luka skozi slovenska. Denar za njeno grad-

njo so namreč skoraj brez izjeme prispevali Slovenci sami, še posebej pa se je pri gospodarjenju s sredstvi izkazal kolektiv Luke Koper, ki je od poslovanja delovne organizacije živel in obnem neprestano vlagal denar v nove gradnje. Zapirali so Škocjanski zaliv in večali število privezov: vedno več in več ladij se je usmerjalo v luko na sečišču 45° 32' severne širine in 13° 40' vzhodne dolžine. Zmeraj bolj se je kazalo, kako je bila odločitev za Koper pravilna. Kljub temu, da je bilo treba poglobljati morje, je imel

*Jugoslovanska ladja »Črna gora«
na privezu v koprškem pristanišču*

kraj veliko prednost: kopno se od morja dviga proti celini položno, ne pa tako strmo kot v Trstu ali Reki, to je izredno pomembno. Na ravnem terenu se je namreč razvijalo vse tisto, kar pravo luko loči od navadnega pristanišča: rasla so skladišča in ogromni rezervoarji za nafto. Ob desetletnici luke so namreč v Koprju že pristajali tankerji. In še nekaj je dobil Koper leta 1967: železnico! Železnico, ki so jo ves čas hudo pogrešali, saj se je zaradi počasnega prevoza s tovarnjaki blago vse predolgo kopičilo v skladiščih.

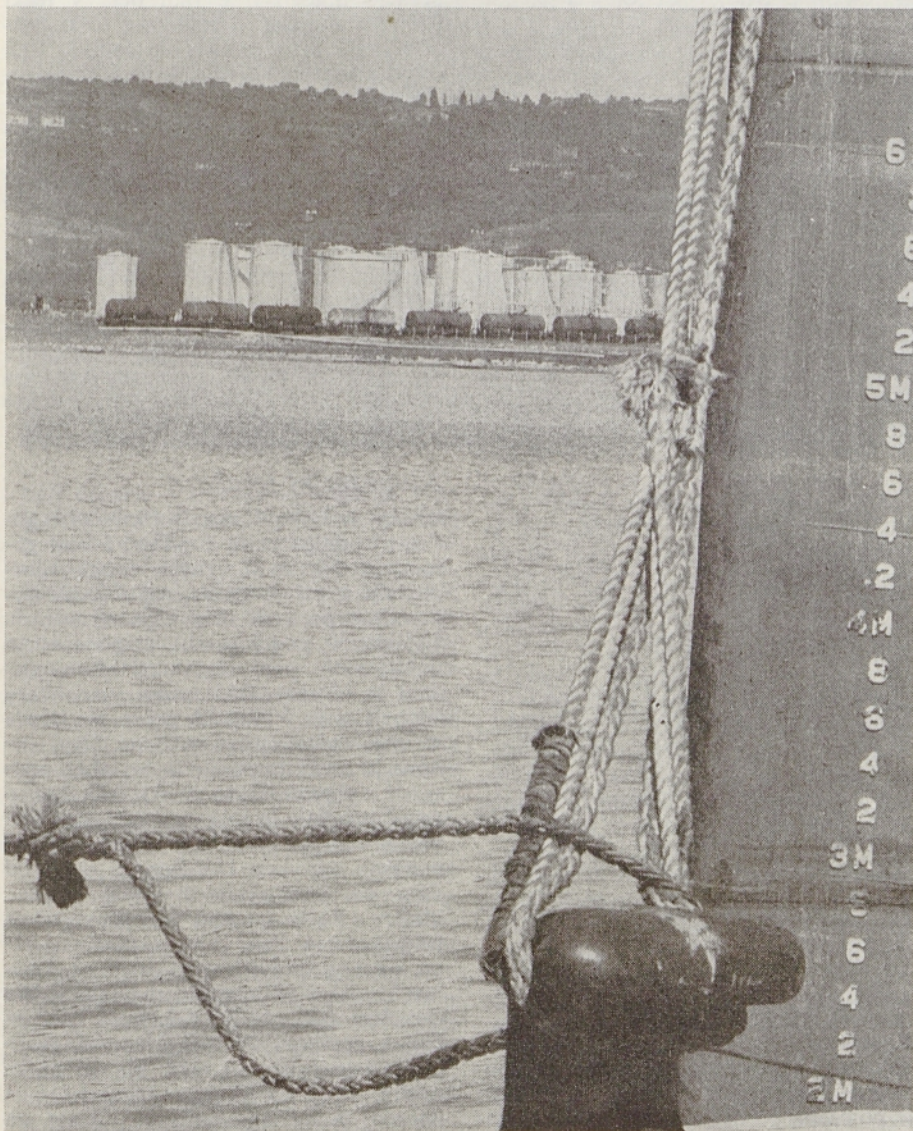
Slovenska obala je tako kratka, da se človek kar ne znajde. Če pride iz starosvetnega Pirana in hotelsko razkošnega Portoroža v Koper, se zdi, da se je turistični vrvež kar prehitro in preveč nenadno spremenil v vrvenje velikega gospodarskega objekta. Zdi se, da je razvoj koprške luke neustavljiv: čim večja je, tembolj rastejo tudi načrti. Promet, ki znaša zdaj okrog dva milijona ton letno, naj bi se do leta 1980 povečal na več kot štiri milijone ton. Da bi čimbolj skrajšali čas, ko morajo ladje čakati pred napolnjenim pristaniščem, prehajajo na vse

bolj sodobne oblike pretovarjanja in skladiščenja. V začetku letošnjega avgusta so dogradili novo, 150 metrov dolgo obalo za natovarjanje in iztovarjanje kontejnerjev ter 20 metrov obale za ro-ro promet (pri ro-ro sistemu blaga nič ne raztovarjajo in spet natovarjajo, temveč tovarnjaki kar naloženi zapeljejejo na ladjo, ki jih prepelje do drugega pristanišča). V prihodnjih letih nameravajo povečati tudi svoja skladišča, saj vsaki luki prinašajo največ zaslužka prav ustrezni skladiščni prostori. Zgradili bodo novo hladilnico za skladiščenje zmrznjenega mesa, sedem hektarjev odprtih površin bodo usposobili za skladiščenje lesa, ki ga je v koprski luki iz dneva v dan več, veliko denarja pa bodo vložili tudi v naprave za pretovarjanje razsutega tovara.

Že dolgo — od takrat, ko je v Evropi še trdno veljala mrzla teorija železne zavese — velja meja med Italijo in Jugoslavijo za zgleden primer odprte meje med sosedama, ki sta drugače po svoji ureditvi in političnih nazorih dokaj različni. Lani podpisani sporazum o ureditvi vprašanj okrog meje je to razumevanje še poglobil: napravil je iz njega osnovo za pravo in dejavno sodelovanje. To pa odpira neverjetno široke možnosti tudi koprski luki in s tem vsej Sloveniji ter Jugoslaviji. Če kdaj, potem ima Slovenija prav zdaj vse možnosti, da postane res prava pomorska dežela. Da ne bomo več servis za tiste, ki preko ugodno ležeče luke tovarnijo blago v svoje dežele, temveč bomo tudi sami izrabili ugodno lego in nizko ceno blaga ter ga predelovali doma. Ob koprski luki se bo razvila predelovalna industrija. Pri Sežani bo namreč ustanovljena skupna jugoslovansko-italijanska brezcarinska cona, ki jo lahko štejem za širše industrijsko zaledje slovenske obale. V njej bodo veljale za vso industrijo posebne carinske olajšave. Seveda bo ta cona učinkovita samo, če bo tudi v neposredni bližini Kopra zrasla predelovalna industrija. Prvi korak k temu je začetek gradnje rafinerije Sermin, kjer bodo predelovali nafto iz Libije. Za ostale industrijske veje pa se v Sloveniji še dogovarjajo — in to vedno bolj vneto. Koprsko »okno v svet« se bo spremenilo v prava pravcata vrata.

Rezervoarji za nafto v koprskem pristanišču.

Foto: Janez Zrnec

Valentin Duša

Med griči Slovenskih goric

Stokrat prehojena pot od Lahonec do Tomaža. Navidez nič posebnega. Večinoma sem jo premerila hiteč in zamišljena v svoje skrbi. Sleherna jamica in sleherni brešček sta mi znana, lahko bi jo prehodila žmere. A danes sem si rekla: počasi, z odprtimi očmi in ušesi, ljubečim srcem potuj skozi ta čudežni svet, o katerem mi je nekoč neki bahavi možakar dejal: »A sem si se ti priženila, kjer je bog s prazno vrečo mahnil!« Začudila sem se njegovi posmeljivosti in tudi zmoti. Zame je bil ta svet tako bogat, tako privlačen, da lahko zapišem, kot je zapisal Cankar: »O domovina, ko te je Bog ustvaril, te je blagoslovil z obema rokama in je rekel: Tod bodo živeli veseli ljudje! Skopo je meril lepoto, ko jo je trosil od vzhoda do zahoda. Nazadnje mu je ostalo polno prgišče lepote; razsul jo je na vse štiri strani od štajerskih goric do strme tržaške obale ter od Triglava do Gorjancev in je rekel: »Veseli ljudje bodo živeli tod; pesem bo njih jezik in njih pesem bo vriskanje!« Kakor je rekel, tako se je zgodilo. Slovenska beseda je beseda praznika, petja in vriskanja. Iz zemlje same zveni kakor velikonočno potrkavanje in zvezde pojo, kadar se na svoji svetli poti ustavijo ter se ozro na čudežno deželo pod seboj, po tej lepoti, ki ji na svetu ni enake.« (I. Cankar)

Ko je Cankar to zapisal, je gledal raj pod Triglavom, a tudi mi Prleki imamo svoj Triglav, to je 331 m visoki Litmerk, iz laporja in ilovice ter peska narejen, z vinsko trto pogozden...

Zakopani zvon

Naj začnem popisovati mojo pot. Prvo križpotje, ki ga ustvarjata cesta Ivanjkovci — Tomaž in kolovoz Žvab — Desnjak, označuje ljubka kapelica, katero so v letu 1862 postavili Lahončarji in je zanimiva zlasti radi njenega zvona, ki ima pestro zgodovino. V prvi svetovni vojni so ga zavedni domačini skrili (da ga oblast ne bi zaplenila) in ga zakopali v shrambi Meškove hiše. Ker se je bilo bati, da bi ga tu le odkrili, sta ga Lovrenc Štuhec in Tonek Pintarič preselila v Štuhečovo klet v vinogradu na Lahonščaku. Lovrenčeva žena Tila, ki še živi, mi je pripovedovala, kako sta ponoči najprej skopala v kleti globoko jamo, potem sta šla s košem po zvon in ko sta se z njim vrnila, je še morala Tila skočiti po motiko, da bi vse hitreje postorili. Zatem je začelo snežiti. Okrog polnoči se je vračal mimo kapele proti svoji koči Ferdinand Niedorfer. Njegovih stopinj pa ni več zamelo in tako so orožniki, ki so zadevo raziskovali, sumili, da je zvon popravil Niedorfer, ker so do njega vodili sledovi. No, ta je bil docela nedolžen in o vsem nepoučen. Zvona niso mogli odkriti. Nekaj dni pred koncem vojne pa je zvon preselil Antolič Južek na drugo stran Lahonščaka, ker se je že nekaj šušljalo o njegovem dosedanjem skrivališču. Zakopal ga je v vinogradu in od tod so

ga po koncu vojne slovesno prenesli v kapelo. V drugi svetovni vojni mu je pretila enaka usoda. Spet so ga vrli fantje ponoči sneli in ga zakopali v nekem vinogradu na Lahonščaku. Ko je bilo vojne konec, so vaščani iz »brega« poslali pismo v »grabo«, v katerem so zapisali, da je zvon v njihovih rokah in ga bojo grabi izročili, če bo le-ta kapelico dostojno prenovila. To se je zgodilo in lepega nedeljskega popoldneva je priromala dolga procesija praznično opravljenih vrhovljanov z okrašenim zvonom med pobožnim petjem in veselim vriskanjem do kapelice. Nobeno oko ni ostalo suho, na obrazu slehernika je bilo opaziti radost. Tudi ta dogodek je bil dokaz zmage nad okupatorjem. Dan za dnev se zvesto oglašala ta mili zvonček iz zvonikovih lin, pa naj bo, ko zvon poldne in je dobro zravnati uro, ko naznanja smrt vaščana, ob neurju, da bi razgnal točo ali zvečer, ko vabi k zasluženemu počitku. Pobožnim srcem vliva uteho, prav vse pa spominja na tiste grozne čase, ko je tudi on živel v pregnanstvu in moral molčati. Pa še na nekaj me spominja.

Med zadnjo vojno smo od nemške občinske uprave od Tomaža dobili poziv, da moramo pripeljati vse slovenske knjige, da jih bojo tam sežgali. Ker smo jih imeli dosti, smo prosili, če jih lahko sežgemo doma, pa nam niso zaupali in morali smo jih spraviti k Tomažu. Pobrli smo po podstrešju, kar je bilo manjvrednega — ker je bila slovenska beseda, je bilo tudi škoda — vendar nekaj smo morali oddati, da ne bi bili preveč sumljivi. Ko sva z možem peljala z eno kobilo ta dragoceni tovor, se je kobila v breg tako upehala, da je bila po trebuhu vsa penasta. Rekla sem možu, poglej, kako težak je kulturni davek! — No in vse ostale knjige pa sva spravila pod zvonikovo streho. Dve uri sva jih sredi noči nosila po lestvi v to skrivališče. A tudi tu niso bile dolgo varne. Prišla je doba, ko so pobirali zvonove v vojaške namene. Nekaj se je že govorilo, da bo šel tudi lahonski zvon. Z možem sva takoj sklenila knjige preseliti. Zopet sva to delo opravila ponoči. Ob treh zjutraj sva končala. Ob štirih pa začujeva, da je v zvoniku rahlo zaklenkalo. No, in ko je ob petih šel dedek zvonit jutranjico, je našel na tleh v kapeli vrh, zvona pa ni bilo več. Ob šestih je prišla ekipa, ki je snemala zvonove. Našega ni našla. Prišli so nemški žandarji in nas zasliševali in strahovali z vsem mogočim, a sledu za zvonom niso mogli odkriti. Skril ga je eden izmed tistih, ki so bili zadolženi za snemanje zvonov. Bil je to l. 1973. umrl Alojz Lašič iz Lahonščaka. V zahvalo smo mu ob njegovi smrti prav dolgo zvonili. Ljubke hvaležno je donelo to zveneče slovo.

Šolarji zažgejo šolo

Kapela je za menoj. Na desni sega globoko pod gorice Ivanjšičeva graba, vzporedno za njo Jurekova graba, na levi pa je položena po hribu Drobnikova doma-

čija. Predniki so bili lončarji in po domače so jih klicali za »Gruškarje«. Oče je bil zelo dober in znan lončar ter je stalno vozil svojo posodo na semenj v Ormož. Ker ni imel svoje vprege, mu je vozil s konji visoko naložen voz sosed Markrab. Nekeč peljeta tudi zvrhano naložen voz in v stanovenski grabi na slabem terenu zvrneta. Markrab je lončarja najprej z bičjakom premlatil češ: zakaj je tako slabo podpiral, potem sta pa pobrala, kar je še bilo celega in šla domov. Ta dolina »Stanovno« je vredna, da se je z zadoščenjem spominjamo. Tu so proti koncu druge svetovne vojne stanovenski kmetje skrili svoje konje, da jih Nemci niso mogli mobilizirati. Slekli so dva nemška vojaka in v te uniforme oblekli dva svoja človeka, ju postavili za stražo pred vhodom v skrivališče, ki je bilo v gozdu Globočina. 14 dni so bili skriti tam in posrečilo se jim je očitati vse konje. Tu je tudi studenec, kamor so hodili v prejšnjih časih z visokega Runča šolarji po vodo. Tu naj omenim, da žive tod skromni a veseli ljudje. Na njih zunanosti se pozna, da v tem hribovitem predelu mnogo trpe radi dela v težki ilovnati zemlji in s preskrbo z vodo. Središče tega kraja predstavlja šola, ki tudi edina nudi pogoje za kulturna udejstvovanja. Ta šola je stara že 80 let, pred njo so otroci hodili v šolo, ki je bila v stari s slamo kriti stavbici na Žvabu (rojstem kraju slavista Božidarja Raiča). To stavbo pa so baje šolarji, tisti, ki so šolo mrzili, zažgali. Tako je pripovedoval stari očanec. Runčani so na splošno veljali za revne ljudi, a njih kraj je zelo lep, toda težka zemlja in hribovit teren zahtevata izredne pridnosti. Danes ima skoraj vsaka hiša nekoga zaposlenega v industriji, precej pa jih je tudi v tujini in tako se s pomočjo le-teh standard vaščanov vidno dviga.

Klopotec ni igrača

Bližam se Lahonščaku. V Skrbičevih goricah je dolga vrsta kopačev. Slišim gospodinjo Marto, ki z ročko v roki prijazno vabi marljive težake, naj se odžejajo. Potem se po strmi meji vzpne na hrib. Ustavim se pod macesni, ki ponosno in ljubko stoje pred sêpom. Gledam, gledam in uživam. Pod menoj vsenaokrog čudovit svet. Vinograd poleg vinograda se vrsti vzdolž celega grebena, cigar strmina je ravno pravnjšna, da se lahko upre sonce v toplote žejno vinsko trto. Lahen vetrič pripihlja in že začne zgovorno klepetati mali klopotec. Ob njem pa stoji ponosno ogromen klopotec, ki samo od časa do časa bahavo udari klip... klop... Ta se s takim nežnim vetričem ne pogovarja. Zanj je treba mogočne sappe, da ga pripravi k spodobnemu oglašanju in takrat na njegovih ramenih veselo zaplešeta pod rdečim dežnikom »ded in baba«, gruškovi macleki (kladivca) pa jima dajejo primeren takt. Pa ne, da bi mislili, da je tak klopotec igrača! Da ga narediš, je treba podjetnosti, znanja, pa

tudi denarja. Za ščap, na katerega vrhu bo klopotec pritrjen, je potrebna najmanj 6 metrska soha iz primerne trdega lesa, premera skoraj 30 cm. Na klopotcu, ki ga opisujem, so petmetrske vetrnice, mojstrsko ukrivljene, ki imajo na koncih bleščeče aluminijaste lopate. Prejšnji klopotec, ki smo ga imeli v Litmerku, je imel šestmetrske vetrnice in ko se je oglašal, smo ga slišali v Lahonce, četudi smo bili oddaljeni dobro uro hoda. Na gredlu je pritrjenih 8 gruškovich maclekov (včasih tudi več), ki udarjajo po češnjevi reski, katera gibljivo visi pod njimi. Vzoredno z njo je pritrjena ogromna brezova metla, ki mora biti primerno težka, da vzdrži ravnotežje z vetrnicami. Na gredlu tudi stoji ogrodje za plesalca. Vse je povezano z zobatimi kolesci. V slučaju, da pride neurje z močnim vetrom, pa se mora klopotec zavreti. Tu je za ta posel zadolžen, vedno za usluge pripravljen sosed Franček, po domače mali Rajhek. Ta je pravi gorički človek, med trsjem je zrasel in za trto živi. Pa se je kljub njegovi zvestobi zgodilo, da svo-

ji nalogi ni bil kos. Nekdo s hudobno dušo je ukradel s klopotea desko. Najbrž iz zavisti in orjak je moral molčati kljub svoji mogočnosti. Ne boste verjeli če vam povem, kako žalost in jezo je to povzročilo. Kako tudi ne bi. Tak klopotec to je veselje, to je ljubezen, je izpolnitev vroče želje, je uspeh dolgotrajnega tuhtanja in pripravljanja. Ko je še počival doma pod kapom, kolikokrat ga je Ciril ljubeče pobožal in ga zagnal, da se je oglasil mogočno, še pred njegovim časom, kajti klopotci se imajo prvič za oglasiti ob Veliki mēši, to je 15. avgusta. Sedaj bo pa treba invalidu napraviti novo desko, a to ne bo tako hitro, kajti les mora dolgo dobo ležati v gnoju, da se preluži in usposobi za odgovarjajočo »pesem«.

Je pa tak veliki klopotec tudi primeren razglednik. Po varnih klinih zležeš nanj, ga na vrhu objameš in se razgleduješ do opojnosti. Okrog in okrog sam rodoviten svet, dokaz marljivih slovenskih rok. Po mnogih gričih počivajo bele cerkvice, kot so: sv. Tomaž, sv. Lenart, Polenšak, sv. Jurij, kàpela, Jeruzalem s Cerovcem (roj-

stnim krajem Stanka Vraza), Svetinje, Kog, Hum. Na severovzhodu se razprostira rodovitno Mursko polje, na vzhodu, malo južno se beli nad Podravino skalnati Kahnik, na jugu se dviga Ivanjšica, ob njej Ravna gora, Donačka gora, Boč, Konjiška gora, nato se razteza 70 km dolgi greben zelenega Pohorja, pred njim pa široka Drava reže plodno Ptujsko polje, ki ga obroblija na eni strani lepe, žal gospodarsko odmaknjene Haloze, na drugi pa skromne, a vseeno vesele Slovenske gorice. Ob lepem vremenu opazimo na zahodu Savinjske alpe, na severu Koroške in avstrijske gore. Ozrem se še po Prleškem Triglavu — Litmerku in pomaham ljubkemu Runču, potem pa se poslovim od Lahonsčaka in se spustim v skrivnostno dolinico Pekel. Sadna letina je in vse drevje tu po bregu je obloženo s sadjem, da komaj drži. Pred Štuhečovo hišo, ki vsa žari v soncu in cvetju, zagledam staro mater Tilo, ki pobira jabolka za gujdeka. Zelo prijazna ženica je. Uporabim priložnost in jo poprosim, naj mi še enkrat razloži, kako je bilo takrat, ko je pomagala zakapati zvon. Med smehom se najin pogovor konča in že sem pri sosedu. Tudi tu je polno sadja in cvetja. Povsod je videti, da umno gospodarijo. Gospodar Milko Filipič, brat prehitro umrlega dramaturga Lojzeta Filipiča, je tudi zidarski palir in je bil mnogo po svetu. Spominjam se, kako smo bili nekoč skupaj v toplicah. Bilo je dovolj prilike za pester pogovor. Milko začne razlagati najnovejše dnevne novice o nekih spopadih na daljnem vzhodu. Ker mi je bil kraj neznan, vprašam, kje pa je to? Milko se začudi rekoč: kaj ti Maks nič ne razloži, jaz pa moji Miciki vse povem. Čim kaj zanimivega najdem v časopisu, rečem ženi naj prinese atlas, jo povabim, da prisede in družno poiščeva kraj najnovejših dogajanj. Bila sem res prijetno presenečena in še danes, po 20 letih se tega rada spominjam.

»Pospelam« se po strmini skozi šumo in že sem v Peklu. Tiha dolinica s potočkom, kateri je nekoč gnal mlin, ki ga več ni. Zakaj so temu idiličnemu kraju dali ime Pekel, pa res ne vem. Kajti, če bi v »pravem« peklu bilo tako kot tukaj, potem se ga res ne bi bilo treba bati. Je pa ta Pekel ena izmed štirih znamenitosti tomaževske fare, ki so: v Peklu mlin, na Kostanju zidanica, v Grmu (rojstni kraj pisatelja Fr. S. Meška) vas in v cerkvi Koružnjak (priimek cerkovnika).

Pot se vzpenja in me privede na Koračke preloge. Tomaževsko pokopališče. Mnogo ljubih mi src počiva tukaj, rada se ustavljam med njimi, saj zvestoba in ljubezen segata preko groba. Otožne misli mi budijo tesnobo v prsih, sklonjena počivam in dvoje olajšujočih solz kane na cvetočo gomilo, pod katero počiva moje najdražje — v slovo . . .

Zdravim se iz zasanjanosti, tudi sonce se poslavlja in z zadnjimi žarki poljublja pot, ki me vodi domu v naročje . . .

Erna Meško

„Velik pisatelj“

V avli osnovne šole Louis Adamič v Grosupljem je bila 25. septembra 1976 osrednja slovenska spominska svečanost ob 25-letnici smrti ameriško-slovenskega pisatelja Louisa Adamiča. Pozdravni nagovor številnim ugodnim gostom iz vse Slovenije, predstavnikom ameriških Slovencev in občanom pisateljevega rojstnega kraja je najprej namenil predsednik skupščine občine Grosuplje Janez Lesjak, za njim pa je o Louisu Adamiču in njegovem delu spregovoril pisatelj Ivan Bratko. V imenu ameriških Slovencev je spregovorila povratnica Anna Krasna, ki v povzetku objavljamo njen govor.

V kulturnem programu je na tej slovesnosti sodeloval pevski zbor osnovne šole Louis Adamič, moški pevski zbor Grosuplje, odlomke iz Adamičevih del pa sta brala igralca Jožica Avbelj in Rudi Kosmač.

Obletnice smrti Louisa Adamiča se je spomnil tudi ves slovenski tisk. Enega izmed najzanimivejših zapisov, iz Nedeljskega dnevnika, ponatiskujemo.

Anna Krasna:

Spoštovani gostje, dragi rojaki in rojakinje. Zbrani smo tukaj, da se poklonimo spominu LOUISA ADAMIČA ob 25. obletnici njegove smrti. Za svobodo naše domovine so padli tisoči in tisoči najboljših sinov in hčera Slovenije, Jugoslavije... padli so v borbi, izginili v taboriščih smrti, omahnili v smrt kot talci pod kruto roko okupatorja... Louis Adamič je padel kot borec za pravično stvar dolgo potem, ko je bila njegova rodna domovina že osvobojena.

O človeku, kot je bil Louis, ni lahko govoriti. Tam doli v »njegovi Ameriki«, kakor je svojo novo domovino nazval v eni od svojih knjig, je bil hkrati izseljenec in velika osebnost. Izstopal je iz množic ta sin malega naroda. Ponosni smo bili nanj in on je bil ponosen na svoj slovenski izvor.

Gledano iz praktičnega vidika, je Louis v Ameriki postal — Amerikanec. Enkrat je zapisal, da je celo v sanjah govoril angleško in se je ob tem zavedal, da je zares postal Američan. V bistvu se je ostal kar je bil: *sin slovenske matere*. Tega se je najprej globoko zavedel, ko je prvič obiskal domovino in potem napisal knjigo o svoji vrnitvi v rodni kraj (*The Native's Return*).

Še bolj poglobljena je bila ta zavest v njem, ko so narod v domovini napadle sile osi. Brez pomišljanja je takrat vedel, kje je njegovo mesto in odslej smo ga srečavali v vseh naših akcijah in prizadevanjih nudenja moralne, politične in gmotne pomoči Jugoslaviji.

Neizmerno je bil ponosen, da Jugoslavlani niso čakali, da jih nekdo osvobodi, temveč so se dvignili v boj proti okupatorju in se osvobajali sami! To dejstvo je pokojni Louis Adamič rad naglašal v onih težkih časih.

Spominjam se njegovega velikega dela v

vodstvu Združenega odbora Američanov južnoslovenskega porekla (The United Committee of South-Slavic Americans). Takrat sem tako zanj kot za Odbor večkrat prevedla gradivo, namenjeno za objavo v naših izseljenskih časopisih in glasilih naših bratskih podpornih organizacij. Mnogo tega je napisal Adamič sam. Enkrat je imel idejo, da bi izrecno za slovenske izseljenske liste pisal od časa do časa kolono pod naslovom: »Bodočnost na obzorju«.

Vprašal me je takrat, kaj mislim o naslovu? Vsekakor je zelo primeren, sem odgovorila, ali najbrž ta kolona (rubrika) ne bo dolgo izhajala. Zakaj ne?! Skoro jezen je bil. Jaz pa sem smeje se pogledala okrog po njegovi hotelski sobi, kjer je bilo celo po zavesah pripetih nešteto drobnih lističev z beležkami. Tudi on je sledil mojemu pogledu in se naenkrat glasno zasmel: I see what you mean; Razumem, kaj misliš.) Pojasnil je, da mora imeti svoje številne beležke na vidnem mestu, ker bi sicer na katero pozabil, ko bi jo bilo možno uporabiti.

Včasih nam je z brzojavi ali pa po telefonu najavil kak velik dogodek, tika joč se borbe v Jugoslaviji. Jaz sem bila v tistem času sama zelo zaposlena, ker sem poleg redne službe veliko pomagala pri newyorškem slovenskem časopisu Glasu naroda. Večkrat me je tja poklical in mi svetoval, kako naj priredim določeno vest ali poročilo, o katerem nas je

bil obvestil. Nekaj njegovih brzojavov še hranim za — spomin.

Ko smo pri Glasu naroda prejeli več pisem od naših primorskih fantov, ki so po kapitulaciji Italije leta 1943 prišli pod britansko vojaško oblast, kjer se jim je slabo godilo, se je Adamič potegnil tudi zanje. Takoj je sklical sestanek Združenega odbora in potem obvestil o stvari ameriške in britanske pristojne oblasti.

Tako je delal Adamič: hitro, navzdržema in brez oklevanja. Zato mu je uspelo prodreti s svojim pisanjem o jugoslovanski borbi v ameriški tisk, v časopise in revije z velikimi nakladami. Zato je dobil zveze, ki so mu odpirale pot do odgovornih in vplivnih ljudi, do državnikov in celo do samega predsednika Združenih držav.

Pri vsem njegovem obilnem delu je le še našel časa za kaj obrobnega. Ker smo sedaj zbrani v tej lepi šoli, ki nosi njegovo ime, se spomnim, da sem Adamiča enkrat (v letu 1943) naprosila, če bi dal naši tedanji slovenski šoli v Brooklynu, New York, nekaj svojih knjig, da bi jih mladi čitali. Obljubil je in res smo že naslednjo soboto imeli v šoli več njegovih knjig z njegovim lastnoročnim posvetilom in podpisom. (With good wishes to the students and teachers of the Slovenian School in Brooklyn. — Louis Adamič).

Večkrat mi je poslal k listu pisma naših ljudi, v slovenščini in angleščini. Neka-

Anna Krasna med pogovorom v Grosupljem

Kot da bi se zazrl v svetlejšo bodočnost — Louis Adamič

Pogled v avlo osnovne šole Louis Adamič v Grosupljem med spominsko slovesnostjo ob 25-letnici pisateljeve smrti (slika desno)

svetovne mere...”

tera še hranim. Slovenska izseljenka, zdaj že pokojna Theresa Gerzel mu je pisala: »Želim se Vam zahvaliti za Vaše iskreno delovanje za osvoboditev našega trpečega naroda v domovini. Ne morem si misliti, kaj bi bilo, ako bi ne bilo Vas. Lahko ste uverjeni, da smo Vam ameriški Slovenci hvaležni ter da Vas cenimo.«

Pisal mu je tudi znani stari koroški Slovenec, župnik Jurij Trunk, ki je tam doli v Ameriki dočakal čez sto let. Takrat, ko je pisal Louisu, mu je bilo 73 let. Med drugim mu je zapisal: »Morda je Vam vseeno, kaj misli en star in siten fajmošter, toda verjemite mi, da se sramujem napadov na Vas iz krogov, ki so mi blizu... Vendar, ne ozirajte se na vse to, nadaljujte z Vašim delom in Bog Vas blagoslovi, ker Vi se borite za boljši svet in za milijone ljudi.«

Naši mladi v Ameriki rojeni Slovenci in drugi so mu tudi pisali ter naročali njegove knjige in še posebno knjigo o Jugoslaviji in njeni borbi »My Native Land« (Moja rodna dežela). Tudi njegove publikacije, katere je izdajal v tem času so našle pot med mlajši svet.

Mnogi ugledni, napredni Američani so Adamiču dajali javno in osebno priznanje, kar je odtehtalo grobe napade, ki jih je bil deležen od strani reakcije v naših lastnih nazadnjaških krogih, kot ameriških.

Po svojih posebnih virih je dobival pisma

tudi od partizanskih borcev, ki so se mu zahvaljevali, ker je v »novem svetu« zastavil svojo besedo za pravično stvar svoje rodne domovine. — Vse to veliko zaupanje v njegovo delo, je Adamiča spodbujalo in vodilo v njegovem prizadevanju za priznanje Nove Jugoslavije.

Noč in dan je pisal, včasih do onemoglosti. Na njegovo pobudo smo razpošiljali iz našega newyorškega delokroga resolucije v Washington in raznim zavezniki državnikom tistega časa. Glasni moramo biti, je dejal Adamič, ker moje delo, moja prizadevanja, moje pisanje mora imeti vašo podporo, vaš glas!

In tako so romale spomenice in resolucije ter brzojavili v Casablanca, Quebec, Teheran, Washington, Paris in še kam... za zavezniško priznanje vaše borbe, za vojaško pomoč, za živežno pomoč in zdravila, za naše Primorje, Korotan, za svobodno Makedonijo in tako naprej. Adamič je mislil na vse, nič ni izpustil! Mnogi njegovi ožji prijatelji in sodelavci iz naših izseljenskih vrst so že legli v grob: Etbin Kristan (kdo ga ni poznal!), Mirko Kuhelj, tajnik SANS (Slovensko ameriški narodni svet), Vatro Grill, katerega smo izgubili v tem letu, Janko Rogelj, Joseph Zavertnik, Zlatko Baloković in še drugi.

Ko se danes spominjamo velikega dela Louisa Adamiča, nam srce veleva, da se spomnimo tudi njih. Tako bi hotel on sam. V mislih ga vidim pred seboj, kako

bi se pol zadovoljen, pol v zadregi zasmejal, če bi videl, kako se danes domovina spominja njegovega doprinosa v sproščeni svobodi, katero je on videl kot BODOČNOST NA OBZORJU! — Adamič je bil navzlic svoji veličini duha in peresa preprost človek. Slava njegovega vemu spominu!

Oton Župančič:

„On je največ, kar nam je dala emigracija“

»Amerikanski državljani sem in zato tudi seveda Američan, vsaj po zakonu in tehnično. Vendar pa verujem in upam, da nisem Američan samo zakonito in tehnično, temveč zares. Kadar pišem, se poslužujem ameriškega izražanja, ki je tudi del mojega mišljenja. Ampak seveda sem se rodil kot Slovenec, tukaj v Sloveniji, na Kranjskem; tega ni mogoče zanihati. In ako lahko sodim po čustvih, ki sem jih spoznal, odkar sem se vrnil, sem tudi Slovenec. Tu je moja mati — Slovenka je in jaz sem njen sin... Prej o tem nikdar nisem premišljeval. V Ameriki sem se preveč ukvarjal z neposredno aktualnimi problemi, preveč marljivo sem odkrival Ameriko, se ji čudil, popotoval iz kraja v kraj, služil denar za življenje in poskušal postati pisatelj. Zdaj, če me vprašate — bi lahko rekel, da sem Američan slovenskega rodu. Vendar, če se

vam zdi bolje, me lahko imate za Slovenca, ki je odšel v Ameriko, ko še ni bil star petnajst let. Meni pomeni vse eno in isto. V meni ni spopada med mojo prvotno slovensko krvjo in mislijo, da sem Američan.«

Louis Adamič iz Blata pri Grosupljem je bil najstarejši od trinajstih otrok (dva sta v rani mladosti umrla). Bil je nemirnega duha in po nekaj letih šolanja v Ljubljani, ko so ga hoteli vtakniti med jezuite, je preprosil starše in se še zelo mlad odpravil čez veliko lužo.

Bil je vse: popotnik, delavec na ladji in v kamnolomu, kopal je kanalizacijo za poznejši Hollywood. Bil je tovarniški delavec. Priložnostni delavec na farmah in pomivalec posode po lokalih. Bil je vojak v prvi svetovni vojni, na fronti v Franciji. Delal je po raznih uredništvih. Lepil nalepke na časopise in raznašal pošto. Bil je brezposeln. Ampak njegov vitalni optimizem je bil neranljiv. Adamičeva trda in razburljiva življenjska pot spominja na Jacka Londona in Maksima Gorkega, samorastnika in glasnika človeškega dna. Tudi Louis Adamič je bil samouk. Zbiral je vesti in pisal članke in se poskušal v povestih.

»Dnevi, ki sem jih preživel na popotovanju po mestih premoga in jekla v Pensilvaniji in Ohiju, so me v splošnem potrlji in užalostili. Negotovo in vročično je potekalo življenje mojih rojakov v bednih stanovanjih. V stari domovini so se otroci podili po zelenih tratah, tu pa so se igrali na kupih premoga in koksa. Žene so morale skoro dnevno prati zavesne na oknih. Umazane so bile, kakor hitro so jih obesili ven. Za trenutek sem si včasih prikladal v spomin slikovito, poželjivo množico priseljencev z ladje. Doma so živeli v bornih, s slamo kritih, toda čistih hišah, kjer je bilo prostora dovolj za prosto dihanje. Tu pa je marsikoga čakala drugačna usoda. Domislil sem se, kaj mi je dejal o njih neki rojak: da so samo »gnoj« za Ameriko, zame o tem ni bilo nikakega dvoma več.«

Louis Adamič je v svoji prvi knjigi »Dinamit« orisal krvave boje ameriškega proletariata. Bil je med prvimi ameriški publicisti, ki so se zanimali za narodnostna vprašanja Amerike. »Amerika smo vsi.« je zapisal. »Tudi tisoči in tisoči priseljencev.«

Velik odmev njegovih knjig ga je postavil v vrsto naprednih in pomembnih avtorjev. Ob izidu knjige »The Native's Return« (Vrnitev v rodni kraj) je prejel več kot dva tisoč pisem od Američanov različnih poklicev in stanov, od katerih so bili mnogi tudi izredno ugledni univerzitetni profesorji, odvetniki, uredniki, politiki... V pismu, ki ga je Adamič poslal E. J. Stackpole, predsednik in glavni urednik časopisne agencije The Telegraph Newspapers, je rečeno: »Čestitam na najbolj pomembno knjigo, kar sem jih kdaj prebral o neki deželi. Ob branju vaše knjige sem še bolj zainteresiran za vse, kar se dogaja v Jugoslaviji, in zlasti

za vse tisto, kar so slovenski priseljenci prispevali Ameriki, jaz pa v tem prijateljskem pismu lahko napišem, da za to deželo v tem zahodnem svetu nihče ni naredil toliko kot avtor knjige »The Native's Return«.

Ko se je po devetnajstih letih 1932 vrnil v domovino, se je spoznal tudi s slovenskimi komunisti. Na prigovarjanje izseljencev je obiskal tudi kralja Aleksandra, obisk pa je bil zelo kratek, ko je kralj spoznal, da Adamič noče postati njegov agent. Po vrnitvi v Ameriko je po zapiskih Edvarda Kardelja napisal pretresljivo knjigo o mučenjih v Glavnjači »Struggle« — »Boj«. Sam pa o tem pravi: »Teror, ki je opisan v tej knjigi, vlada v Jugoslaviji že od leta 1921, ko so prepovedali komunistično partijo in jo prisilili, da je začela delovati podtalno. Od tedaj je šlo samo skozi beograjsko Glavnjačo prek 15.000 moških, žensk, mladih dečkov, delavcev, kmetov in intelektualcev. Koliko jih je šlo skozi podobne prostore v drugih mestih, ni znano; vendar gre tudi to število v tisoče. Jugoslovanska tajna policija je od leta 1921 mučila do smrti ali pa preprosto ubila več kot sto revolucionarjev. Med temi so bili vsi razen dveh komunisti. V to število ni všteto na stotine moških in žensk, ki so pomrli v zaporih med prestajanjem kazni.«

Na podlagi tega je poslal protestno pismo jugoslovanskemu poslaniku v Washingtonu posebni odbor ameriških intelektualcev. Med njimi so imena Theodore Dreiser, John Dos Passos, Upton Sinclair, Norman Thomas in drugi. Na seznamu jih je prek štirideset.

Slovenski pesnik in prevajalec Mile Klopčič se ga spominja iz časov, ko je z nagrado Gugenheimove ustanove za knjigo »Smeš v džungli« pripotoval s svojo ženo Stello v Jugoslavijo in se — kot je dejal sam — dokončno zaljubil v Slovenijo.

»Takrat sem bil dopisnik ameriške Prosvete. Pojav Louisa Adamiča v ameriški literaturi je bil prijetno presenečenje. O njegovih knjigah, posebno še o »Dinamitu«, sem informiral tudi naše bralce. Adamič mi je pošiljal navdušena pisma in tudi nekaj izvodov knjig. Ko pa je prišel leta 1932 v domovino na obisk, mi je že z ladje poslal brzojavko, naj ga počakam v hotelu Metropol v Ljubljani. Tam sva se prvič srečala in še istega dne se je precej naših prijateljev sestalo z njim. Bil je še mlad, krepak, vzhaven, z mnogimi izkušnjami in zelo literarno razgledan. V pogovoru je postavljaj popolnoma stvarna in pereča vprašanja o našem življenju in družbenih pojavih nasploh. Govoril je slovensko in to popolnoma dobro.

Kot prodoren publicist je v časih velike gospodarske krize, ko se je začela velika ameriška gonja proti izseljencem (»Teh je tu preveč, ti nam jemljejo življenjski prostor, treba jih je pognati nazaj v Evropo in od koder so prišli in kriza bo rešena«) napisal razpravo o tem, kako

je vsa moderna Amerika ustvarjena od rok in duha priseljencev. To je tisto »gnojilo«, na katerem so se razcvetale ameriška znanost, kultura, industrija... Na osnovi tega članka, ki je zbudil ogromno zanimanje, ga je takratni predsednik ZDA Roosevelt imenoval v poseben odbor za strokovnjaka za izseljenška vprašanja; pozneje ob drugi svetovni vojni, pa v posebni odbor za obrambo Amerike. Adamič je leta 1944 izdal obsežno knjigo »Narod narodov«, kjer govori o vsaki naciji v ZDA posebej. Adamič je bil svobodno razmišljajoč duh z dobrim občutkom za vse, kar je napredno in videl je, kam gre razvoj. Poznal je Churchilla in Eisenhowerja. Prvi je pokazal na resnico jugoslovanskega boja in pomagal je razbiti mihailovičevstvo. Zadnjič sva se videla ob njegovem drugem obisku leta 1949. Takrat se je večkrat pogovarjal s Titom in drugimi voditelji in v časih najhujšega informbirojevskega pritiska odločno podprl našo stvar.

V knjigi »Orel in korenine« je na simboličen način prikazal boj naše mlade dežele za obstoj in priznanje v svetu. Louis Adamič zasluži več pozornosti in prav bi bilo, da bi začeli razmišljati o natisu njegovih izbranih del,« pravi Mile Klopčič.

Med še živečimi prijatelji Louisa Adamiča je tudi akademski slikar Božidar Jakac. Dolga leta sta si dopisovala, ob prihodu v domovino pa ga je tudi portretiral. »Nekoč me je vprašal, kako mi uspe priti za masko ljudi, ki jih portretiram. Dejal sem mu, da delam toliko časa, dokler ne odkrijem maske in pridem do pravega značaja. Za to izjavo se mi je na pogrebu Otona Župančiča, s katerim sta se dobro razumela (Župančič je napisal esej »Adamič in slovenstvo«, ki je zbudil precej hude krvi), zahvalil in dodal, da mu je ta misel izredno dobro služila. Na poti po Sloveniji sem ga spremljal do bolnišnice Franje. Bil je navdušen nad našim bojem in še posebej nad veliko humanostjo in požrtvovalnostjo zdravnikov in strežnega osebja. Z njim sem bil tudi na Turjaku in zastrmel se je v veliko luknjo v zidu starega stolpa, skozi katero so v belogardistično postojanko vdrli partizani. To je bil boj ljudi, željnih svobode.

Ko sem bil določen, da bom v okviru kulturne izmenjave imel grafično razstavo v Mehiki in Argentini (v ta namen je že izšla moja monografija Grafike 1950), je želel, da razstavo odložim do izida njegove nove knjige »Orel in korenine«, v kateri popisuje Titov in jugoslovanski odločni NE pred grožnjami in nasiljem informbiroja. Z mano je imel najbrž svoje načrte, ker sem po tej razstavi nameraval obiskati tudi ZDA. Do tega srečanja pa ni nikoli prišlo, ker so ga sovražni elementi na njegovem domu v New Jersey starega komaj dvainpetdeset let, na ameriški delavski praznik 4. septembra 1951, ubili in njegov dom zažgali.

Pisatelji-začetniki v Gradišču

„Ta hiša je moja,
pa vendar moja ni!”

Misel, da je bil to samomor, je popoln nesmisel. Človek njegove vitalnosti in prešernega smeha ni bil obrnjen v smrt. Slovenci pa smo mnogo prezgodaj izgubili izrednega moža, ki si je dovolil povedati marsikaj, kar drugim ni uspelo in jim ni bilo dano.«

Adamičev direktni boj, njegova dosledna nepopustljivost — o tem piše tudi njegov ameriški prijatelj Vatro Grill, novinar in dolgoletni urednik Enakopravnosti (Vsi smo vedeli, da je preganjan, toda nikoli ni prosil za pomoč) in odločnost, pomagati brezpravnim množicam in narodom, so ga izoblikovali v levo usmerjenega intelektualca. Še posebej pa ga je zanimal in prevzel jugoslovanski primer samostojne poti v socializem.

Za ohranitev jugoslovanske samostojnosti je zastavil svoj ugled in svoje srce in ta boj je plačal z življenjem.

Iz policijskega poročila ameriške revije »Newsweek« 17. septembra 1951 je razvidno, v kakšnih okoliščinah je umrl Louis Adamič. V članku med drugim omenjajo, v kakšnem težavnem položaju je bil pisatelj, ko je Jugoslavija prelomila z resolucijo in se je v tem opredelil za jugoslovansko stran. To naj bi povzročilo konflikt z ameriškimi komunisti in kominformskimi agenti, ki so mu pogosto grozili.

Glede samega načina smrti pravijo v članku, da policija ni odkrila nobenega motiva za Adamičev samomor, čeprav se je sama nagibala k temu sklepu. Kje je poslovilno pismo? Kje so prstni odtisi na puški? Zakaj požar v hiši? Več je bilo motivov za naklepni politični umor, a vendar je policija ugotavljala, da »indikacije kažejo na samomor« in da bo ta smrt najbrž nepojasnjena za zmeraj. Tudi dnevnik »The Cleveland Press«, je dan po njegovi smrti objavil nekrolog, v katerem je nakazal možnost, da je njegova smrt v zvezi z njegovo naklonjenostjo novi Jugoslaviji in Titu.

Louisa Adamiča je najlepše označil pesnik Oton Župančič, ko je zapisal: »On je največ, kar nam je dala naša emigracija, ta komaj za silo organizirana masa, ki si išče obstanka v novi domovini. Bil je kronist in slikar naših izseljencev, njihov in naš genij. Velik pisatelj svetovne mere, tak, ob kakršnih si narod na novo izmeri svoja bistvena vprašanja. Njegova knjiga je nekaj čistega in očiščenega, svobodnega in osvobajajočega, jasnega, stvarnega, varnega in vodečega. Njen avtor je premišljen in vendar ni preračunljiv, preprosto globok s širokim obzorjem, vendar, brez lahkomišelnosti in zdrav do jedra. Adamič je ostal Slovenec v prvih svojega duha, instinktivnem nagonu, v tajnem bistvu, ki daje njegovemu delu posebno barvo in ton.«

Doslej v Sloveniji in najbrž tudi v Jugoslaviji nismo poznali literarnih kolonij, kot so dobro znane slikarske ali kiparske kolonije. Točno število le-teh nam sicer ni znano, vendar lahko rečemo, da jih prireja že veliko, krajev po vsej Sloveniji.

Literarna kolonija pa je nekaj povsem novega. Pojavila se je v Gradišču v Slovenskih Goricah, kjer so pred štirimi leti prvi v Sloveniji začeli tudi z organizacijo srečanj pesnikov in pisateljev-začetnikov, o čemer smo že poročali tudi v našem časopisu.

Seveda je povsem očitno, da je literarna kolonija povezana s srečanji, še več, rečemo lahko, da je iz njih izrastla. Pesniki in pisatelji začetniki, ki se vsako leto zbirajo v Gradišču, namreč vedno znova ugotavljajo, da potrebujejo pomoči in nasvetov oziroma roke, ki bi jih vodila pri njihovi začetnih pa tudi ne več čisto začetnih poskusih pisateljevanja in pesnikovanja. Bolj kot vsega drugega pa jim manjka samozavesti. Zato ni čudno, da so skupaj z organizatorji srečanj prišli na idejo o literarni koloniji.

V čem pa pravzaprav razlika med srečanjem in kolonijo? Vsakoletno srečanje ima bolj ali manj manifestativni značaj, na katerem se zbere do 20 pesnikov in pisateljev, katerih izdelke žirija predhodno oceni kot najboljše. Večino teh izdelkov potem ta ali ona skupina igralcev predstavi občinstvu, čemur ponavadi sledi tudi podelitev nagrad in priznanj.

Na prvi literarni koloniji je to funkcijo opravljal pisatelj Peter Božič, ob strani pa mu je stal tudi predstavnik Zveze kulturno-prosvetnih organizacij Slovenije. Pri organizaciji literarne kolonije (kakor tudi pri organizaciji srečanj) je namreč od pobude do realizacije sodelovala tudi ZKPO Slovenije oziroma točneje njen odbor za klubsko dejavnost.

Na prvi literarni koloniji so domačini gostili trinajst udeležencev, ki so prišli z vseh koncev Slovenije, iz Velenja, Domžal, Šenčurja, Jesenic, Ljubljane, Novega mesta in Dutovlja. Stari so bili od 19 do 40 let, po poklicu pa od kmetice, kovinostrojarja, kovinorezkalca, grafičarja, komercialistke, do študenta arhitekture in študentke medicine. Bivali so pri domačinih.

Če se ob koncu vprašamo, od kod Gradiščanom vse te ideje oziroma zakaj ravno oni posvečajo toliko pozornosti besedni umetnosti, potem moramo ugotoviti, da se Gradišče, nekdanja Trojica, ponša z dokaj bogato literarno tradicijo. Prav iz nje najbrž črpajo vse te ideje in pobude. V Gradišču je namreč živel in deloval slovenski pisatelj (bil je zdravnik) Alojz Kraigher. Pri njem je dobrega pol leta (1911) živel Ivan Cankar in v tem času zasnoval Lepo Vido. Pozabiti pa ne smemo tudi pisatelja Iva Brnčiča, ki je bil tudi doma v tem kraju.

»Ta slovenska ustvarjalna beseda, ki se je skoraj čudežno porodila po več kot polstoletnem premolku, je že doslej pokazala jasno življenjsko moč.« Tako je med drugim zapisal v zaključku uvodnih besed dr. Matjaž Kmecl, ki je izbral in uredil pesmi in prozna besedila za antologijo sodobne slovenske literature na Koroškem s svojevrstnim naslovom »Ta hiša je moja, pa vendar moja ni.« To Kmeclovo trditev brez dvoma podpira tudi veliko zanimanje za knjigo na nedavni tiskovni konferenci v slovenski knjigarni »Naša knjiga« v Celovcu. Knjigo so izdali: Društvo slovenskih pisateljev v Avstriji, Klub Mladje iz Celovca in Mladinska knjiga, ki je knjigo uvrstila v svojo redno knjižno zbirko »Kondor«.

Antologija koroške poezije in proze, čeprav skromna po svojem obsegu, prav gotovo o pravem času prihaja v slovensko javnost tostran in onstran meje. Nam doma prihaja kot nadvse koristno dopolnilo dovolj široko obravnavanemu »koroškemu vprašanju« v naših listih, radiu in televiziji, še veliko več pa bo knjiga pomenila našim koroškim rojakom, ki se zavedajo, da je eden izmed temeljev, na katerih sloni njihov boj za narodnostne pravice, prav kulturna ustvarjalnost.

Dr. Matjaž Kmecl v spremni besedi k antologiji seznanja bralca z zgodovinskim ozadjem sodobnih vprašanj slovenske narodne skupnosti na avstrijskem Koroškem, za tem pa o slovenski literarni tradiciji, kjer med drugim poudarja, da je bil sredi prejšnjega stoletja Celovec prvo središče slovenskega kulturnega življenja, in o nadaljevanju te tradicije pred drugo svetovno vojno, med njo, takoj po njej in zlasti še o literaturi, ki na Koroškem nastaja v zadnjem času. Vsi avtorji in pomembnejše publikacije imajo v tem delu tudi literarno-kritično oznako.

Antologija sodobne slovenske literature na Koroškem predstavlja skupno 19 koroških slovenskih pesnikov in pisateljev, ki so zastopani skupno s 44 pesniškimi in 17 proznimi besedili. Urednik knjige je gradivo razdelil na štiri vsebinske samostojne razdelke: Novi bukovniki (zastopajo jih Neža Strojnik, Katerina Miklav in Anton Haderlap), Tik pred drugo vojno (Hani Weiss in Maks Sorgo), Nova slovenska lirika (Milka Hartman, Anton Kuchling, Valentin Polanšek, Miško Maček, Niko Darle, Gustav Januš, Stane Wakounik in Andrej Kokot), najobsežnejši zadnji razdelek knjige pa zajema novo slovensko pripovedno prozo (Karel Pručnik-Gašper, Mirko Kumer, Metod Turnšek, Anita Hudl, Florjan Lipuš in Janko Messner).

Koroška antologija »Ta hiša je moja, pa vendar moja ni« zajema vse, kar je vrednejšega v sodobni slovenski književnosti na Koroškem, pohvalo zanjo pa brez dvoma zasluži tudi Mladinska knjiga, ki jo je uvrstila v priljubljeno zbirko »Kondor«, ki je namenjena predvsem naši doraščajajoči mladini.

J. P.

Navtični turizem pri nas — danes, včeraj, jutri

Silovita ekspanzija navtičnega — plovbnega — turizma pri nas in v svetu sploh, na zahodu in vzhodu, narekuje gradnjo posebnih pristanov ali marin, kakor jih na splošno imenujejo. Te pristane bi lahko primerjali z velikimi parkirišči za motorna vozila, vendar z določenimi pridržki oziroma specifičnostmi.

Koliko zasebnih jaht in drugih plovil je danes na svetu, nedvomno nobeden ne ve. Prav tako ni jasno, koliko je na svetu jahtnih pristanov. Ustavili bi se kar na naši obali in spregovorili nekaj besed o »marinah«. Jahtni turizem, kakor danes imenujemo to zvrst razvedrila in športa, je na Koprskem in Tržaškem že star, saj sega v sredino prejšnjega stoletja. Nekateri bogati Slovenci so imeli svoje jahte že takrat. Na primer kapitan bojne ladje V. Klobučar, J. Radl, Zdenko Nikolič, V. Čekon iz Portoroža, in drugi. Prav tako

slovenski delničarji koprskega paroplovnega podjetja. To število je, seveda, v primerjavi z današnjim, prav neznatno, vendar moramo upoštevati, da imamo danes samo Slovenci mnogo več jaht in motornih čolnov, kakor pa so jih imeli v tistih časih vsi lastniki na obeh obalah Jadrana.

Drugačna slika pa je bila v pogledu pristanov za mala plovila, tako imenovanih mandračev. Sicer ti pristani niso bili kaj prida opremljeni, grajeni pa so bili tako, da so nudili malim plovilom varno zavetje pred neurji. Na naši obali so bili mandrač predvsem v Kopru, Izoli in Piranu. Največ jih je imel Koper. Dva sta bila na mestu sedanje velike luke, tretji pa je bil ob sedanjem Vojkovem nabrežju. Njegovi obrisi so še vidni, na njem je otroško igrišče. Ostal so tudi privezni kamni. Od prvih dveh pa ni več sledu. Žal se tudi slikovna dokumentacija ni ohranila. Četrty mandrač v Kopru pa je še uporaben: v starem pristanišču, pred hotelom Triglav. Odlična pristana sta še notranja mandrača v Izoli in Piranu. V Piranu je bil nekoč še en mandrač, ki so ga pozneje zasuli in naredili glavni piranski trg, kjer sedaj stoji Tartinijev spomenik. Manjši mandrački so še v Žusterni, malo dalje proti Izoli,

v Strunjanu in Luciji. Vendar so vsi ti mandrački že davno prenatrpani in neustrezni za potrebe sodobnega navtičnega turizma. Nedvomno pa bi lahko služili kot izhodišče pri gradnji novih pristanov. Podobno je stanje tudi na sosedni obali od Trsta oziroma Milj do Benetk.

Na naši obali smo se dolgo časa obirali okrog vprašanja, ali je ta zvrst dejavnosti potrebna ali ne. Končno smo se odločili za gradnjo sodobnega jahtnega pristanišča v Izoli. Ustanovljena je bila Marina Izola s pomočjo skupščine občine Izola in nekaterih zainteresiranih delovnih organizacij. Prvi uspehi so tu, vendar izgradnja ne napreduje tako, kakor bi morala. Medtem pa smo dobili malo marino v Bernardinu, tretja bo v Luciji, za četrto se poteguje občina Piran! Razumljivo, da se marsikdo vpraša, kaj bomo delali s štirimi marinami na tako kratkem prostoru? Menimo, da je takšna bojazen neupravičena. Nasprotno. Marine bi morali že imeti, ne pa da jih šele gradimo oziroma načrtujemo! Pa še nekaj je pomembno. Predvidene štiri marine niso vse enega tipa. Vsaka ima svoj temeljni koncept. Marina v Izoli, ki bo imela po dokončni izgradnji 2000 kakovostnih privezov, bo

Zoro Mihelj, direktor
hotelskega podjetja Portorož

Mandrač v starem koprskem
pristanišču

Takšna bo marina v Izoli po
dograditvi

„Biti folklorist je zahtevno delo!“

nudila zatočišče za jahte vse leto, tudi čez zimo. Mala marina v Bernardinu, dejansko je to sodoben mandrač, služi samo potrebam hotelskega naselja. Prav tako bo posebnega tipa marina v Luciji. Kakšna bo marina v Piranu, pa bo odločeno šele takrat, ko se bodo dokončno odločili o gradnji in obsegu. Marina v Izoli bo imela v svojem sestavu vse spremljevalne objekte, od preskrbe jaht in lastnikov, do hotelov, motelov, uslužnostne dejavnosti in remontne ladjedelnice.

Povsem drugačna je zasnova jahtnega pristanišča v Luciji, ki bo imel tudi krajšo pristajalno obalo za manjše turistične ladje. Turistično hotelsko podjetje Portorož potrebuje najrazličnejšo dopolnilno ponudbo (rekreacijo, športno dejavnost, izlete in vse drugo), ki je vezano na morje. Zato so se odločili za izgradnjo velikega športno rekreacijskega centra. Investitor je Igralnica Casino tega združenega podjetja, prva faza pa je že v gradnji in predvideva med drugim jahtni pristan za 250 jaht. Ves navedeni center pa bo obsegal: jahtni pristan za 700 do 750 jaht, športne dvorane, odkriti in pokriti olimpijski bazen in vrsto drugih športnih naprav. Sedaj pa se nujno vračamo na vprašanje, ali sta potrebni dve ali celo več marin na naši obali. Kaj meni o tem direktor turističnega hotelskega podjetja Portorož Zoro Mihelj?

— Z gradnjo športno rekreacijskega centra se naša delovna organizacija vključuje v celotno ponudbo z vsemi napravami, ki bodo zajemale 47 ha zemljišč. S tem bo podaljšana turistična sezona, razvijali bomo navtični turizem in pospeševali razvoj športov, zlasti vodnih.

— Tako bomo dobili na naši obali kar dve »marini«, Bernardin že ima svoj »mandrač«. Kaj pomeni po vašem mnenju »Marina« v Izoli?

— Da je morje velika komparativna prednost vsakega naroda, so že mnogi dokazali. Tudi okno v svet, mu pravijo. In to je res! Kako naj ga torej ovrednotimo tudi s stališča turističnega gospodarstva? Že vrsto let ugotavljamo, da se navtični turizem v svetu naglo razvija ter da imamo pri nas res ugodne pogoje in možnosti zanj. Zdaj si prizadevamo razviti to donosno in privlačno dejavnost. Tako sta sedaj v gradnji dve marini: v Portorožu in Izoli, ki se bosta med seboj dopolnjevali. Ta dejavnost bo še bolj široko odprla Sloveniji okno v svet.

— VBM.

V Ljubljani so tri folklorne skupine: »Tine Rožanc«, »France Marolt« in »Emona«. Zadnja, najmlajša, bo prihodnje leto praznovala deseto obletnico delovanja in zdaj že vneto pripravlja spored za nastop ob tej priložnosti.

EMONA ima svoj sedež v Zgornji Šiški v Ljubljani, kjer so jo leta 1967 ustanovili v okviru Mladinskega kluba. Najprej se je imenovala »folklorna skupina Svoboda«, ko pa so naštevali program in dobili ponudbo za nastop v tujini, so poiskali novo ime — simbolično so se poimenovali po stari Ljubljani: EMONA.

»Trenutno imamo dve plesni skupini: staro in novince, ter orkester in tamburaše. V povprečju sodeluje vsako leto približno 70 plesalcev in okoli 30 glasbenikov,« je povedal vodja in koreograf EMONE ing. Bruno Ravnikar. Ta folklorna skupina ima svoje prostore na robu ene najštevilnejših krajevnih skupnosti v Ljubljani »Komandant Stane«, kjer iz dneva v dan dobesečno rastejo nove hiše in stolpnice. Zato je tudi največ plesalcev in glasbenikov

Folklorna skupina »EMONA« med izvajanjem gorenjskih plesov (Foto: Franc Štrukelj)

prav iz tega dela mesta. Približno dve tretjini je študentov, povprečna starost pa je okoli dvajset let. Folklorna skupina EMONA vadi dvakrat tedensko in ima letno okoli dvajset nastopov: od sodelovanja pri občinskih praznikih do nastopov v tujini.

»Naše prvo gostovanje zunaj domovine je bilo v Italiji, kamor nas še vedno radi vabijo, bili pa smo tudi v Avstriji, Nemčiji, Švici, Franciji, Španiji, Angliji, na Madžarskem in Portugalskem. Vsi naši nastopi v tujini so praktično v okviru tujih festivalov,« je dejal ing. Ravnikar.

»Kaj pa uspehi?«

»Pred petimi leti smo na festivalu v Gorici zasedli prvo mesto, sicer pa menim, da smo okoli leta 1972 dosegli svoj dosednji višek!«

EMONIN program je sestavljen iz plesov slovenskih pokrajin (gorenjski, prekmurski, štajerski, belokranjski) in iz istrskih, banatskih in makedonskih ter plesov iz Vranja. Program je vezan seveda tudi na znanje koreografije in na sklad narodnih noš, ki jih ima EMONA okoli petindvajset.

Člani aktivno sodelujejo v skupini kakšna tri leta, saj je biti folklorist zahtevno delo. *Pavle Jakopič*

po domačih krajih

V Ljubljani so II. gimnazijo v Šubičevi ulici preimenovali v gimnazijo Ivana Cankarja. Na proslavi, ki je bila 20. oktobra, so v avli gimnazije odkrili doprsni kip Ivana Cankarja, delo akademskega kiparja Zdenka Kalina. Pod kipom je vklesana Cankarjeva misel: »Moje delo je slutnja zarje«. Na slovesnosti so se zbrali številni ugledni predstavniki našega javnega in kulturnega življenja, profesorji in dijaki. Kip je odkrila predsednica republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje Ela Ultrih-Atena, ki je v svojem govoru

iz Cankarjevih del pa so brali gledališki igralci: Štefka Drolčeva, Rudi Komač, Polde Bibič in dijakinja Jadranka Golob.

Na Tolminskem so v zadnjih mesecih prav tekmovali z časom in vremenom, ki je bilo dostikrat hudo neugodno. Pridni graditelji so hiteli in delali v soncu in dežju, če je bilo toplo ali mrzlo, bredli so po globokem blatu z eno samo mislijo, da stoji zima pred vrati in je treba pred njo rešiti brezdomce in jim zgraditi varne strehe. Ob sobotah in nedeljah so

stavbe montažne, gradnja vseeno zahteva svoj čas, saj morajo imeti hiše močne temelje in kleti.

V Ljubljani so v soboto 16. oktobra položili temeljni kamen za začetek gradnje cestnega vozlišča s karlovškim mostom. Stari karlovški most, ki je ob hitro naraščajočem prometu že davno odslužil svojemu namenu, se bo moral umakniti novemu 110 metrskega s štirimi voznimi pasovi, pločnikoma in kolesarskima stezama. Novi most bo zgrajen v drugi polovici prihodnjega leta, celotno vozlišče z moderniziranimi okoliškimi cestami pa bo gotovo do začetka leta 1979.

V Celju je bila letos 10. jubilejna mednarodna zlatarska razstava, katero si je ogledalo blizu petnajst tisoč obiskovalcev. Dosegla je lep uspeh. Izdelki so navdušili ne le po svojem lepem umetniškem oblikovanju, temveč tudi po cenah, ki so dosegljive tudi manj premožnim kupcem. Kolekcija celjskih zlatarn je požela splošna priznanja, posebej so jo pohvalil švedski in zahodnonemški strokovnjaki. V oktobru je celjska zlatarna razstavila svoje nagrajene izdelke v Münchnu. Veliko naročil so prejeli tudi iz Basla, ki je znano kot eno od središč švicarske zlatarske industrije.

V Kosezah v Ljubljani so položili temeljni kamen za novo osnovno šolo, to je že sedemintrideseti objekt, ki smo ga v Ljubljani začeli graditi s sredstvi samoprispevka. V Kosezah je v zadnjih letih nastalo veliko novo naselje s stanovanjskimi bloki in individualnimi hišami v katerih domujejo večjidel mlade družine. Zato je nova šola nujno potrebna. Šola bo imela osemnajst učilnic, tako bo v njej prostora za tisoč šolarjev. Računajo, da bo šola lahko prve učence sprejela že v prihodnjem šolskem letu.

V Luciji pri Portorožu so odprli nove obrate kovinskega proizvodnega podjetja »Istrametal«. V novi tovarni bo okrog sto delavcev izdelovalo različne kovinske izdelke, med drugim tudi lahko opremo za jahte.

V Litiji si občinska kulturna skupnost s pomočjo občanov prizadeva obnoviti znameniti Valvasorjev grad Bogenšperk, da bi ga videli obiskovalci takšnega, kakršen je bil

Jesen v Breginju — slikovite hiše niso več primerne za prebivanje, zato jih danes ni več. Prebivalcem je naša skupnost postavila nove montažne hiše, ki so žal popolnoma spremenile podobo vasi (Foto: Marjan Garbajs)

med drugim poudarila: »Šola, ki nosi ime Ivana Cankarja, mora stati sredi življenja, kakor je vselej stal tudi on sam, ker bo le tako mogla postati organski del naše družbene stvarnosti.« V kulturnem programu je pel oktet Gallus, odlomke

prihajali na gradbišča tudi prostovoljci. Kar celi kolektivi od direktorja do vajenca so se dogovorili, da bodo tako preživeli vikende. Pridružil se jim je tudi trideset dijakov mariborske lesne in gradbene šole in še mnogi drugi. Delo je potekalo po dogovorjenih rokih. Tako dvaintrideset slovenskih gradbenih podjetij zdaj, konec oktobra, ko to pišemo, z vso vnemo hiti z gradnjo, za katero so se pogodbeno zavezali. Ta jih poleg popravil nad tisoč hiš obvezuje za 465 novih domov in 40 skupnih objektov. Čeprav bodo

v času Valvasorja. Prizadevni restavratorji in obrtniki so že končali z deli in grad je na voljo obiskovalcem. Na Valvasorjeve čase med drugim spominja oddelek, ki mu pravijo muzej vražjeverja. Ta je urejen res z veliko mero domišljije in seveda v njem ne manjka tudi coprnice na metli. V grajski dvorani, ki je namenjena posebnim slovesnostim, se lahko tudi zares poročite. V soboto 24. septembra je bila v dvorani opravljena že prva poroka. Poročni list mladoporočencev pa so opremili s posebnim žigom gradu Bogenšperk. Nekaj grajskih prostorov je Zveza združenj borcev NOV preuredila v muzej, kjer je razstavljeno gradivo iz zgodovine naše revolucije iz litijske občine in Zasavja.

V Sežani so v soboto 23. oktobra odkrili spomenik Srečku Kosovelu ob petdesetletnici njegove smrti ki se je letos spominjamo. Spomenik, ki stoji sredi Sežane, je iz kamna izklesal akademski kipar Janez Pirnat.

V Tolminu je bilo oktobra dvodnevno srečanje slovenskih zgodovinarjev. Ob tem srečanju so odkrili doprsni kip znanega tolminskega rojaka zgodovinarja Simona Rutarja ob letošnji 130 letnici njegovega rojstva. Simon Rutar je veliko zapustil naši znanosti. Napisal je deset knjig, nad šestdeset razprav in kritik, prav toliko znanstvenih spisov in nad sto člankov. Rutarjeva Zgodovina Tolminske je še danes zanimivo branje.

V Kromberku je podjetje Final oktobra slovesno izročilo namenu štiri tisoč kvadratnih metrov veliko novo proizvodno halo. Ime podjetja Final je splošno znano ne samo na Primorskem, temveč tudi na Gorenjskem, Notranjskem in v Istri. Njegovih 310 delavcev, ki so poklicni pleskarji, zidarji, električarji, steklarski mojstri, tlakarji in mizarji, opravljajo obrtne storitev, to se pravi zaključna dela na gradbenih objektih.

Na Senovem gradijo tovarno za izdelovanje valovite lepenke. Računajo, da bo dograjena do konca letošnjega leta. Nova tovarna bo omogočila Senovčanom nova delovna mesta, kar bo zelo dobrodošlo, ker rudnik postopoma zmanjšuje število delavcev.

Štajerska hitra cesta — vidno je že pripravljeno zemljišče tudi za druga dva pasova (Foto: Marjan Garbajs)

V Kostanjevici na Krki so letos prvega oktobra odprli mednarodno vinoteko ki je prva v Jugoslaviji in druga v Evropi. Ustanovitelji so biotehniška fakulteta Ljubljanske univerze, Gospodarsko razstavišče

v Ljubljani in Tehniški muzej Slovenije, ki ima v kostanjeviškem gradu svoj vinski oddelek. Prva vinoteka je bila ustanovljena v Franciji leta 1958 na provansalskem otoku Bendor. Kostanjeviška vinoteka bo sprejemala najbolj ocenjene vzorce vin z mednarodnega sejma vina in žganih pijač, ki je vsako leto v Ljubljani, ter z drugih mednarodnih vinskih razstav in vinske vzorce, ki jih bodo na priporočilo strokovnih in znanstvenih ustanov poslali posamezni pridelovalci vina.

Jesensko sonce nad zdravilnimi vrelic

Jesen je bila razobešana po drevesih in njivah. Poti so bile nastlane z listjem in Krka je počasi drsela po pobočjih bregov. Vinogradi so zoreli in trgači so vriskali v goricah.

Bil je čas vesele, melanholične jeseni na Dolenjskem, v dolini Krke in v zajedi Dolenjskih Toplic pod nepreglednimi roškimi gozdovi, kjer je bilo v času revolucije domovanje slovenskih partizanov.

Dolenjske Toplice so biser — ne mesto, ne trg, ne vas nekakšna mešanica vsega, s prijaznimi in dobrimi ljudmi, z novo šolo ob čudovitem smrekovem gozdu ob reki Sušici, ki se nekaj kilometrov od tod zliva v Krko in je bogata z ribami. S tovarno čevljev Bor z več kot dvesto zaposlenimi, z Kmetijsko zadrugo in več gostilnami, lekarniško postajo, trgovinami, mizarji in kolarji, nekdanjo pekarijo, šiviljami, turističnim društvom in krajevno muzejsko zbirko NOB. Okolica je polna zanimivosti z vinskimi goricami, z dolino gradov in lepimi kraji.

sloj je sezidal leta 1767 knez Henrik Jožef Aursperger. Pozneje je bila tu vojaška bolnišnica. Počasi so popravili in razširili poslopje kopalnišča.

Dolenjske toplice se ponašajo z radioemanacijsko termalno vodo od 37—38 stopinj Celzija, ki priteka iz razpok več kilometrov globoko in daje na dan nad tri milijone litrov vode. Voda je bogata s CO₂ in kalcijem in je odlična za rehabilitacijo, rekreacijo in rekonvalescenco vseh, ki imajo revmatične bolezni, kronična obolenja ali posledice različnih poškodb.

Po zadnji vojni je prišlo zdravilišče v družbeno last in ima vsak dan večji pomen za slovenskega delovnega človeka.

Slavko Plavec, direktor temeljne organizacije zdravilišča pri novomeški tovarni zdravil Krka

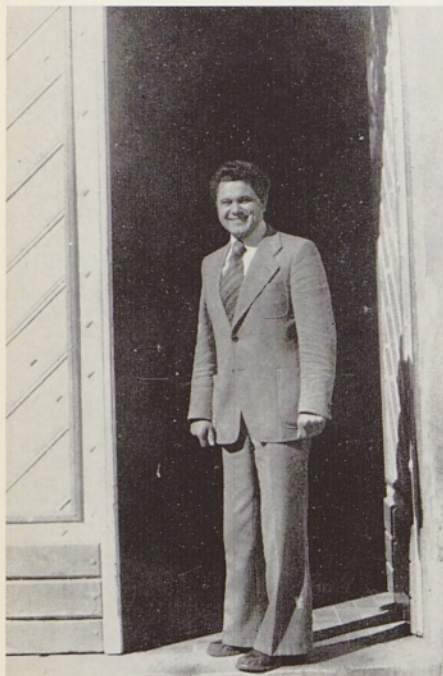
Dolenjske toplice (Foto: Zvone Pelko)

gen in EKG. Popolna fizikalna terapija, vodna, elektro masaža in masaža z ultra zvokom. Vsemogoča obsevanja. Zdravstveni službi pomagajo specialistične službe iz Ljubljane in Novega mesta.

Poleg kvalitetnega zdravstva pa se bori predvsem za dobre gostinske usluge in dobro počutje naših pacientov. V še večji meri je potrebno sodelovanje s krajanji, »krajevno skupnostjo« in drugimi dejavniki, saj bomo na ta način neposredno dvigali kulturno raven občanov.« V Dolenjskih Toplicah išče zdravja veliko ljudi. Lahko jih srečujemo v bližnji in daljni okolici.

V Dolenjskih Toplicah so tudi številna spominska obeležja na dogodke iz zadnje vojne. Pred leti je ta kraj obiskal tudi predsednik republike Tito.

Bil je lep, sončen, jesenski dan. Bolniki, pomešani z domačini, strastnimi gobarji so se vračali iz bližnjih gozdov z bogato boro. Kmetje so vozili polne čebrice grozdja in nekaj ljudi je čakalo avtobus za novomeško stran. Roške hoste so v

Toda Dolenjske Toplice slovijo že iz rimskih časov, ko je tod mimo vodila cesta, ki je povezovala dolino Krke z Belo krajino in najbrž so že v tistih časih poznali slavni termalni vrelec in zdravilnost te vode.

Iz zgodovinskih virov je znano, da je z drugim imetjem (omenjen je mlin v bližini Podturna), podaril cistercijskemu samostanu v Stični mejni grof Istrski leta 1228. Tu je bil zgrajen tudi manjši samostan, ki pa je popolnoma propadel. Ostalo je le ime Meniška vas. Pozneje je med raznimi drugimi lastniki tega slovitega vrelca prešla lastnina na grofe Auersperge, ki so v 17. stol. vrelec obzidali in napravili streho. Sedanje po-

Poleg tega je zdravilišče najperspektivnejše podjetje tega kraja, saj se z njegovo pomočjo širijo in izboljšujejo novi turistični objekti in na ta način bo z novo dograditvijo kopalnišča zavod sprejel vse več pacientov.

Direktor Slavko Plavec je povedal: »Ko je tovarna zdravil Krka v Novem mestu prevzela zdraviliško dejavnost Dolenjskih in Šmarjeških Toplic, so se za tovrstno zdravstveno službo začeli novi časi.

Zdravstvena služba dela vsak dan in poskrbeli smo že za vrsto izboljšav. Poleg zdravniške ambulante in bolniškega oddelka je na voljo tudi laboratorij, rent-

daljavi po malem rumenele in divje živali so si nadevale varovalno barvo.

Glavna ulica v Dolenjskih Toplicah je bila polna ljudi in v obnovljenem gostinskem lokalu Rog je igrala tiha glasba. Z direktorjem Slavkom Plavcem sva stala na pločniku in čutil sem ponos mladega moža. Ponos zaradi napredka nekoč zaostalega in revnega kraja in ponos zaradi možnosti, ki jih nudi čas, ovrednoten s človekovim delom.

Dolenjske Toplice niso vir zdravja za izbrance temveč za vse delovne ljudi — tudi za tiste, ki so jim bila včasih takšna zdravilišča še v sanjah nedostopna.

Ladislav Lesar

Slovenska šola v Porenju

Sem učiteljica slovenske dopolnilne šole v ZR Nemčiji, v Hildnu in Krefeldu. Dopolnilni pouk v slovenskem jeziku v Hildnu se je pričel 8. marca, v Krefeldu pa 19. maja. To so trenutno slovenski oddelki v tej pokrajini. V Hildnu obiskuje slovenski pouk 45 učencev, ki so razdeljeni v dve skupini (1.—4. raz. in 5.—9. raz.). V Krefeldu imamo 18 učencev.

V Hildnu imamo pouk v ponedeljek in torek, v Krefeldu pa v sredo popoldne od 14. do 18. ure. V četrtek in petek pa učim učence hrvaške in srbske narodnosti, ker slovenska oddelka v Essnu in Burscheidu še nista dovoljena. Po zadnjih obljubah nemških šolskih oblasti bosta dovoljena še to jesen.

Menim, da mora biti v krajih, kjer ni slovenskega društva ali kluba, ki bi prevzel skrb za zbiranje učencev, to skrb samih staršev. Bojim pa se, da starši v veliki zaposlenosti kar malo pozabijo na nujno izobraževanje svojih otrok v materinem jeziku. V Hildnu gre zahvala za tako število učencev v slovenski dopolnilni šoli slovenskem društvu Maribor in njegovemu predsedniku Jožetu Pahiču. V Krefeldu pa socialnemu delavcu tov. Vukčeviću. V Essnu, kjer pričakujemo skorajšnji pričetek pouka, je tudi društvo Bled zbralo učence, v Burscheidu pa skupina staršev.

Zofija Češnovar

Nov odbor „Bleda“

Dopusti in obiski v domovini, srečanja z znanci in prijatelji doma so minila in spet smo se vrnili v naše staro okolje v Porurju. Pred dnevi smo imeli prvi »podopustni« sestanek in smo ugotovili, da se vam že dolgo časa nismo oglasili. Sklenili smo, da se to v bodoče ne sme več dogajati. Danes vam

na kratko poročam o volitvah novega in poročilu starega odbora.

Že 30. maja smo imeli letni občni zbor. Staro predsedstvo je podalo poročilo in ugotovili smo, da je bilo delo zelo uspešno. Ustanovljena je bila folklorna skupina mlajših, ki jo vodi ustanoviteljica in pobudnica »Bleda« Jožica Sieger, pri delu pa ji pomaga njen mož. Številni folklorni nastopi v raznih krajih v Porurju in slovenski teden v bližnjem mestecu Heiligenhaus so nam omogočili, da smo občinstvu pokazali naše plesne, narodne noše in običaje v Sloveniji.

Zabave, ki smo jih prirejali v preteklem letu, so bile po večini uspešne. Še posebej je uspela proslava za praznik 29. novembra, ki smo jo priredili v prvem tednu v decembru. Naši rojaki so bili najbolj navdušeni, ko nas je obiskal ansambel Gorenjci, s predstavniki naše pokroviateljske občine v domovini, iz Radovljice.

Veliko pohvalo so člani izrekli Jožici Sieger za izvedbo proslave 8. marca, dneva žena.

Mnogi so zahtevali, da je nujno potrebno, da se organizira slovenska šola. To je tudi prva in najvažnejša naloga novega odbora.

Po volitvah so si izvoljeni člani razdelili dejavnosti in sicer: predsednik društva Anton Čebe, podpredsednika Vinko ing. Piber in Heinz Sieger, tajnica je naša najmlajša članica odbora Ida Kurmanšek, blagajnik Toni Malek, za folklorno dejavnost odgovarja Jožica Sieger, Jože Goršek bo skrbel za dejavnosti mladine, Pavla Kurmanšek in Ivan Sušec pa za gospodarsko delo.

Po kratkem nagovoru predsednika smo sklenili, da bomo tudi v bodoče marljivo delali in tu v tujini najlepše predstavljali našo ljubljeno domovino Slovenijo.

Ida Kurmanšek

Občni zbor društva „Ivan Cankar“ na Dunaju

Množična udeležba rojakov na občnem zboru slovenskega kulturnega društva »Ivan Cankar« na Dunaju, ki je bil v soboto 9. oktobra, je vnovič potrdila enotno hotenje naših ljudi na širšem območju avstrijske prestolnice po čimbolj organiziranem združevanju. Še boljši dokaz za to pa je bila vsebina tega srečanja, ki so se ga udeležili tudi ugledni gosti, med njimi predstavniki našega veleposlaništva na Dunaju ter zastopniki družbenopolitičnega življenja in izseljenske matice.

Organizirano kulturno, družabno in športno delo SKD »Ivan Cankar« nedvomno lahko služi za vzor učinkovitega združevanja naših zdomcev in rojakov, ki jim ni žal ne časa ne truda, da gre za uresničevanje njihovih hotenj in skupnih interesov, je poudaril Geza Bačić,

Društvo »Ivan Cankar«
z Dunaja se je predstavilo
z mešanim pevskim
zborom (Foto: Stane
Jesenovec)

ki je pozdravil udeležence v imenu republiške konference SZDL Slovenije.

To ugotovitev je v obračunu dela tega društva podkrepil njegov podpredsednik inž. Marjan Pirc s podatkom, da so v nekaj več kot treh letih pripravili kar štiriindvajset pomembnejših srečanj in prireditev, med katerimi je zlasti uspelo letošnje proslavljanje 100-letnice rojstva Ivana Cankarja. Društvo, katerega jedro tvorijo klubski prostori s knjižnico, kjer se ob knjigah, glasbi in igrah v vse večjem številu zbirajo tudi zdomci iz drugih naših republik, je prav v tem obdobju okrepilo tudi svojo izobraževalno dejavnost (predavanja, filmi in podobno) ter delo vseh svojih sekcij, zlasti kulturne in športne. Za poseben uspeh so ocenili tudi ustanovitev mešanega pevskega zbora, ki je pod vodstvom prof. Avgusta Ipavca navdušil tudi udeležence občnega zbora društva.

Kljub precejšnjim gmotnim težavam so člani SKD »Ivan Cankar« sprejeli vrsto novih nalog, rekoč, da predstavlja za slovensko skupnost na Dunaju njihova organizacija na eni strani dragoceno vez z domovino, na drugi pa ne-

pogrešljiv element pri uredničenju njihovih osnovnih teženj v tujini. Zato ni naključje, da so tudi naši rojaki na Dunaju nepopustljivi borci za pravice našega življa na avstrijskem Koroškem in Gradiščanskem. Zgovoren dokaz prizadevanj za žive stike z domovino pa je tudi posojilo za ceste, ki so ga člani društva vpisali doslej v višini šest tisoč avstrijskih šilingov.

Člani SKD 'Ivan Cankar' na Dunaju so upravičeno pohvalili tudi požrtvovalno delo svojega upravnega odbora in predsedstva, zlasti še predsednika društva Franca Severja, ki so mu ponovno zapupali vodstvo svoje organizacije.

Novice iz društva „Sava“ v Frankfurtu

Po letošnjem prvomajskem pikniku, ki je zelo lepo uspel, smo sodelovali na srečanju slovenskih društev v Münchnu, nato smo skupno z jugoslovanskim kulturno-izobraževalnim centrom pripravili proslavo dneva mladosti, v juniju pa je bil v Frankfurtu sestanek predstavnikov vseh slovenskih društev iz Evrope, na katerem smo se pogovorili o bodočih srečanjih. Istega dne je imela naša moška kegljaška ekipa prijateljsko tekmovanje z ekipo društva »Maribor« iz Hildna. Julij in avgust sta bila, kot povsod, v znamenju dopustov, zato smo se odločili, da takoj v začetku septembra pripravimo našim rojakom letos tudi jesenski piknik. Vsi, ki so bili prisotni, zatrjujejo, da so se imenitno zabavali in da se bodo takih srečanj — piknikov še udeleževali, saj ni manjkalo domače kapljice in dobre jedače, poskrbeli pa smo tudi, da so se nam ob odbojki razgibale kosti. V drugi polovici septembra smo organizirali kegljaško srečanje med ekipo »Sava« iz Frankfurta in ekipo naših

rojakov iz podružnice v Giessnu. Srečanje je bilo zelo prisrčno in smo ob zaključku imeli tudi krajši sestanek. Seveda je ekipa iz Frankfurta, ki ji tokrat ni uspelo premagati izvežbane ekipe iz Giessna, takoj napovedala povratno srečanje, ki bo po vsej verjetnosti v mesecu novembru, v okviru prireditve v počastitev dneva republike.

To je bil takorekoč v telegrafskem stilu pregled našega nekajmesečnega dela, sedaj pa naj vam povem nekaj več o naši prireditvi z naslovom »vinska trgatav«, ki je bila v Frankfurtu v soboto dne 9. oktobra.

K sodelovanju nam je uspelo pritegniti naše znane pevce: Marjano Deržaj, Braca Korena in Sonjo Gaberšček, za povezavo programa in domačo umetniško besedo pa je poskrbel dramski igralec in napovedovalec RTV Ljubljana Jože Logar.

Kako zelo si Slovenci želimo podobnih prireditve, je pokazala polna dvorana in pa navdušenje prisotnih. Poskušali smo našim rojakom prikazati odlomek iz življenja kmeta-obiralca grozdja v sončnih jesenskih dnevih, pa čeprav je bila naša prireditev v zaprtem prostoru, v dvorani, kjer smo lahko postavili le provizorične brajde in nanje obesili nekaj težkih grozdov, ki so jih lahko nato plesalke proti plačilu tudi trgale — seveda so morali plačati moški in nato plesalko še dvigniti proti vabečim grozdnim jagodam. Kdor si zna tako obiranje predstavljati, ve, da smo se lahko od srca nasmejali . . .

Velik del simpatij prisotnih rojakov (poleg Slovencev so bili na prireditvi tudi rojaki iz naših sosednjih republik) kakor tudi nemškega dela publike je požel ansambel »Fantje selške doline«, ki je neumorno igral tja do zgodnjih jutranjih ur in poskrbel, da so marsikoga zarsbele pete — in kdor se je ob njihovih zvokih enkrat zavrtel,

je potem plesal vse do konca. Ves čas prireditve je bil med nastopajočimi in obiskovalci v dvorani tesen in prisrčen kontakt, za katerega gre nemajhna zahvala Jožetu Logarju, ki mu je uspelo vzpostaviti osebni stik s publiko. Program je bil sestavljen zelo dobro, predvsem pa je bil primeren za tako širok in raznolik krog občinstva.

Levji delež pri tem, da smo prireditve sploh lahko izpeljali v taki obliki in s tako zasedbo iz domovine, pa ima turistično podjetje »Kompas« iz Ljubljane, ki je dalo na voljo svoj avtobus, da so se lahko člani ansambla pripeljali do nas v Frankfurt in naslednji dan še do naših rojakov v Kaarst pri Dueseldorfu, kjer je društvo »Maribor« iz Hildna organiziralo »vinsko trgatav«.

Naj povem, da je bila gesta podjetja »Kompas« že na sami prireditvi nagrajena z dolgim aplavzom, zahvali publike pa se pridružujemo vsi člani upravnega odbora društva »Sava« in upamo, da bomo tudi v bodoče lahko sodelovali.

Za pomoč pri realizaciji naše prireditve se zahvaljujemo tudi Zvezi kulturno-prosvetnih organizacij Slovenije

in koordinacijskemu odboru za vprašanja naših delavcev v tujini pri republiški konferenci SZDL.

Srečanje z delčkom domovine, z besedo in pesmijo naše Slovenije, v spomin priklicani stari običaj obiranja grozdnata zemljo nam bo vsem ostala še dolgo, dolgo v srcu . . .

Danijela Žula

Letovanje otrok naših rojakov na slovenski obali

To leto je SKD Planika Malmö in društvo Slovenija iz Olofströma skupno organiziralo počitniško kolonijo za južno švedsko. Moram pa poudariti, da ta organizacija letos, žal, ni potekala brez precej velikih komplikacij. Letovanje je bilo ogroženo z ene strani zaradi letalskega prevoza otrok v Jugoslavijo, z druge strani pa zaradi nekaterih zelo neodgovornih posameznikov, ki se na žalost ne zavedajo izrednega pomena takih kolonij. Tako bi ta organizacija bila lahko delo uč-

Otroci iz Malmöja na pomolu v Pacugu

telja slovenskega dopolnilnega pouka v Malmeiu in Landskroni, seveda skupno v sodelovanju z društvi. Žal pa on ni pokazal za to delo nobenega večjega interesa. Take in podobne težave so nas, ki smo si zadali za cilj: letovanje otrok v domovini, spremljale vse do konca, ker je obstajala nevarnost, da je vse skupaj že padlo v vodo in da se je 13 otrok že zaman veselilo počitnic v domovini. Toda kljub vsemu nam je uspelo in verjemite mi, splačalo se je. 13 otrok naših rojakov je preživelo 14 dni počitnic na morski obali v Pacugu. Ko smo prispeli tja, je nas tam že pozdravila skupina 11 otrok iz Stockholma, ki jih je vodil vzgojitelj Igor Koršič in skupina 6 otrok iz Göteborga pod vodstvom vzgojiteljice Anke Seničar. Prav prisrčen sprejem pa so našim otrokom in vzgojiteljici Pavli Strgar, ki se ji ob tej priložnosti tudi javno zahvaljujemo, pripravili dečki in deklice, ki jim je Slovenija ena in edina domovina. Ker pa so otroci pač otroci, so

se kaj kmalu pokazali sado-vi našega dela: nastajala so nova in nova iskrena prijateljstva in v taboru so vladali prisrčni, nesebični odnosi.

Dragi starši! Vaša dolžnost je sedaj, da ohranite in negujete te odnose, kajti brez vaše pomoči se bodo te vezi pretrgale in obetajoče besede iz ust vašega otroka ob slovesu: »Prihodnje leto se zopet vidimo!« bodo izzvene-le kot besede razočaranja in prevare. Mislim pa, da se boste strinjali z menoj, da bi bila to škoda, zakaj vaši otroci bodo na tak način spoznavali vašo domovino in domovino vaših prednikov, obenem pa si bodo utrjevali znanje nekoč vašega edinega jezika. Ko doraste, se mu tako ne bo treba sramovati: s ponosom bo povedal ime dežele, iz katere izvira njegov rod.

Ivan Pucko

Otvoritev novih društvenih prostorov

KD SLOVENIJA iz Olofströma je 1. septembra dobilo nove klubske prostore na Tåkasjövägen 4, 293 00 Olofström. Klubske prostori,

dve sobi in kuhinja, so odprti ob petkih, sobotah in nedeljah popoldne in zvečer. Tam so obiskovalcem na voljo časopisi, knjige, šah, televizija, plošče z domačo glasbo in balinanje. Kuhinja pa lahko lačnim postreže z domačo klobaso, pivom, oranžado in kavo.

Otvoritev novih prostorov smo imeli 4. septembra. Skupaj z otvoritvijo je društvo pripravilo kratek program. Po uvodnem govoru predsednika društva Milana Starca, so »Domači fantje« zaigrali nekoliko slovenskih melodij. Ob kavi in pecivu smo se nato pogovorili s starši glede dopolnilnega pouka slovenskega jezika in se pogovarjali o možnosti organizacije Slovenskega festivala 1977 v Olofströmu. Na koncu smo si ogledali domači celovečerni film »Povest o dobrih ljudeh«, za otroke pa smo predvajali film »Iz-gubljen svinčnik«.

Štefan Zrinski, Olofström

Pričetek šole v Olofströmu

Otroci slovenskih staršev iz Olofströma in okolice so po končanih počitnicah spet začeli obiskovati šolo dopol-

nilnega pouka slovenskega jezika. Po posvetovanju s starši in šolskimi oblastmi je bilo odločeno, da bo pouk ob nedeljah in to po štiri ure. V začetku so bile težave, ker je bilo težko najti učitelja. Tovarišica Nada Žigon, ki je poučevala otroke prejšnje šolske leto, zaradi bolezni ni mogla nadaljevati s poukom. Na srečo pa se je naši prošnjici odzvala tovarišica Marija Golob, in prevzela poučevanje, za kar se ji toplo zahvaljujemo. Ker pa so v razredu otroci z veliko razliko v znanju slovenskega jezika, smo pouk organizirali tako, da se otroci sedaj v začetku učijo jezik na lahek način in to z različnimi igrami, petjem, plesi, risanjem in podobnim. Postopoma pa bodo učenje slovenščine nadaljevali s pravopisom in slovnico.

Štefan Zrinski

Prihranki

Marke se selijo

Čeprav se je število jugoslovanskih delavcev v Zvezni republiki Nemčiji občutno zmanjšalo (od blizu 535 tisoč v septembru 1973 na 360 tisoč), dobiva Ljubljanska banka vedno več hranilnih vlog v markah. Kako je mogoče to razumeti? Vse več naših ljudi se odloča za vrnitev v Jugoslavijo, za prenašajo svoje prihranke iz nemških bank v naše; drugič si jih vse več izračuna, da dobijo v domačih bankah neprimerno višje obresti in tretjič — ne pa nazadnje — se odločijo za tisto banko, ki jim ponudi najboljši »servis«, se pravi kreditne pogoje in hitro poslovanje.

Ljubljanska banka ima od vseh devetih jugoslovanskih bank v ZRN največjo mrežo informacijskih birojev (14, od Frankfurta do Zahodnega Berlina, Münchna, Stuttgarta, Hambruga, Kölna in drugih velemest). Ljubljansko banko vidiš na športnih oblekah večine jugoslovanskih

Ob slabem vremenu je bilo dovolj razvedrila tudi v sobah

nogometnih klubov (in teh je nekaj ducatov), v večini jugoslovanskih šol z njeno pikapolonico, pa skoraj v vseh konzulatih, posvetovalnicah in zbirališčih naših državljanov z njenimi koristnimi brošurami, vplačilnicami in prospekti. Reklama seveda tudi nekaj stane, ampak preiščeno in dobro organizirano delo med našimi ljudmi se obrestuje. »V primerjavi z lanskim letom smo povečali realizacijo za 42 odstotkov, v osmih mesecih smo zbrali več kot 143 milijonov mark hranilnih vlog, ki so jih naši državljani nakazali v Jugoslavijo preko naših vplačilnic«, pravi vodja varčevalne službe LB v Frankfurtu Franc Cesar. V poletnih mesecih je kot navadno sicer manj nakazil, ker pač ljudje odnesejo najraje denar kar s seboj, pa tudi porabijo ga več. Zato pa spet pričakujemo porast v jesenskih mesecih. Če naj bi držala ocena naših bančnikov, da je še vedno med tremi in štirimi milijardami mark prihrankov jugoslovanskih delavcev v zahodnonemških bankah, potem se spleča vsakršen napor zanje.

V ZRN dobi varčevalec za hranilno vlogo na vpogled 3,5 do 4 odstotkov obresti — v Jugoslaviji vsaj 7, za vezane vloge pa kar do 10 odstotkov. Občutno višje obresti so bile že ves čas prillačne za varčevalce. Ampak tudi obresti same še ne pripeljejo našega človeka do tega, da bi denar prenesel iz Stuttgarta v Ljubljano. Denar ima bodisi tam, kjer dela in živi, ali pa tam, kamor se odpravlja, kjer si gradi, snuje kaj novega, kjer torej najema posojila. Od novih kreditnih pogojev si v Ljubljanski banki obetajo novega dotoka deviznih prihrankov. Poleti so začeli veljati predpisi, ki omogočajo tudi 250-odstotni kredit za stanovanjske namene ali 320 odstotkov, kadar varčevalec devize proda in denar veže.

Podobno lahko dobi za malo gospodarstvo, V dveh akcijah namerava banka razposlati na naslove kakšnih 340 tisoč Jugoslovancev informativno propagandni material, predvsem o novih pogojih za najemanje kreditov, pa tudi to, kar naše ljudi zdaj izredno zanima, namreč o novih carinskih predpisih.

Direktno obračanje na naslovnika je »specialiteta« Ljubljanske banke. Mnogi ji zavidajo to prednost, zato pa je bilo treba ogromnega dela, preden je v zadnjih letih uspela zbrati toliko naslovov naših ljudi. Tudi posojilo za ceste in za Posočje zbirajo pri slovenskih rojakih — banka se sicer obrača seveda na vse Jugoslovane, saj so ji Slovenci le manjši del varčevalcev (od njih ima 20 tisoč naslovov). Tudi dosledna dvojezičnost je postala samorazumljiva rešitev v Ljubljanski banki (in mnogi uradni organi bi jo lahko samo še posnemali).

Letos so vse naše banke v ZRN v osmih mesecih poslale domov 304 milijone mark, lani so jih zbrale 228 milijonov. Od tega je lani odpadlo na Ljubljansko banko 106 milijonov, sarajevka Privredna banka pa je kot druga zbrala 59 milijonov mark. Jugobanka, ki je bila svojčas sploh prva in edina, ki je smela zbirati devize, je v enakem obdobju zbrala 56, Udružena banka Zagreb 45, Beograjska banka 20, skopska Stopanska banka 5,5, Združena jugoslovanska izvozna in kreditna banka 4, Jugoslovanska investicijska 4,6 in Kosovska banka 1,6 milijona mark.

Kakorkoli pa se že tele vsote lepo slišijo, pomenijo skoraj le četrtino vseh mark, ki jih naši ljudje prinesejo v Jugoslavijo. Po napovedih zahodnonemške zvezne banke bodo letos jugoslovanski »gastarbeiterji« poslali domov za 2,2 milijarde mark; naše banke pa jih bodo preko svoje mreže po ZRN zbrale kvečjemu 400 mili-

jonov. Zakaj torej ljudje še vedno nosijo ogromno denarja po žepih? Zakaj se še vedno tako maio poslužujejo bančne poti? Še vedno je glavni razlog dolg postopek. Tudi v Ljubljanski banki, ki ima razmeroma najbolj mehaniziran postopek, traja od 14 do 21 dni, preden prispe od podružnice (pravzaprav od centrale) obvestilo, da je nakazilo prispelo in vknjiženo. V zelo nujnih primerih se da sicer poslati telegrafsko, toda tudi to traja tri do pet dni in je povrh zelo draga reč. Kdor pa nekaj nujno potrebuje, kdor mora v skrajno kratkem roku nakazati kakšno devizno plačilo, ta mora praktično res osebno in z denarjem v žepu domov urejevati na banko. Mednarodne tatiske bande kar točno vedo, kdo ima koliko denarja in prenekateri drago plača svojo neprevidnost. Ljubljanska banka se ima sicer za pravo jugoslovansko, zaveda pa se, da bi morala imeti doma »baze« še mnogokje, kjer so doma zdomci. Tudi elektronsko obdelavo bi morali še izpopolniti, da bi bil postopek še krajši.

Anton Rupnik

O novem zakonu tudi na tujem

Javna razprava o osnutku zakona o združenem delu je pokazala, da se jugoslovanski delavci, ki so začasno zunaj meja svoje domovine, živo zanimajo za to, kar se dogaja v naši državi. V številnih pogovorih organiziranih v minulih mesecih, so želeli, da jim širše in jasneje razložijo posamezna določila osnutka zakona o združenem delu. Hkrati so bili v središču njihovega zanimanja tudi številni problemi, ki jih tarejo v tujini.

Skratka, razprava o osnutku zakona je pokazala, da naši delavci, ki živijo in delajo v tujini, mislijo na vrnitev v Jugoslavijo. Javno razpravo

o osnutku zakona so na pobudo zvezne konference SZDL organizirali v Avstriji, ZR Nemčiji, Švedski, Švici, Franciji, Norveški, Belgiji, Luksemburgu in Nizozemski. Družbenopolitični delavci iz vseh republik in pokrajin so imeli za naše zdomce okoli 30 predavanj.

Javna razprava, ki se je začela v tujini, se je nadaljevala nedavno v Cavtatu, kjer je bil večdnevni seminar. Predstavniki klubov in združenj jugoslovanskih delavcev, ki so na plačilnih seznamih v zahodnoevropskih deželah, so se podrobno seznanili z bistvom zakona o združenem delu.

Naj citiramo ocene o tem, kako je tekla razprava o osnutku zakona med delavci, začasno zaposlenimi v tujini.

»Naši delavci so pokazali veliko zanimanje za osnutek zakona o združenem delu,« tako pravi član izvršnega sveta skupščine SAP Kosovo Enver Rexhepi, ko opisuje svoje vtise z bivanja v ZR Nemčiji. »Ta ugotovitev sledi iz številnih konkretnih vprašanj, ki so jih postavljali, in vsebinsko poglobljenih razprav. Toda naše delavce ni zanimal samo zakon o združenem delu. Pogovore so izkoristili tudi za to, da so hkrati želeli podrobnejša pojasnila o naši gospodarski politiki, o stabilizaciji gospodarstva, o možnostih za zaposlitev, ko se vrnejo v Jugoslavijo.« Podpredsednik sveta Zveze sindikatov Vojvodine Janos Sreder, ki se je mudil v Avstriji, pravi v poročilu med drugim, da so delavci izražali zadovoljstvo, ker je socialistična zveza dala pobudo za te pogovore in jih pritegnila k javni razpravi o osnutku zakona. Takšna srečanja bi morala postati po njegovem mnenju v prihodnje stalna praksa. To je namreč pravi način za njihovo pravočasno in pravilno obveščanje o tem, kaj se dogaja v naši državi.

Del ansambla »Vesela vaška godba« iz Holandije ob nekem obisku v Sloveniji

Kaj je Jugoslovanske delavce v tujini konkretno zanimalo v zvezi z osnutkom zakona? Naj omenimo samo nekatere izmed številnih pripomb in vprašanj. Želeli so se širše poučiti o delu z osebnimi sredstvi, o pogodbenih organizacijah združenega dela, o davčni politiki, o tem, kako bo osnutek zakona vplival na »malo gospodarstvo«.

Povratna vozovnica važnejša od potnega lista

BRUSELJ — Če potujete v Belgijo na obisk k sorodnikom ali pa iz kakršnegakoli drugega razloga, ne pojdite na pot brez povratne vozovnice, ker boste lahko v nasprotnem primeru doživeli marsikaj neprijetnega. Nekaj takega se je namreč v zadnjem času že zgodilo tudi nekaterim Jugoslovanom.

Naša zakonca iz Ulcinja sta bila namreč pred nedavnim kar 24 ur v »priporu« v letališki zgradbi bruseljskega letališča, njuna edina »krivda« pa je bila v tem, da nista imela povratne vozovnice, ki jo jima je obljubila njuna sorodnica, ki sta jo prišla obiskat. Podobno se je pred časom godilo tudi dvema našima delavcema, ki so ju »spustili« v Belgijo šele,

ko je njun sorodnik ponudil kavcijo 50.000 frankov, predstavništvo JAT pa jima je takoj izdalo povratno vozovnico. Toda tudi tedaj so jima namesto odvetega potnega lista izdali potrdilo, ko pa sta se vračala, sta doživela to »čast«, da ju je do letala pospremila policija. Zaradi več takšnih primerov je bil že vložen protest pri pristojnih belgijskih oblasteh, toda očitno se stara praksa nadaljuje.

Belgija ima resne težave, kar zadeva zaposlenost. Nad 200.000 delavcev nima dela, jesen pa obljublja še nove težave, ker bodo mnogi gradbeni delavci spet ostali brez dela. Prav zaradi tega so njene meje za tuje delavce že tri leta »zaprte«. Od takrat dalje je namreč policija zaostri la kontrolo in vsak potnik, ki je malo slabše oblečen ali pa nima povratne vozovnice, postane takoj sumljiv. Toda ti »pogoji« niso predvideni niti z eno bilateralno pogodbo, ki zahtevajo za prestop meje samo potne dokumente.

Tako potrebujejo, na primer, belgijski turisti za vstop v Jugoslavijo samo osebno izkaznico, ne pa potnega lista. Zato je jasno, da gre, kar zadeva prakso belgijskih obmejnih organov, za ukrepe na lastno roko in tu je na udaru poleg drugih tudi naša država zaradi zasebnih

ocen, da iz nje grozi »infiltracija« delavcev, ki iščejo zaposlitev. Celó, če bi dopustili možnost, da so takšni primeri res bili, se je težko strinjati z dosedanjimi postopki belgijskih oblasti, ker temeljijo izključno na subjektivnih ocenah.

Nov carinski zakon Uvoz blaga brez plačila carine za naše državljane, ki bivajo ali delajo v tujini

V prejšnjem sestavku sem obrazložil, kako je z uvozom gospodinjskih predmetov, ki jih naši državljani, ki so bili na delu v tujini več kot 2 oziroma 4 leta, uvažajo ob vrnitvi v domovino, dokumentacijo, ki je potrebna carinskim organom, da lahko uvoznika oprostijo plačila carine in obveznosti koristnikov obveznosti. Danes pa vam bom pojasnil še vrsto zanimivosti s področja oprostitev plačila carine.

Uvoz gospodarskega inventarja

Ko se naši delavci, ki so na začasnem delu v tujini več kot 2 oziroma 4 leta, vračajo v domovino, jih pogosto zanima ne samo, katere gospodarske predmete

lahko uvozijo, ne da bi plačali carino, ampak tudi, kako je z možnostjo uvoza gospodarskega inventarja. Nemalo je namreč takih, ki želijo v domovini opravljati storitveno, obrtno ali kmetijsko dejavnost.

Novi carinski zakon daje delavcem, ki so na začasnem delu dlje kot 2 leti, pri uvozu gospodarskega inventarja nekoliko večje ugodnosti. Dosedaj so lahko uvozili brez plačila carine le predmete za opravljanje storitvene, obrtne ali kmetijske dejavnosti do skupne vrednosti 10.000 din, od 10.000 do 100.000 din pa so plačali 10 % carino od vrednosti blaga. Sedaj je carine prost uvoz za gospodarski inventar do skupne vrednosti 25.000 din. Če je uvoženi predmet dražji kot 25.000 din, pa plača 10 % carino do vrednosti blaga 100.000 din. Če je vrednost blaga nad 100.000 din, mora plačati uvoznik vse carinske davščine za vrednost blaga nad to mejo, kot je to določeno z veljavnimi predpisi, to je carino, posebne dajatve in prometni davek.

Omeniti velja spet novost v sedaj veljavnem carinskem zakonu za delavce, ki so na

začasnem delu v tujini več kot 4 leta. Ti lahko uvozijo, ne da bi plačali carino inventar za opravljanje obrtno-storitvene ali kmetijske dejavnosti do skupne vrednosti 50.000 din. 10 % carino plačajo na vrednost predmetov nad 50.000 din do 100.000 din, nad vrednostjo 100.000 din pa plačajo vse dajatve. Delavec, ki je bil na začasnem delu v tujini več kot 2 leti, in tisti, ki je bil več kot 4 leta, lahko uvozi le predmete gospodarskega inventarja, ki se ne izdelujejo v Jugoslaviji. Zvezni izvršni svet je s posebnim odlokom predpisal seznam vseh predmetov gospodarskega inventarja, katerih ne more uvoziti delavec, ne da bi plačal carino.

Čeprav skupna vrednost gospodarskega inventarja, za katerega ni treba plačati carino oziroma samo 10 %, ni previsoka, je vseeno ta vrsta oprostitve izredno pomembna. To zaradi tega, ker naši državljani, ki imajo stalno bivališče v domovini, lahko uvozijo s plačilom carinskih dajatev le gospodarski inventar do skupne vrednosti 80.000 din. Torej je ugodnost v tem, da se lahko prične delavec ukvarjati z obrtjo, za katero potrebuje dražje stroje, naprave, inštrumente itd. Prednost uvoza gospodarskega inventarja za naše delavce, ki so na začasnem delu v tujini, s poudarkom na večjih ugodnostih novega carinskega zakona, so torej:

1. Delavci, ki so na začasnem delu v tujini več kot 2 leti, ne plačajo carine do skupne vrednosti predmetov gospodarskega inventarja 25.000 din, prej 10.000 din.
2. Delavci, ki so na delu v tujini več kot 4 leta, ne plačajo carine za vrednost blaga gospodarskega inventarja do skupne vrednosti 50.000 din.
3. Za ostanek vrednosti do 100.000 din pa plačajo le 10 % carino tako delavci, omenjeni v prvem in drugem primeru.

4. Dovoljen je uvoz predmetov, ki presegajo skupno vrednost 80.000 din. Ta meja namreč velja za naše državljane, ki se ukvarjajo z določeno vrsto obrti.

Opozoril bi na to, da delavci, ki so na začasnem delu v tujini, pri vrnitvi v domovino ne morejo uvoziti motornih vozil kot predmete gospodarskega inventarja, npr. za avtoprevoznitvo ali taksi službo, ne da bi plačali carinske dajatve ali znižano carino. Vozila lahko uvozijo le s plačilom vseh carinskih dajatev.

Predmete gospodarskega inventarja lahko uvozijo v 6 mesecih od dneva vstopa v domovino. Torej je rok uvoza enak kot za uvoz gospodinjinskih predmetov. Carinskim organom mora dostaviti poleg dokumentov, ki so potrebni za oprostitev plačila carine za gospodinjiske predmete, še potrdilo pristojnega organa občine, da izpolnjuje pogoje za opravljanje obrtno-storitvene ali kmetijske dejavnosti. Delavci, ki so bili oproščeni plačila carine, se lahko vrnejo v tujino na delo še pred pretekom 3 let, če plačajo vse carinske dajatve.

Uvoz gospodinjinskih predmetov in gospodarskega inventarja za delavce, ki so bili v tujini več kot 10 let

Znano je, da nekateri naši delavci ostanejo v tujini na začasnem delu ali bivanju na tujem tudi več kot 10 let. Preden pa se vrnejo v domovino, jih seveda zanima, kaj lahko uvozijo, ne da bi bilo treba plačati carino, posebno še sedaj, ko je v veljavi novi carinski zakon. Tako kot po prejšnjem zakonu lahko tudi sedaj uvažajo ali prinesejo ob vrnitvi v domovino vse gospodinjiske predmete in tudi nujen gospodarski inventar, ne da bi plačali carino. Gospodinjiski predmeti so lahko novi. Pri uvozu ni vrednostne omejitve kot za tiste naše delavce, ki so bili

na delu v tujini več kot samo 2 oziroma 4 leta. Uvozijo pa lahko takšno količino posameznih predmetov, ki so normalno potrebni za uporabo v enem gospodinjstvu kot npr.: en pralni stroj, en pomivalni stroj, en likalni stroj, en radijski sprejemnik in podobno, ne pa recimo dveh enakih strojev. Novost v zdaj veljavnem carinskem zakonu pa je ta, da morajo državljani gospodinjiske predmete in gospodarski inventar uvažati samo iz države, v kateri so prebivali. Ne morejo jih torej kupiti v konsignacijskih skladiščih v naši državi, kot so to lahko storili po prejšnjem zakonu. Seveda pa je to res precej neugodno za tiste državljane, ki se vračajo iz prekomorskih držav.

Poleg gospodinjiskih predmetov pa lahko uvozijo tudi gospodarski inventar. V domovini lahko delavci opravljajo določen poklic. Tudi pri tej vrsti uvoza ni vrednostne omejitve in torej lahko uvozijo ne da bi plačali carino tudi stroje in naprave večje vrednosti. Pogoj seveda pa je le v tem, da je pri nas dovoljeno ukvarjati se s poklicem, za katerega se je državljan odločil pri vrnitvi. Carinarnici so dolžni predložiti k prošnji za oprostitev naslednje dokumente, na osnovi katerih so oproščeni carine:

1. Potrdilo jugoslovanskega diplomatskega ali konzularnega predstavništva, da so bili v tujini brez presledka več kot 10 let. Za stalno bivanje v tujini se šteje tudi čas, ko so bile osebe na letnem dopustu, na obisku pri družini ali so bile v domovini iz kakšnih drugih razlogov.

2. Za oprostitev plačila carine morajo priložiti še seznam gospodinjiskih predmetov in gospodarskega inventarja, katere želijo uvoziti. Navesti morajo količino in vrsto predmetov, ki jih bodo uvozili.

3. Izjavo, da vsi predmeti sodijo v njihovo gospodinjstvo.

4. Če pa uvozijo predmete gospodarskega inventarja, morajo priložiti še potrdilo pristojnega občinskega organa, da izpolnjujejo pogoje za opravljanje določenega poklica.

Potrdilo diplomatskega ali konzularnega predstavništva zahtevajo državljani v jugoslovanskih predstavništvih države, kjer so bivali oziroma delali. Seznam predmetov in izjavo izpolnijo prizadeti sami. Če pri izpolnjevanju seznama pozabijo vpisati nekatere gospodinjiske predmete in gospodarski inventar, ga lahko še dopolnijo, toda le pri carinarnici, kjer je bil potrjen izvornik tega seznama.

Vse predmete gospodinjstva in gospodarskega inventarja lahko uvozijo v 6 mesecih od dneva vrnitve v domovino. Za dan doselitve velja datum iz potne listine. Šestmesečni rok lahko v izjemnih primerih podaljša carinska uprava.

Na koncu naj omenim še obveznosti državljanov, ki so bili oproščeni plačila carine. Če želijo blago, ki je bilo oproščeno plačila carine, prodati, ga kakorkoli odtujiti ali ga izročiti v uporabo drugi osebi pred potekom 5 let od dneva, ko je bilo blago uvoženo, morajo plačati vse carinske dajatve. Za vsako leto uporabe omenjenega blaga se carina zmanjša za 20 %.

Če torej na kratko povzamemo glavne spremembe pri pri uvozu blaga za državljane, ki so bili v tujini več kot 10 let, ugotovimo, da v novem carinskem zakonu ni bistvenih sprememb. Novost je le v tem:

1. da se lahko seznam predmetov dopolni naknadno,
2. da je mogoče gospodinjiske predmete in gospodarski inventar kupiti le v tisti tuji državi, kjer je naš državljan bival nikakor pa ne v naših konsignacijskih skladiščih.

Veselo martinovanje med Slovenci v Frankfurtu

Uvoz predmetov za osebno rabo, začasno prinašanje predmetov in osebna prtljaga

Delavec, ki je na začasnem delu v tujini več kot 2 leti oziroma 4 leta, lahko prinese v domovino, ne da bi plačal carino, blaga do skupne vrednosti 2.000 din. To ugodnost lahko izkoristi samo enkrat na leto v času, ko prihaja na dopust, na obisk k družini in podobno. Carinski delavec mora v potni list tudi označiti, da je omenjena ugodnost izkoriščena in to s posebno oznako »P« in letom, ko je prinesel predmete v domovino. To je torej novost v zdaj veljavnem carinskem zakonu.

Glede uvoza osebne prtljage pa ni nobenih bistvenih sprememb. Za osebno prtljago se smatrajo vsi predmeti, ki so namenjeni za osebno rabo potnikom med potovanjem ne glede na to, če jih nosijo s seboj ali pa če jih dajo na prevoz prevozniku. To so oblačila, obutev, predmeti za osebno higieno, živila itd. Predmeti so lahko le v takšnih količinah, ki jih potniki potrebujejo za poto-

vanje glede na njihov poklic, letni čas, namen, trajanje in druge okoliščine potovanja. Za osebno prtljago se ne plača carina. Uvažajo jo lahko domači in tuji potniki, ki prihajajo iz tujine. Torej se lahko poslužujejo omenjene ugodnosti tudi naši delavci, ki so na začasnem delu v tujini in začasno prihajajo ali se za stalno vračajo v domovino.

Naš državljan, ki je na začasnem delu v tujini, sme prinesiti v domovino tudi predmete za osebno uporabo kot npr. fotografski aparat, filmsko kamero, daljnogled, prenosni gramofon, prenosni magnetofon, prenosni televizijski sprejemnik in še druge predmete. Za to blago ne plača carine, vendar ga lahko uvažata samo začasno, torej ga mora ob odhodu iz domovine odnesti nazaj v tujino. Zaradi tega mora vse te stvari pri vnosu v domovino prijaviti carinskemu organom in jih vpisati v poseben seznam stvari, ki jih potnik začasno prinaša. Carinski delavec pregleda blago in ga primerja s podatki v seznamu. V potni listini napravi zaznamek, da je potnik začasno prinesel blago oziroma skrajšano tako »PUR«. Vse omenjene stvari

lahko potnik ocarini v domovini ali pa vrne v tujino. V obeh primerih mora priložiti tudi seznam, ki ga je izpolnil pri prehodu čez mejo, da lahko carinski delavec briše oznako »PUR«. Če potnik začasno prinesene predmete ni vrnil v tujino ali jih ni ocarinil, je storil carinski prekršek, ki se kaznuje po določilih carinskega zakona. Tudi pri začasnem prinašanju stvari ni posebnih novosti v sedanjem carinskem zakonu.

Uvoz motornih vozil in upoštevanje rabljenosti

Načeloma sicer lahko posamezniki uvažajo motorna vozila npr. osebne avtomobile, tovornjake, motocikle in mopede z vgrajenim motorjem ter važnejše dele za ta vozila le, če jih kupujejo z devizami, ki jih imajo na računu pri pooblašteni banki in še to samo pri gospodarskih organizacijah, ki po veljavnih predpisih lahko uvažajo motorna vozila.

Naši delavci, ki so na začasnem delu v tujini, imajo določene ugodnosti pri uvozu motornih vozil. Lahko jih včasih uvažajo neposredno iz tujine ali kot ostali državljanji kupujejo pri domačih

organizacijah, ki so za to pooblašcene.

Delavci, ki so bili na delu v tujini več kot 2 leti, lahko uvozijo motorno vozilo le tedaj, če so v tem obdobju imeli motorno vozilo najmanj toliko časa. Delavci, ki so bili na delu v tujini več kot 5 let, pa lahko uvozijo vozilo brez tega pogoja.

V času carinjenja vozila pa mora delavec v obeh primerih dostaviti carinskemu organom potrdilo diplomatskega ali konzularnega predstavništva naše države v tujini, iz katerega mora biti razvidno, da je bil delavec na delu v tujini več kot 2 leti in imel v tem času najmanj 2 leti motorno vozilo oziroma da je bil v tujini več kot 5 let. Poleg tega mora priložiti še izjavo, da se za stalno vrača v domovino. Torej v tem pogledu glede pogojev za uvoz ni nič novega. Zdaj pa nekatere novosti. Naše delavce v tujini seveda najbolj zanima, kako je s plačilom carine in če imajo kakšne olajšave pri uvozu motornih vozil.

Po predpisih prejšnjega carinskega zakona je bila upoštevana rabljenost motornih vozil le takrat, kadar je vozilo, katerega je delavec uvozil, uporabljal v tujini najmanj 2 leti. Vzemimo primer: Delavec uvozi osebni avto BMW 1600 letnik 1971, katerega je uporabljal v tujini 3 leta. Pri uvozu tega vozila je upoštevana rabljenost. Če pa bi to vozilo v tujini uporabljal le 1 leto, rabljenosti ne bi upoštevali. Novi carinski zakon pa predpisuje, da je treba upoštevati rabljenost za motorna vozila ustrezno v odstotku izrabljenosti, vendar ne več kot za 50 % v odnosu na ceno novega vozila. Iz tega je torej razvidno, da ni več pogoja, po katerem bi moral uvoznik posedovati v tujini vozilo več kot 2 leti. Torej če vzamemo primer uvoza osebnega avtomobila BMW 1600 letnik 1971. Uvoznik lahko ob vrnitvi v domo-

vino kupi omenjeno rabljeno vozilo, ne da bi ga sam uporabljal, kot so to določali prejšnji predpisi, pa se vendar upošteva iztrošenost. Torej pomeni, da je iztrošenost pogojena s starostjo vozila, ne pa z lastninsko pravico uvoznika.

Vrednost novega vozila pa carinski organi določajo iz liste carinskih osnov za osebna, dostavna in tovorna vozila, ki jih jugoslovanski in tuji državljani neposredno uvozijo iz tujine. Če omenjeno vozilo ni na seznamu, pa se ugotoviti carinska vrednost komisijsko na osnovi cenitve pri pregledu samega vozila.

Franc Košir, dipl. oec.

Predstavniki Ljubljanske banke na voljo gospodarstvu

*Pred drugim —
decembrskim — posvetom
v Ljubljani*

Dejavnost 13 predstavništev Ljubljanske banke v tujini se sicer čedalje bolj širi, vendar pa ostaja kljub temu še vedno dovolj možnosti za okrepitev sodelovanja z organizacijami združenega dela v Sloveniji in Jugoslaviji, kot ga predvideva tudi sporazum z Gospodarsko zbornico Slovenije. Predstavniki LB namreč poleg finančnokreditnega sodelovanja z bankami na svojem območju uspešno posredujejo tudi v širšem gospodarskem sodelovanju. Zaradi tega je že lani novembra izvršilni odbor Ljubljanske banke poklical predstavnike na skupno konferenco v Ljubljano, kar so hkrati z obiskom nekaterih podružnic naši predstavniki temeljito izkoristili. Tako je postala konferenca predstavnikov ena stalnih oblik dela in povezave naših predstavnikov z upravljavci.

Tudi za letos je v času od 15. do 30. decembra predvideno posvetovanje naših

predstavnikov z vodstvom banke ter s predstavniki našega gospodarstva ter republiškega vodstva.

Osnovne naloge tega srečanja bodo naslednje:

— pregled dela in uspehov, ugotovitev pomanjkljivosti ter problemi in odgovori na odprta vprašanja, kar zadeva aktivnost gospodarstva in delovnih organizacij na področju ekonomskih odnosov s tujino.

— ugotovitev uspešnosti nastopa našega gospodarstva na določenih tržiščih, možnosti, ki so dane na le-teh, usmerjenost posameznih organizacij in potrebna aktivnost našega gospodarstva te banke za navezavo ali poglobitev gospodarskega sodelovanja z določenimi tržišči,

— seznanjanje predstavnikov LB z aktualnimi nalogami na področju razvoja našega gospodarstva, ki izvirajo iz družbenih dokumentov, s stanjem in s prizadevanji na področju ekonomskih odnosov s tujino in novimi predpisi s tega področja.

— obravnava usmerjenosti dela in prizadevanja banke ter njene poslovne politike v okviru srednjeročnega in letnega plana ter novo organiziranost banke in LB na podlagi novih predpisov o bančnih organizacijah v Jugoslaviji,

— sprejem delovnega dogovora o dejavnosti služb banke, podružnic ter predstavnikov na področju zunanjetrgovinskega, deviznega in kreditnega poslovanja,

— poglobitev in utrditev stikov z upravljavci in drugimi organizacijami, ter ugotavljanje njihove potrebe in usmerjenosti, ter o stalnem neposrednem in tesnem sodelovanju za uspešen prodor posameznih organizacij združenega dela na določena tržišča.

Prvi dan posvetovanja bodo naše predstavnike seznanili s splošnim stanjem jugoslovanskega gospodarstva, z

družbenih načrtom Jugoslavije in Slovenije, ter z našo zunanjo trgovino in z novo organizacijo bančništva Z. Dragan, A. Verbič, J. Jan, M. Rotar, M. Jamar, F. Rogelj in E. Prinčič.

Drugi dan posvetovanja pa je namenjen razgovoru o izboljšanju sodelovanja med predstavniki in sektorjem deviznega poslovanja in kreditnih odnosov s tujino, ki ga bo vodil V. Sodin.

V dneh od 20. do 24. decembra pa bodo »na kraju samem« sestanki z upravljavci po posameznih podružnicah. Predvideni so namreč razgovori o dosežanjem sodelovanju; predstavniki LB pa bodo organizacije združenega dela seznanili o možnostih vseh oblik gospodarskega sodelovanja z deželami, kjer delajo.

Predstavniki bodo na zahtevno obiskali tiste OZD, ki bodo takšno željo sporočili svojim podružnicam LB, ki bodo nato sestavile program razgovorov, tako za posamezne OZD, kakor tudi za večje število OZD, ki bodo želele dobiti splošne informacije o posamezni deželi. Pričakovati je treba, da bo ta druga konferenca predstavnikov LB, še v večji meri kot prva prispevala k razširitvi našega gospodarskega sodelovanja s tujino, pri čemer pa na bi organizacije združenega dela to priložnost v kar največji meri izkoristile.

E. Rasberger

**PREDSTAVNIŠTVA
LJUBLJANSKE BANKE
V TUJINI**

Abidjan

20292

Telephone: 32 39 92

Telex: 745

Predstavniki: Anton Petkovšek

Beirut

P. O. Box 11 2742

Predstavniki: Ivan Rudolf (začasno zaprto)

Budapest 6

Dózsa György utca 92 a

Telephone: 221 454

Telex: 22 63 43

Predstavniki: Viljem Hakl

6 Frankfurt Main

Kaiserstrasse 11 III

Telephone: 280 269

Telex: 416 810

Predstavniki: Ivan Simončič

20122 Milano

Corsia dei Servi 11

Telephone: 700 908

Telex: 32594

Predstavniki: Rudolf Selič

Moskva

Mosfilmovskaja 42

Telex: 7554

Predstavniki: Branko Popovič

Nairobi

P. O. Box 40973

Telephone: 24820

Telex: 22566

Predstavniki: Adam Grünfeld

New York, N. Y. 10022

The Seagram Building

Suite 3502

375 Park Avenue

Telephone: 752 1243

Telex: 666729

Predstavniki: Jože Tepina

75008 Paris

31, Avenue des Champs

Elysées

Telephone: 225 12 58

Telex: 66863

Predstavniki: Stane Žigon

Praga 1

Lazarska 5

Telephone: 29 68 45

Telex: 121 386

Manager: Dušan Horjak

Warszawa

Swietokrzyska 36 VIII

Telephone: 201253

Predstavniki: Dominik

Pflaum

1034 Berlin

Warschauer Strasse 8 VI

Telephone: 589 1518

Predstavniki: Franc Slapnik

London

Predstavniki: Marjan Kandus

Velika planina (Foto: Ančka Tomšič)

Prvi slovenski izseljenski m

V uredništvo smo prejeli dva zapisa o septembrski otvoritvi prvega slovenskega izseljenskega muzeja na rekreacijskem središču Slovenske narodne podporne jednote v Enon Valley, Penna. Ker je za naše rojake ta dogodek izrednega pomena, in ker se sestavka dopolnjujeta, objavljamo oba.

„To je naš stari kraj“

»To je naš stari kraj« so zapisali naši rojaki v ZDA v svojem novem in dosedaj edinem muzejskem središču ameriških Slovencev, ki so ga v nedeljo 18. septembra slovesno odprli v rekreacijskem središču Slovenske narodne podporne jednote (SNPJ) v Enon Valley v Pennsylvaniji.

V eni razstavnici so uredili muzej, ki ima dva dela. Prvi del predstavlja stari kraj, Slovenijo, predvsem

tako, kot je bila v času največjega izseljevanja, konec preteklega in v prvih desetletjih tega stoletja. V tem delu je razstavljena predvsem bogata ljudska kultura Slovenije, tu je prikazano vsakdanje življenje slovenskega kmeta, pa tudi bogata ljudska umetnost naše vasi in šege Slovencev. Razstavljene so panjske končnice, pisanice, maske, čipke, vezenine in slovenska ljudska noša. Vse to je predstavljeno s številnimi fotografijami in izvirnimi predmeti. Večino le-teh so zbrali slovenski izseljenci sami. Posebno pozornost je zbudila v tem delu razstava ljudske arhitekture slovenske vasi, saj so tu prikazani vsi osnovni tipi slovenske hiše od panonskega prek alpskega do sredozemskega. Prikazano je tudi, kakšna je slovenska vas danes.

V drugem delu razstave je prikazano življenje izseljencev v ZDA. Na eni strani je to prikaz njihovega bogatega

družbenega in družabnega življenja, na drugi strani pa tudi razstava skozi številne predmete, ki so jih darovali izseljenci, prikazujejo njihovo težko življenje ob začetku njihove naselitve v ZDA.

Tu je tudi prikaz več kot sto drobnih ali večjih spominkov na domovino. To je zanimiva zbirka, ki kaže, kaj vse so izseljenci zbirali in hranili kot veren spomin na svoj rodni kraj. To so predmeti suhe robe s slovenskimi ornamentami, to so vezenine, darila, pisma, razglednice, zbirka denarja, ali pa samo steklenica radenske slatine.

V posebnem oddelku muzeja so predstavljena dela nekaterih izmed mnogih izseljencev pisateljev. Med temi je dobil posebno mesto in obeležje Louis Adamič. S to malo razstavo njegovih del so se tudi ameriški Slovenci spomnili 25-letnice njegove smrti.

V muzeju je nastala tudi mala razstava del znanih slovenskih pisateljev in še posebej razstava v spomin 100-letnice rojstva Ivana Cankarja.

Muzej je organizirala največja slovenska organizacija v ZDA SNPJ in priredila tudi slovesno otvoritev z bogatim programom. Iz raznih krajev ZDA, največ pa iz Clevelanda in Pitsburga, so prišli na otvoritev številni predstavniki raznih slovenskih organizacij. Iz Chicaga je prišel glavni predsednik SNPJ Frank Groser, iz Clevelanda predsednica PSA Mary Kobal in glavna tajnica Josie Zakrajšek, na otvoritvi pa je bil tudi konzul SFRJ Stane Lenardič, ki je v svojem pozdravnem govoru še posebej naglasil pomen muzeja slovenskih izseljencev za bodoče rodove. Med ameriški Slovenci je vedno večje zanimanje, od kod so prišli njihovi predniki in kakšni so običaji in šege v domovini njihovih prednikov.

Idejno zasnovo za novi muzej slovenskih izseljencev v ZDA je pripravil in strokovno pomagal pri postavitvi muzeja dr. Boris Kuhar, ravnatelj Slovenskega etnografskega muzeja iz Ljubljane. Med svojim obiskom v ZDA je imel dr. Boris Kuhar dvoje predavanj o slovenski ljudski kulturi in sicer v Delavskem domu v Clevelandu in rekreacijskem centru SNPJ v Enon Valleyu.

Že ta prvi začetek novega muzeja je zbudil izredno zanimanje med našimi rojaki v ZDA in že zbirajo nove predmete in tudi denarna sredstva za razširitev in dopolnitev svojega muzejskega središča v Enon Valleyu.

M. Z.

V kulturnem programu je sodeloval tudi Jafranov duet Angie Žabjek in Florence Unetich

Pogled v literarni del slovenskega muzeja v Enon Valley

O slovenskem muzeju v rekreacijskem centru v Enon Valley

Konvencija Slovenske narodne podporne jednote, ki je bila septembra 1974. leta v Clevelandu, je dala nalogo glavnemu odboru SNPJ, naj organizira slovenski muzej v glavnem poslopju jednotinega taborišča v Enon Valley, Pensilvaniji.

V ta namen je bil sestavljen organizacijski odbor, v katerega so bili imenovani sledeči člani in članice: članice glavnega odbora Jennie Zaman in Doris Sadar iz Clevelanda, gl. predsednik Frank Groser iz Chicaga, drugi gl. podpredsednik John Fabec iz Pittsburga, Pa. in Joe Cvetas, Mary in Al Roginski ter Ray Klimchuk iz Pa. Odbor je šel na delo in v nekaj mesecih mu je uspelo, da je bil začetek muzeja pripravljen za odprtje, ki je bilo v nedeljo, 19. septembra 1976.

V muzeju smo si ogledali narodne noše, ročna dela raznih izdelkov, slike, portrete itd. s posebnim poudarkom na spisih in sliki pisatelja Ivana Cankarja ob njegovi 100-letnici rojstva, potem ameriško-slovenskega pisatelja Louisa Adamiča ob 25-letnici njegove smrti, Otona Župančiča, Simona Gregorčiča, Jožeta Zavertnika in drugih. »Art room« je bila popolnoma založena in mnogo premajhna. Zato bomo v prihodnje potrebovali večji prostor. Očitno je bilo, da se bo zlahka nabralo stvari za muzej. Obstoje in razmah muzeja pa je največ odvisen od naše kulturne zavesti. Muzej ustvarja ugled organizaciji SNPJ in vsem Slovencem. Kulturnemu programu, ki je bil organiziran ob otvoritvi muzeja, je prisostvovalo okrog 300 ljudi. Napovedoval je John Fabec, podpredsednik gl. odbora SNPJ in član odbora za muzej imenovan »Slovenian Heritage Center«. Tenorist in pevec v Pittsburškem oktetu Joe Umek je zapel ameriško in slovensko himno, pozdravni nagovor navzočim je imel Frank Groser, predsednik SNPJ, Mladinski krožek šte. 21 iz Sharon, Pa. je pod vodstvom Frances Nespor prav ljubko zapel Slakove »Kadar srečam te«, »Glas harmonike«, narodne »Poganku sva špancirala« in »Kaj mi nuca planinca«. Nato je Jennie Zaman predstavila jugoslovanskega konzula Staneta Lenardiča. Ta je v izbranih besedah izročil tople pozdrave, želeč veliko uspeha akciji za slovenski muzej.

Vodja programa John Fabec nam je nato predstavil Jadranov vokalni duet Florence Unetich in Angie Zabjek, katere spremlja na harmoniko Gil Dobida. Zapeli so narodno »Stoji Ljubljanca«, Slakovo »Deželica sonca in grozdja«, po njihovi harmoniji »Jaz pa ti, pa židana marela«.

Doris Sadar je predstavila slavnostnega govornika direktorja etnografskega muzeja v Ljubljani dr. Borisa Kuharja. Dr. Kuhar je v kratkem govoru naglasil pomen slovenskega muzeja, v katerem je prikazana zgodovina slovenske kulture.

Program je zaključil priljubljeni moški oktet, pod imenom Pittsburg octet. Prav uglajeno so zapeli pesmi »Po zimi pa rož'ce ne cveto« in »Moja kosa je križavna« ter Slakovo »Sezidal sem si vinski hram«.

Ray Klimchuk je imenoval z odra osebe, ki so na kakršenkoli način

sodelovale pri pripravi muzeja. Poleg že omenjenih gl. odbornikov je omenil še Peteja Elisha, predsednika finančnega odbora SNPJ, distriktno odbornico Stello Murn; Mary Kobal, predsednico Progresivnih Slovenk, Josephine Zakrajšek, tajnica P. S., Douglasa Elersicha, predsednika Clevelanske federacije društev SNPJ, ki je pripeljal s seboj celoten izvršni odbor federacije, tajnico Dorothy Stalmach, zapisnikarico Betty Rotar, blagajničarko Mary Dolšak in druge člane. Uradno je odprl slovenski muzej predsednik SNPJ Frank Groser s tem, da je prerezal trak pri vhodu. Po ogledu muzeja smo se vrnili v avditorij, kjer je bil ples ob zvokih Racanovicevega orkestra. Hvaležni smo vsem, ki ste delovali za uresničenje muzeja.

Louis Kaferle

Mama s kolovratom (Foto: Franc Štrukelj)

Belgija

Slovenski dan v Belgiji

V Eisdnu so imeli 8. in 9. oktobra slovensko slavje, ki ga je organiziralo slovensko kulturno društvo »Slomšek«. V petek 8. oktobra so v Kulturnem centru na Konninginnelaan odprli razstavo pod naslovom »Slovenija in njena kultura«. Naslednji dan v soboto so šli vsi sodelujoči v kulturnem programu v povorki skozi Eisdnen. Spremljala jih je godba sv. Cecilije. Zatem je bila ob 16.30 prireditev v dvorani Kulturnega centra. Nastopili so: skupina najmlajših, mešani pevski zbor »Zvon« iz Holandije, Slovenska folklorna skupina iz Holandije, folklorna plesna skupina iz Maasmehelena, mešani pevski zbor »Slomšek« in slovenska plesna skupina »Vesela mladina«. Po programu je bila prosta zabava s plesom.

Tako drag nam je obisk domovine

Pošiljam vam našo sliko — spomin na letošnje počitnice v našem dragem Ročinju na Primorskem, kamor tako radi prihajamo po vse tisto, kar je domače: beseda, gostoljubje in ljubi domači kraj. Slikali smo se pred hišo tete Marije, kjer smo vsako leto na počitnicah. Kakor vidite, smo na sliki kar trije rodovi: od leve proti desni: vnuk Mihail, ki ima petnajst let, naša ljuba teta Marija, jaz in poleg mene svakinja Angela, mama moje snahe (neveste) Milene, ki je spredaj poleg mlajšega sina, mojega vnuka Borisa. Sina Dušana pa seveda ni na sliki, ker nas je slikal.

Vesela sem, da smo vsi kar pri dobrem zdravju, kar velja še posebej za vnuke. V šoli so pridni, kar mi je v ponos. Vidimo se pa bolj redko, ker smo 15 kilometrov oddaljeni drug od drugega. Tukaj v Belgiji se zdaj pripravljamo na praznovanje dneva republike.

Katarina Čargo, Seraing

Slovenska šola

V Eisdnu tudi letos nadaljuje s poukom slovenska šola. Pouk je vsako soboto od 15. do 17. ure v prostorih Tehnične šole Europa Plein. Izobraževalna skupnost Slovenije je poslala v Belgijo učiteljico Lucijo Užmah, ki poleg slovenske šole v Eisdnu poučuje še v treh jugoslovanskih šolah in to: ob sobotah ob 10. dopoldne v prostoru

Na počitnicah v domačem kraju. Križničevi iz Belgije vsako leto preživijo svoj letni oddih v Ročinju na Primorskem. Na sliki kar trije rodovi, od leve proti desni: petnajstletni Mihael Križnič, teta Marija iz Ročinja, Katarina Čargo, vdova Križnič, njena svakinja Angela, spredaj snahe Milena Križnič z mlajšim sinom Borisom. Fotografiral je sin Katarine, dr. Dušan Križnič, ki je zdravnik v Belgiji

rih L'ecole communale v Wanfercée-Baulet, ob sredah ob 15. uri popoldne v L'ecole communale of Montignes sur Sambre in ob četrtek ob 18. uri v Ecole Cobeau v Charleroi. Namen šole je, da bi se otroci znali slovensko pogovarjati, pisati in brati in da bi preko barvnih diafilmov spoznali lepote naših slovenskih in jugoslovanskih krajev. V slovensko šolo v Eisdnu lahko prijaviš otroke vsako soboto ob 15. uri v Tehnični šoli Europa Plein.

Ivan Smrke

Izlet v Holandijo

Naše društvo sv. Barbare je kakor vsako leto tudi letos organiziralo za člane celodnevni izlet v Holandijo. Dne 25. septembra se nas je zbralo kar za poln avtobus. Kaj smo videli? Najprej smo obiskali živalski vrt, za

tem smo se peljali nekaj kilometrov dalje do Parka Efteling, ki je tako velik, da ga v enem dnevu ne moreš v celoti pregledati in prehoditi. Park slovi po svojih nasadih in rožah, ki so tam zbrane iz vsega sveta. Otroke posebej razveseljujejo pravljlična bitja. Po ogledu parka smo ob pivu, veselih polkah in valčkih dobre volje izlet zaključili in se v poznih večernih urah odpeljali proti domu. Sklenili smo, da bomo prihodnje leto skušali društveni izlet organizirati že v juliju ali avgustu, ko so dnevi daljši.

Av gust Tanjšek

Francija

Rudniška katastrofa v Merlebachu

Z žalostjo vam sporočam o hudi rudniški nesreči, ki je 30. septembra prizadela naš rudnik v Freyming—Merlebachu. Močna eksplozija v rudniškem rovu saht št. V, 1036 metrov globoko pod zemljo je iztrgala iz naše srede šestnajst človeških življenj. Vsi so pri eksploziji zgoreli. V skupini je bilo dvanajst rudarjev, dva paznika, en nadpaznik in en inženir. Štirinajst žen je ovdovelih in dvaintrideset otrok je izgubilo očeta. Čeprav ponesrečeni niso bili naše narodnosti, nas je huda nesreča vse najgloblje pretresla in globoko sočustvujemo s prizadetimi družinami. Ponesrečeni revirski paznik Andree Mottl je bil član našega

društva Jadran in je sodeloval v odboru kot drugi tajnik. Oba z ženo sta bila člana našega pevskega zbora in sta rada prepevala naše slovenske pesmi ter nam pomagala pri društvenih prireditvah. Iskreno žalujemo za tem prizadevnim odbornikom in velikim prijateljem Slovencev. Poleg vdove je zapustil tri nedorasle otroke. Nesrečni družini izrekamo naše najgloblje sožalje.

Ves rudniški bazen je zajelo globoko žalovanje. Na spominski žalni svečanosti se je zbralo nad 15 tisoč žalnih gostov. Simbolični žalni katafalk sredi častne straže rudarjev je bil ves zasut z venci in cvetjem, ki so ga svojim mrtvim tovarišem poslali rudarji iz vse Francije, iz Belgije, Luksemburga in Nemčije. Žalni rekviem je opravil Msgr. Schmidt, škof iz Metza ob asistenci številne duhovščine, med katero so bili tudi protestantski pastor, muslimanski imam in židovski rabin. Med govorniki na spominski slovesnosti je minister za delo Kristian Beulac posebej poudaril, da mora poglobljena naloga rudniškega vodstva biti v tem, da zares stori prav vse za zagotovitev varnosti na delovnem mestu.

Anton Škruba

ZDA

Prispevki za dnevno Prosveto

Ko beremo v Prosveti o uspehih akcije za ta priljubljeni list, smo tudi mi v starem kraju veseli in obenem ponosni na naše ameriške Slovence, posameznike in njihova društva, ki se tako požrtvovalno trudijo, da bi čim več zbrali v pomoč svoji Prosveti. Skupni prispevki v času od 1. januarja do konca julija letos so prinesli Prosveti znesek 22.585,27 dolarja. Od tega so zbrali člani SNPJ in prijatelji lista 7.205,03 dolarje, od tekmovanja harmonikarjev SNPJ v Waukeganu so prejeli 2.775,60 dolarjev, od turneje Dovžanovega ansambla, ki ga je v korist Prosveti organizirala Slovenska izseljenska matica z društvi SNPJ, pa so prejeli 12.604,64 dolarjev. Akcija se nadaljuje.

Med posamezniki, ki ob vsaki priložnosti (ob svojih družinskih praznikih, na prireditvah SNPJ in podobno) prispevajo za tiskovni sklad Prosvete, še posebej izstopa pogumna in samonikla »botra z Vrha« Frances Vodopivec,

Louis Prhne in njegova soproga Mary iz Maple Hgts. Ohio sta tudi letos obiskala Slovenijo. To je bil že njun tretji obisk, kakor nam je povedala prijazna rojakinja Mary, ki je prišla k nam v uredništvo in naročila Rodno grudo. Kmalu spet na svidenje, draga Mary in Louis!

ki jo je sama skvačkala. Koliko ur je presedela pri tem delu ta naša pridna, iznajdljiva rojakinja.

Tečaj slovenskega jezika

Društvo št. 106 SNPJ v Imperial Pa. je letos 1. oktobra ponovno začelo s tečajem slovenskega jezika za začetnike in tiste, ki bi radi svoje znanje slovenščine izpopolnili. Tečaj vodi profesor dr. Planišič, ki poučuje na kalifornijski državni univerzi. Prejšnji tečaj, ki ga je vodil isti predavatelj, je trajal enajst mesecev in je slušateljem zelo koristil, saj se v njem niso samo izpopolnili svojega znanja slovenščine, ampak so si zraven izpopolnili tudi znanje slovenskih ljudskih pesmi, ki so jih dostikrat skupaj zapeli ob spremeljavi harmonike.

Anton Konchan je umrl

V Berwynu, Ill. se je 17. septembra izteklo življenje dobro znanega industrialca Antona Konchana, rojenega pred 88 leti v Horjulu pri Ljubljani. Njegova osebnost je igrala pomembno vlogo v Chicagu. Bil je razgledan človek in naprednega mišljenja. Ni mu bil pri srcu samo lasten napredek, zanimal se je tudi za kulturno in društveno življenje v Chicagu. Lahko bi se reklo, da je imel veselje in zadoščenje v tem, da je gmotno podpiral vse naše kulturne in društvene organizacije. Da je tako res, pričajo programske knjižice, kjer je skoraj povsod celostranski oglas z imenom njegove tovarne. Bad-

podpredsednica društva št. 347 SNPJ iz MC Keesporta v Pennsylvaniji, ki jo dobro poznamo tudi v starem kraju po njenih zanimivih šegavo obarvanih dopisih v Prosveti. Ona zares ne zamudi prav nobene priložnosti, da s svojo besedo in koškom nabere med rojaki kar lepe svote za nove naročnine na Prosveto za tiskovni sklad tega lista in za šolninski fond SNPJ. Na proslavi delavskega dneva SNPJ v Evanstownu je v priznanje za svoje delo prejela iz rok glavnega urednika Prosvete Williama Jereba lepo spominsko plaketo. To je pa tudi zares zaslužila, saj sta s hčerko Frances za to slovesnost pripravili spet lepa darila, ki so prišla na dražbo v korist Prosvete. Hčerka Frances je spekla lepo torto z napisom, njena pridna mama pa krhke flancate in štiri štruca »italijanskega« kruha. Poleg tega je prinesla s seboj na dražbo tudi veliko lepo ameriško zastavo,

ger Tool Manufacturing Corp. Lastnik Anton Konchan.

Bil je velik zagovornik in podpornik dnevnika Prosveta in je vsako leto prispeval v Jednotin šolninski sklad. Bil je član SNPJ, društva št. 559 od leta 1928, podporni član zbora Prešeren, podpiral je obe radijski oddaji v Chicagu, bil je član Slovensko ameriškega kluba, samostojnega društva Danica in še dveh ameriških organizacij v Berwynu, kjer je prebival.

Zelo rad se je družil s pokojnim Milanom Medveškom in drugimi jednotarji in prejšnje čase je rad zahajal v Slovenski center, katerega član je tudi bil. Pri nabirkah za pomoč domovini po zadnji vojni je bil Tone Konchan gotovo med najvidnejšimi. Ko so Progressivne Slovenke zbirale za otroško bolnišnico v Ljubljani, je Konchan prispeval 600 dolarjev.

Domači so se čudili in bili obenem hvaležni predsedniku društva Pioneer Oskarju Godini za njegov dobro zamišljen govor ob odprtem grobu. Našel je vsa dobra dela, ki jih zares ni bilo malo v Konchanovem plodovitem življenju. Vsi, prav vsi so poznali pokojnikovo radodarnost v dobre namene. Živel in delal je po nazoru Aškerčeve pesmi, ki pravi:

»Ne, kar veleva mu stan,
kar more, to mož je storiti dolžan!«
Tončka Simčič

Ob koncertu Glasbene matice

Jesenski koncert Glasbene matice pod vodstvom zborovodje Vladimirja Maleckarja, ki je bil dne 2. oktobra letos v Slovenskem narodnem domu na St. Clair ave, je bil za mnoge spet novo doživetje našega narodnostnega zborovskega izročila in priredb ljudskih in umetnih pesmi. Izbira pesmi za program ni slučajna; pevci in zborovodja pri tem upoštevajo predvsem okus in želje občinstva. Glasbena matica izvršuje med našimi ameriški izseljenci veliko kulturno delo. V svoj program vnese vselej poleg domačih pesmi tudi odlomke iz svetovnih glasbenih del.

To pot je zbor zapel v slovenščini zbor romarjev iz Verdijeve opere »Nabucco«. Izvedba je bila zelo dobra. Sopranistka Carolyn Budan je zatem v solospetu zapela L. Adritijevo »Il bacio« (Poljub). Hvaležno občinstvo jo je nagradilo s toplim aplavzom. Sopranistka Eileen Ivancic je v solospetu ljubko zapela V. Herbertovo

hudomušno »Italian Street Song« in »Venček dolenskih napitnic«, Olga Klancher pa »Sanje, sanje« iz Gregorčeve operete »Melodije srca« in M. Jarret-Gorenškovo »Daleč nekje moja domovina si«. Obe sta priznani solistki in sta zapeli v odlični ubravnosti.

Mešani pevski zbor je odprl program s Simonittijevo »Jaše k nam zeleni Jurij«. Sledile so: Prešeren-Flajšmanova »Luna sije«, Rožančeva »Da sem jaz ptičica«, Vremškov veseli »Marko skače«, narodna »Slanica«, Adamičeva »Spi sinek«, Devova »Meglina«, v angleščini Kernov valček »Show Boat Medley« in zaključili z odlomkom iz Straussove opere »Nepotir«, ki so ga morali ponoviti.

Zbor je pel dobro in disciplinirano, kar je vsekakor poleg pevcev tudi zasluga njihovega izvrstnega dirigenta. Na klavirju je nastopajoče spretno spremljala Donna Welshhons.

Pevski zbor Glasbene matice ima danes šestinideset pevcev in pevk, med katerimi je sedem sopranistk, trinajst altistk, devet tenorjev in sedem basistov. Zbor ima dolgoletne tradicije in je vsak njegov nastop resničen umetniški užitek. Naši pevski zbori so najmočnejše orožje za ohranjanje in razvijanje naše narodne kulture. Brez sodelovanja pevskih zborov bi mnoge naše prireditve, proslave in zborovanja izpadle prazno. Zato požrtvovalni pevci in pevke zaslužijo za svoj trud vse priznanje naše javnosti. Koncertu je sledila domača zabava s plesom. Udeležba je bila lepa. Med gosti je bil tudi jugoslovanski konzul Stane Lenardič s soprogo.

Louis Kaferle

Žalost v družini

Iz ZDA smo prejeli žalostno pismo, da našega dolgoletnega naročnika Stanka Abelafa iz North Tarytowna, N. Y. ni več. Kakor lani, ko smo ga v našem uradu tudi osebno spoznali, je prišel tudi letos poleti na počitnice v svoj stari kraj, saj je bil zelo navezan na svojo rojstno Primorsko, rojen je bil namreč v Sv. Ivanu pri Trstu. Udeležil se je tudi letošnjega izseljenskega piknika v Škofji Loki, kmalu zatem, 13. julija pa je v Trstu pri svoji sestri, kjer se je nastanil, nepričakovano umrl. Odpovedalo mu je srce. Tako je nenadoma za vselej odšel dober soprog, oče in brat, ko mu je bilo komaj 60 let. Iskreno sočustvujemo z užaloščeno družino: soprogo Zoro, hčerkama So-

njo Munroe, Ano Groeger in sinom Emilom.

Kanada

Proslava stoletnice Ivana Cankarja

V nedeljo 19. septembra je bil prelep sončen dan, ko smo v Kitchenerju proslavili 100-letnico Cankarjevega rojstva. Prostori društva Sava v Kitchenerju niso ravno veliki, a vse je nekam prijetno, domače. Kraj je ob mali rečici, ki verjetno marsikoga spomni na našo reko Savo, morda ima prav zato društvo tudi takšno ime. Poig ljudi iz Kitchenerja so prihitali na prireditve tudi rojaki iz Toronta, Hamiltona, St. Catharinesa, Londona in drugih manjših krajev.

Program, ki se je začel okrog 3. popoldne, je vodil Ivan Dolenc, ki izdaja in ureja v Torontu Dnevnik in poučuje na torontski slovenski šoli. Dolenc je bil tudi glavni pobudnik te proslave. Imeli smo tudi dva imenitna gosta iz Slovenije: pisatelja Ivana Potrča, predsednika Društva slovenskih pisateljev, in dramskega igralca iz Ljubljane Andreja Kurenta.

Pisatelj Ivan Potrč je v daljšem govoru orisal lik Ivana Cankarja in njegov vpliv na slovensko kulturo in prebujenje slovenskega naroda, kaj Cankar pomeni Slovencem in kako Slovenci danes gledajo na Cankarja. Njegov govor je naredil močan vtis na poslušalce in sprožil burno ploskanje. Zatem pa je Andrej Kurent z recitacijami prikazal vso lepoto slovenskega jezika. Poslušali smo in se opajali ob blagovzveneči besedi, ki jo tako, kakor nam jo je on posređoval, le redko slišimo. Enako navdušeno so zbrani tudi njega in njegove recitacije nagradili z navdušenim ploskanjem.

V programu so zatem nastopili pevci in recitatorji iz Kitchenerja, folklorna skupina iz St. Catharinesa, pevski zbor društva Bled iz Hamiltona in recitatorji iz Toronta. Tako je bil program res pester in proslava stoletnice Cankarjevega rojstva, čeprav daleč od njegovega rojstnega kraja, je lepo uspela in častno proslavila spomin na enega največjih in zaslužnih sinov Slovenije. Naša gosta iz Slovenije sta si med tednom ogledala še Kleinburg, umetnostno galerijo, ki je oba impresionirala, bila sta na Niagarskih slapovih, obiskala sta restavracijo na ladji, ki je

Odšla je Minka, prišla pa Mary

... in vmes je trinšestdeset let. Drobčna punčka je bila takrat, ko so z materjo in bratom odpotovali za očetom v Ameriko. In tam je naša Minka polagoma postala Mary, besedo polagoma moramo posebej naglasiti, kajti naša slovenska Minka niti dandanes, po trinšestdesetih letih življenja v Ameriki, ni čisto prava ameriška Mary in tudi nikoli ne bo, saj so korenine njenega slovenskega rodu preveč vrasle v njeno srce, da bi jih karkoli moglo iztrgati. Kako pristno vsa naša je, smo takoj spoznali, ko smo se v letošnjem poletju srečali z njo.

O kom govorim? O Mary Grill-Ivanuschevi, ameriški Slovenki, ki jo dobro poznajo clevelandski Slovenci, čeprav že dolgo živi odmaknjena na svoji farmi zunaj Clevelanda. Mary je najbrž Slovenka z najdaljšim novinarskim stažem, čeprav se ni šolala na nobeni visoki novinarski šoli. Naključje in življenjska nuja sta jo privedli do tega, da je pred sedeminpetdesetimi leti, leta 1919 pri Enakopravnosti, prvem slovenskem dnevniku, ki je izhajal v Clevelandu, prišla za pero v uredništvo. Zraven je seveda opravljala tudi razne manj novinarske posle — bila je korektor, nabirala je oglase in podobno. Vse od začetka, to je nad trideset let ureja in piše mesečno prilogo Progresivnih Slovenk, ki je najprej izhajala v Enakopravnosti, ko pa je ta prenehala izhajati, objavlja to prilogo Prosveta v Chicagu. Zaradi hudo obolelih oči je morala predlani uredjanje priloge opustiti. Lani pa je prestala uspešno operacijo in letos v maju je bila na konvenciji Progresivnih Slovenk ponovno izvoljena za urednico priloge.

Pa to še ni vse o Mary. Iz starega kraja je Mary prinesla s seboj svoj lepi alt. Bila je dobra pevka. Naši pevski zbori pa so v Ameriki posebej še v Clevelandu, takrat doživljali svoj največji razcvet. Mary se je vključila v pevski zbor Socialistična »Zarja«. Oh, koliko je je bilo vneme med pevci, ko so se zbirali k vajah, katere je vodil izkušeni dirigent in glasbenik John Ivanusch, ki je kmalu zatem postal njen mož. Vodopivčeva glasbena enodejanka »Kovačev študent« je bila zelo uspešna in je navdušila gledalce. Tako je glasbenik Ivanusch začel razmišljati o zahtevnejšem odrskem glasbenem delu s slovenskim besedilom. Nič ni bilo primernega. Bistra in odločna Mary mu je priskočila na pomoč. Po brskala je med knjigami v knjižnici brata Vatra in se odločila za Prešernovo balado »Turjaška Rozamunda«. Napisala je libreto, Ivanusch ga je uglasbil in tako je nastala na ameriških tleh izvirna slovenska opera prva in edina doslej, ki je ob uprizoritvi požela velik uspeh pri obiskovalcih kakor tudi pri kritiki. Naslovno vlogo Rozamunde je pela avto-

last našega rojaka, v petek, na predvečer odhoda pa smo imeli skupen družabni večer s člani Kanadsko-slovenske skupine, kjer smo imeli zelo prijetne pogovore. Vsem nam bo ostal ta prijetni večer v lepem spominu. V soboto sta se naša gosta vrnila v Slovenijo. Upamo, da sta odnesla v staro domovino lepe spomine.

Leon Fister

Prijatelji pa gredo

Tukaj na severu Kanade v Kirkland Lake je po težki bolezni lani 27. novembra umrl vsem dobro znani Frank Mele po domače Kunčev Franc iz Cerknice. Z njim sem se spoznal pred petdesetimi leti v Saint Marge. Takrat je bil 18-leten fant, jaz sem imel pa 25 let. V Kirkland Lake sem prišel najprej jaz, nekaj pozneje pa tudi Frank. Vozil je specerijo ter prodajal gospodinjam po domovih. Zatem pa je dolga leta sam vodil špecerijsko trgovino. Nato je trgovino prodal in kupil veliko stanovanjsko hišo, ki jo je oddajal družinam v najem. Imel je 21 strank. Pri tem mu je veliko pomagala soproga Marjetka, ki je med nami zelo priljubljena, saj je inteligentna in vsakomur rada pomaga. Tudi Frank je bil splošno priljubljen. Bil je dober lovec in ribič. Bil je dolga leta član pri tukajšnjem Vzajemnem podpornem društvu Bled, kjer je sodeloval tudi ob ustanovitvi. Večkrat je kot delegat zastopal društvo na konvencijah. Bil je priljubljen tudi pri drugih narodih. Pokopan je bil šest mesecev kasneje, letos 27. maja, ker tukaj pri nas zemlja tako globoko zmrzne, da morajo mrtve pokopavati le pol leta. Bil je dober mož, oče in stari oče. Letos je tukaj umrl tudi Tone Hočevar, po domače Kropec, doma blizu Ribnice. Zapušča ženo Mary doma iz Bele krajine in dva sinova, ki imata že dobri službi.

Tudi Joe Vesel s Kočevskega se je za vselej poslovil. Zapustil je ženo, dva sinova in hčerko v Kaliforniji.

Nick Kuzma, Kirkland Lake

Argentina

Jugoslovanski smučarji med nami

Zelo nas je razveselil obisk jugoslovanskih smučarjev, ki so prišli letos prvičkrat smučat k nam v Argentino in to na goro Catedral, ki je 25 km oddaljena od našega doma. Bili so

štirje fantje: Mariborčan Anton Vogrinec je bil najstarejši. Ostali pa so bili Andrej Kozel iz Slovenjgradca, Bojan Križaj iz Tržiča na Gorenjskem in Boris Strel iz Škofje Loke. Naši smučarji so se imenitno izkazali. Bili so zasluženo občudovani od smučarjev drugih narodnosti, ki so letos smučali pri nas. Ti so prišli iz Severne Amerike, Kanade, Francije, Italije, Španije, Švice in celo iz Japonske. Bojan Križaj je bil vedno prvi in to je veselilo tudi nas starejše, ki pozimi sedimo doma ob topli peči in poslušamo radijska poročila. Od veselja in navdušenja smo ploskali in s kozarcem vina nazdravili našim jugoslovanskim smučarjem.

Družina Petrovich, C. de Bariloche

Brazilijska

Prva olimpiada priseljencev

Sekretariat za šport v Sao Paulu je letos od 3. do 12. septembra organiziral športne igre pod naslovom »Prva olimpiada priseljencev«. Vabila k sodelovanju so prejele vse naselbine priseljencev v Sao Paulu. Jugoslovanska naselbina je pri igrah sodelovala s svojimi skupinami v petih športnih zvrsteh: v nogometu, tenisu, namiznem tenisu, plavanju in šahu. Organizator športnih skupin jugoslovanske naselbine je bilo Društvo prijateljev Jugoslavije v Sao Paulu.

Otvoritev olimpiade je bila na velikem mestnem stadionu Pacaembu. Začetek iger je bil zelo svečan. Začel se je s povorko tekmovalnih skupin. Pred vsako skupino so zastavonoše nesli eno brazilsko in dve zastavi dežele, ki jo je skupina zastopala. Jugoslovanske zastave so nosila dekleta v narodnih nošah. Dviganje zastav na jambore so opravili šefi kozularnih predstavništev posameznih dežel. Televizija je uvodno svečano direktno prenašala.

Po večdnevih športnih tekmah, ki so bile na številnih športnih igriščih v mestu, so svečano zaključili Prvo olimpiado priseljencev in ugasnili olimpijski ogenj, ki bo ponovno zagorel čez dve leti ob naslednji olimpiadi. Hkrati z olimpiado je bila v Muzeju umetnosti v Sao Paulu razstava pod naslovom »Priseljenci v likovni umetnosti Sao Paula« Pri razstavi je sodelovalo 22 naselbin. Jugoslovansko naselbino so zastopali štiri slikarji: Carlos Kiš, Klaudio Uršič, Pavel Kudiš in Sepp Baendereck.

rica libreta Mary. Takrat ji je bilo petindvajset let. Zatem je Mary pela še v vrsti zahtevnih solističnih vlog, dokler se nista s soprogom umaknila iz hrupnega Clevelanda v zelenje in mir podeželske farme. Vse to in še marsikaj je zgneteno in zaobjeto v triinšestdeset dosedanjih let Marynega ameriškega življenja. Ko pa je bila letos poleti med nami, »oborožena« z očali z debelim steklom, katere so ji nataknilo ameriški zdravniki, s tistim svojim dobrodušno hudomušnim nasmehom, pa z odkrito slovensko besedo, se je vse tisto nekam umaknilo. In ta naša Minka je z iskreno zavzetostjo na dušek pila lepote naše in svoje dežele, njene posebnosti, njen napredek.

Mary z Adamičevim mlajšim bratom Stankom, kmetovalcem in zdajšnjim lastnikom s Praproč

Svakinja Ana je bila njena šoferka in jo je vozila po Gorenjski, Dolenjski, Primorski. Mary je želela obiskati tudi rojstni dom pisatelja Louisa Adamiča, ki smo se letos v septembru spominjali 25-letnice njegove smrti. Žal ji je bilo, da se ni mogla udeležiti spominke svečanosti, ker se je morala prej vrniti. Zato je želela videti vsaj Adamičev rojstni dom. Na tej poti sem se jima pridružila. Sonce je prijazno sijalo in vsa pokrajina se je kopala v njegovem toplu zlatu. Grosuplje, današnje naselje samih novih hiš in hišic, je našo obiskovalko prenetilo. Naš prvi obisk je veljal Adamičevemu spomeniku v malem parku na

trgu, zatem smo se odpeljali proti Prapročam. Kmalu smo sredi zelenih travnikov in polj zagledali dve sivi graščini, ki sta bili nekoč v starih časih s pripadajočimi gospodarskimi poslopji bogato grofovsko veleposestvo. Vse bogastvo in imenitnost sta seveda že zdavnaj prešla. Adamičevi, zadnji lastniki, niso bili niti grofje niti bogataši. V drugi graščini, na kateri je spominška plošča, v okroglem stolpu pa Adamičeva spominška soba, živi zdaj Adamičev mlajši brat Stane z družino. To je možak, ki ga je trdo delo na zemlji zgaralo in izželo. Ko smo prišli, je na travniku grabil seno. Ni se dal motiti. Od daleč nam je zamahnil, naj počakamo in grabil dalje. Počakali smo. Mary je bilo kar prav. Saj jo je okolica s svojo pristno podeželsko lepoto vso prevzela.

Končno smo pričakali gospodarja, ki nam je odklenil vrata in nas po zavutih škripajočih stopnicah pospremil v Adamičevo sobo v stolpu. V vitrini smo videli njegova dela, pod steklom nekaj njegovih pisem in na steni nekaj fotografij z Adamičevih obiskov pri nas. Res skromen spomin na moža, ki se je s tolikšnim žarom zavzel za svojo deželo v njenem težkem času. Seveda že dolgo obstajajo načrti za odkup graščine, v kateri bi poleg izpopolnjene Adamičeve sobe uredili tudi izseljenski muzej.

Zatem smo obiskali še novo grosupeljsko šolo, ki nosi Adamičevo ime. Kako vse drugače je bilo tu od tistih starih sivih graščinskih zidov. Ko je bila pred nekaj leti ta šola izročena svojemu namenu, je na otvoritveni slovesnosti govoril v imenu ameriških rojakov Maryn nedavno umrl brat publicist Vatro Grill.

In zdaj še Turjak.

Najbrž je bilo to Maryno prvo srečanje z nekdanj tako mogočnim domovanjem grajske gospodične Rozamunde, ki jo je takrat pred desetletji sama posebela na ameriškem slovenskem odru. Grad, ki ga obnavljajo, je bil zaprt. A tam pred vhodom je bilo tisto mogočno prastaro drevo, o katerem Prešeren v baladi sicer pravi, da je hrast, v resnici pa je to lipa, pod katero je nekoč turjaška Rozamunda posedala in čakala svojega ljubega. Mogočno deblo stare lipe so leta, neurja in strele že večkrat hudo ranile. Te rane so zacelili z betonom, a tudi tega je že načel čas...

Mary je pobožala raskavo deblo in roka ji je trepetala. Na kaj zdajle misli? me je prešinilo. Pa sem skoraj gotovo uganila, da ji je misel ujela tisti davno minuli čas, ko sta s pokojnim možem poustvarjala »Turjaško Rozamundo« — ona libreto, on glasbo.

Takšen je bil eden izmed Marynih počitniških dni v starem kraju po štiriinšestdesetih letih. Ko se je poslavljala, pred vrnitvijo v Ameriko, nam je zardila, da tega, kar je doživela med nami, ne bo nikoli pozabila. Verjamem njeni

Ina Slokan

Njeno življenje in društva

Srečanje z Josie Zakrajškovo, glavno tajnico Progresivnih Slovenk Amerike

Obiskala nas je letos poleti. Ni prišla pogledat kraje, obiskat sorodnike. Iskat je prišla zdravja za svoje obolelo srce in je nekaj tednov preživela v znanem zdravilišču Radenci. Ob tem svojem obisku je izpolnila tudi humano nalogo: tajniku matice je izročila ček za petsto dolarjev, prispevek organizacije Progresivnih Slovenk Amerike za obnovo po potresu prizadetega Posočja. Ko se je vidno okrepljena vrnila iz zdravilišča, sva se dogovorili za kratek pomenek.

Ime Josie Zakrajškove je prepleteno z delom pri društvi. Slovensko-ameriški listi, pa poročila organizacij in društev so jo nešteto krat omenjala v zvezi z društvenim delom in raznimi akcijami. Publicist Frank Česen in drugi so veliko pisali o Josie Zakrajškovi ob njeni častni izvolitvi za ženo leta pri Federaciji slovenskih narodnih domov v Clevelandu leta 1973 in ob njeni 70-letnici, ki jo je praznovala leto za tem.

Ustavimo se le pri njeni glavni, tako rekoč življenjski društveni zadolžitvi: že od leta 1939, torej celih sedemintrideset let (s presledkom dveh let, ko je bila predsednica te organizacije), je glavna tajnica Progresivnih Slovenk Amerike. Brez dvoma je to zelo redko, skoraj edinstven primer. In poleg te glavne društvene dejavnosti kjer še danes dela Josie? Zapisnikarica je pri federaciji slovenskih narodnih domov, dalje pri krožku št. 2 PSA, pri društvu št. 2 Ameriške dobrodelne zveze, predsednica društva št. 5 SNPJ, članica direktorija Slovenskega narodnega doma na St. Clairju, članica odbora za ohranitev dnevnice Prosvete, ustanovna in dosmrtna članica društva Cosmopolitan Democratic Women v okraju Cuyahoga in najbrž smo že kaj izpustili.

Organizacija Progresivnih Slovenk Amerike je med zadnjo vojno in v prvih povojnih letih zelo veliko prispevala za novo Jugoslavijo. Josie je v tem času zavzemala vidna mesta v odborih in zavzeto sodelovala pri posameznih akcijah. Kot glavna tajnica PSA je bila izvoljena v Jugoslovanski pomožni odbor — Slovensko sekcijo, ki je zbral nad 80.000 dolarjev za pomoč prizadeti Sloveniji. Sedem let je bila predsednica odbora za pomoč Sloveniji, ki so ga v okviru svoje organizacije leta 1944 ustanovile Progresivne Slovenke. Zbirale so poleg denarnih sredstev živila, obleko, zdravila in učne pripomočke za svoj stari kraj. Velika akcija PSA, o kateri Josie navdušeno pripoveduje, je bila tudi Slovenski dom za ostarele v Clevelandu. Pobudo zanj in prvi prispevek je dal

rojak Blaž Novak. Za njim so trdo poprijele PSA. Vneto so zbirale prostovoljne prispevke in agitirale za dom. Z zbranimi sredstvi so lahko plačale tri četrtne cene za nakup starega poslopja na Neff Road v Clevelandu. Zdaj je poleg te stavbe že lepa nova stavba. PSA so prispevale že lepe vsote iz svoje blagajne za odplačevanje dolga. Letos v maju so v ta namen na svoji konvenciji odobrile 6.000 dolarjev.

Dokler bo bilo to moje slovensko srce

»V Ameriki ste rojena, tam ste se šolala, pa je vaša beseda še tako pristno slovenska, kako je to mogoče?« sem jo vprašala.

Zasmejala se je. Potem si je roko položila na srce. »Drugачe res ne more biti, dokler bo bilo to slovensko srce...«

Potem je pripovedovala o svojih starših. Njena mati Hudernikova Jožica je bila doma z zelenega Pohorja. Petnajst let je imela, ko je tam iz Ribnice na Pohorju prišla k sestri v Ameriko z velikim upanjem, da najde tam srečo. Zares jo je našla, ko sta se srečala z dolenskim fantom Francem Mežnaršičem iz Dvora pri Žužemberku. Vzela sta se in si s trdimi žulji gradila srečo in družino. Josie je bila najstarejša med petimi otroki in morda je bila prav zato vedno tako pogumna in odločna. Rojena je bila v Clevelandu l. 1904. Oče ni nikoli govoril angleško, vedno le slovensko. Otroci so se seveda šolali v angleških šolah in z govorico staršev so imeli vse večje težave. Josie si je zatem znanje slovensčine izpopolnila v slovenskem tečaju, ki ga je v clevelandskem Slovenskem klubu l. 1939 vodil Anthony Klanchar. Kar ni pridobila tam, so ji dodale slovenske knjige, ki jih je zelo rada brala. Največ jih je dobila od strica, pesnika Ivana Zormanana.

Oče in mati — prva pobudnika za društveno delo

Oče in mati sta delala pri naših društvih. Oče je bil dolga leta pri društvu »Lunder-Adamič«, mati je bila ustanoviteljica in dolga leta odbornica društva Napredne Slovenke št. 127 SNPJ. Josie se je dvajsetletna včlanila pri Slovenskem Sokolu. Ob večerih je dostikrat spremljala mater na seje pripravljalnega odbora za gradnjo Slovenskega narodnega doma. Vneto je pomagala pri prodaji »opek« v korist doma. No, tako se je začelo... »Pa ne mislite, da sem bila morda jaz kakšna izjema,« je brž rekla Josie. Veliko ameriških Slovenk je prizadevnih društvenih delavk in rečem lahko tudi to, da imajo nemalo zaslug pri uspešnem delu mnogih naših društev. A dostikrat se je bilo treba za marsikaj trdo boriti, krepko dokazati, da tudi dekleta marsikaj zmoremo.«

Doživetja, ki so nepozabna

Ko sem jo povprašala po doživetjih, katerih se rada spominja še in še, ni dolgo pomišljala.

»Ni bilo malo takšnih doživetij, saj se vsega nabere, če je človek bolj dolgo na svetu, se je hudomušno nasmehnila. Med tistimi »naj, naj« pa naj omenim dva...« Prvo je bilo takrat, ko je njena noga prvokrat stopila na slovenska tla. To je bilo poleti leta 1949. Leto prej je bila prvokrat v Evropi, ko se je kot delegatka Kongresa ameriških žena, ki so članice Mednarodne demokratične federacije žena, udeležila kongresa v Budimpešti. Zelo živahno je bilo tisto potovanje v

ljani na starem ljubljanskem letališču, kamor jih je pripeljalo letalo iz Beograda. Čeprav ne joka rada, je takrat jokala in tudi zdaj, ko je pripovedovala o tem, je imela solzne oči.

Drugo nepozabno doživetje je vtakano v njeno drugo srečanje z domovino staršev v letu 1952. Tisto poletje so Progressivne Slovenke Amerike organizirale dve veliki skupini za obisk Jugoslavije. S spretno organizacijo so zbrale kar tristo potnikov. Eno od skupin je vodila Josie Zakrajškova, drugo pa Ivanka Schiffrerjeva. Izlet je organiziral potovalni urad Avgusta Kollandra iz Clevelanda, ki je izplačal PSA za zbrane potnike primerno provizijo. Takoj so sklenile, da ta denar kako koristno porabijo. Ker je bila v tistem letu v Ljubljani ustanovljena Slovenska izseljenska matica, so sklenile, da ji kupijo za darilo avtomobil. Res so v Kanadi nabavile avtomobil in ga pripeljale s seboj.

Kmalu po prihodu v Slovenijo so bile predstavnice Progressivnih Slovenk Amerike sprejete pri predsedniku Titu v Zagrebu. Sprejema so se udeležili tudi predsednik Slovenske izseljenske matice Tone Seliškar, Etbin Kristan s soprogo, predstavnice Antifašistične fronte žena Jugoslavije in še nekateri.

Predsenik Tito se je Progressivnim Slovenkam toplo zahvalil za veliko moralno in gmotno pomoč, ki so jo med vojno in v povojnih letih prispevale za Jugoslavijo, s čimer so dokazale svojo toplo navezanost na rojstno deželo.

Josie Zakrajšek, glavna tajnica Progressivnih Slovenk Amerike

Budimpešto. Tam v Budimpešti pa so, ker je bilo to v času kominforma, slišale same slabe vesti o Jugoslaviji in kar naenkrat so tudi Josie začele nekam postrani gledati. Ko so se vračale, je niso povabile s seboj in morala je potovati sama. A Josie bi ne bila Josie, če ne bi sklenila, da si hoče čimprej sama ogledati to »nevarno« Jugoslavijo. Po povratku je imela po krožkih vrsto predavanj o svoji prvi poti v Evropo. Naslednje leto je obiskala Jugoslavijo večja skupina Progressivnih Slovenk. Nadvse prisrčno so bile sprejete. Vtisi so se tako hitro vrstili, da jim skoraj niso mogle slediti. In na slovenska tla pa je Josie takrat prvokrat stopila v Zalogo pri Ljub-

Ne prej, dokler ne znata slovensko

Ko preide beseda na družino, gre Josie na smeh, potem pa se ji oči zasolze. Da, družina. Zelo lepo je bilo, ko sta s soprogom pred nekaj leti slavila zlato poroko. Toliko prijateljev se je zbralo in toliko je bilo izrečenih lepih iskrenih želja. A življenje pač ne prizanaša. In ni prizaneslo njenemu soprogu, ki ga je huda bolezen privezala na posteljo... Tudi z njenim zdravjem ni nič kaj prav in vse manj prav, a dokler je volja trdna, pač gre, ker mora.

V veselje in ponos sta ji vnuka: Carli in Gregor. Sedemnajstletna Carli je glasbenica. Igra več instrumentov in je že dosegla lepe uspehe. Seveda bi oba zelo rada spoznala kraje, od koder sta bila doma prababica in praded. Zelo sta jo pregovarjala, da bi ju vzela s seboj, pa je rekla: ne, dokler se ne naučita slovensko vsaj toliko, da se bosta lahko pogovorila z ljudmi. Obljubila sta in obljubo bosta najbrž tudi držala.

Rumenoroki

V

Dogodek s Profesorjem, mojim sosedom, me ni vznemiril, kot bi bilo pričakovati. Ostal sem scela miren, čeravno so se pojavila nova čudna vprašanja, na katera ni bilo odgovorov. Toda nisem se preveč poglobljal vanja, kot bi slutil, da jim nikdar ne bom prišel do dna. Obšla me je neka čudodelna strpnost, s katero sem se spet lahko osredotočal. Prišli so dnevi, ko sem se lahko znova posvetil svojemu delu, pisanju povesti o popotovanjih in popotnikih in tokrat mi je šlo zelo dobro od rok. V meni so se rojevale vizije in spoznanja, ki so premagala mučno razvado listanja po knjigah zemljevidov. Zemljevidi so tudi počasi izginjali iz moje sobe; nekaj sem jih na hitro podaril nekaterim starim znancem, ki so me kakor pomotoma včasih še obiskali, a hitro odšli, ne da bi mi imeli kaj posebnega povedati, nekaj pa sem jih dal Profesorju, ki je zdaj večkrat potrkal na moja vrata. V zvezi z najinim nedavnim pogovorom o bližajočem se potovanju, katerega voditelj naj bi bil jaz, me ni ničesar spraševal, tudi rahlo namignil ni, ampak je mirno sedel v kakem kotu, kadil dišeče cigarete in mi razlagal podrobnosti o svojem znanstvenem delu in svojih spoznanjih o svetu. Iz tega se je med nama pogostokrat razvila kar hrupna debata.

Nekajkrat se je z njim pritihotapil tudi Ars, veliki pes, ki je zatem, ko se je malce udomačil v prostoru, raziskoval mojo sobo s posebno temeljitostjo in se vedno znova podrgnil zdaj ob Profesorja zdaj obme, kot bi naju hotel opozarjati nase. Nekako sem ga vzljubil in bil vselej vesel njegove prisotnosti, ker se sicer s Profesorjem nisva kaj preveč strinjala v najinih pogledih.

Nekoč je Profesor načel zanj nenavaden predmet, ki naju je spet približal kočljivemu potovanju, ki je v resnici, o tem sem prepričan, ves čas tlelo v njem. »Vidite,« je rekel, »jaz sem najprej človek, potem znanstvenik in tega se zelo dobro zavedam. Hočem reči, zavedam se ljubezni, ki pa zame že dolgo ni več nobena skrivnost ali tabu. Mene že ne morejo preslepiti z raznimi veličastnimi svetobolji ter verzi o tem, kako ljubezen presega človekove možnosti dojemanja in občutenja. V to ne verjamem preprosto zato, ker ljubezen prihaja iz človeka samega in ni nekaj izven njega, da bi jo človek lahko malikoval. In ker torej prihaja iz človeka samega, je tudi povsem pogojena z njim: z njegovimi težnjami, z njegovimi potrebami. Z drugimi besedami, ljubezen je toliko prisotna, kolikor jo človek potrebuje. Res pa je, da je čisto vseeno, kam je usmerjena, ker je tudi

ljubezen do rastline lahko pristna ljubezen.« Pokimal sem, da se strinjam s tem in to ga je vzpodbudilo, da je nadaljeval: »Razložiti vam hočem bistveno zмотo vseh malikovavcev. Njihova zмотa je v tem, da mislijo, kako je ljubezen večja od človeka. To kajpak ni mogoče, če sledimo logiki, da iz človeka prihaja. Tudi prerašča ga ne, ker je pogojena z njegovimi potrebami. Jaz, denimo, imam psa in moja ljubezen je usmerjena vanj, vendar zato, ker drug drugemu koristiva. Spremlja me na mojih potovanjih in raziskovanjih in me varuje . . . Če ne bi bilo tako, ne vidim vzroka, zakaj bi ga vzdrževal in se ubadal z njim.«

»Vajina ljubezen lahko torej že jutri mine,« sem pripomnil.

»Seveda, pa še kako lahko mine! Nikar ne mislite, da je kaj resnice v tistih verzih, ki govore o nesmrtni ljubezni!«

Z žalostjo sem pogledal Profesorja, popraskal psa med ušesi, kajti ravnokar se je podrgnil obme in me gledal pametno navzgor, rekel sem: »V tem se ne strinjam z vami. Bojim se, da zamenjujete koristoljubne stike z resnično ljubeznijo. S to zadevo, z ljubeznijo, se ukvarjajo vsi po vrsti, obravnavali so jo že v časih, za katere skoraj ne vemo in vendar ni bila nikdar dojeta v vsej širini. Včasih je prišlo do tega, da so jo pričeli imenovati sovraštvo ali egoizem in ta dva pojma sta dejansko ničlikokrat botrovala primerom, ko se je razpravljalo o ljubezni. Si morete misliti, da je celo samo razpravljanje o njej egoizem? Seveda je! Toda ne moremo ostati pri tem in skleniti, da smo iznašli definicijo ali formulo, ki naj vse ponazarja. Ljubezen je ravno tisto - kar sega na vsa področja človekovega uresničevanja in zato je ne moremo mahoma dojeti v vsej njeni širini. Ljubezen ni samo stik z nekom zaradi nečesa, marveč je občutenje nekoga, identifikacija z njim. Z drugimi besedami: ljubezen je neprestano dajanje ali zavest neke višje dimenzije, iz katere nam je vidno vse človeštvo v stvarstvu. Ne človek med rojstvom in smrtjo, marveč človek v nas, divjak v nas, žival v nas, rastlina, kamen, če hočete in kakovost življenja . . . O ljubezni je moč govoriti tedaj, ko pristajate na kakovost življenja, ne pa na neki vsiljeni smoter, ki nam sploh ne služi in nič ne vemo o njem in ki ga največkrat poenostavljeno imenujemo: smrt, konec, večna tema.«

Profesor se je blagohotno nasmehnil. »Vi tedaj menite, da je smrt izmišljena? Vi verjamete v posmrtno življenje?« je nekam priliznjeno vprašal.

»Saj sem vam povedal,« sem skoraj zadirčno odvrnil, »verjamem v kakovost

življenja, v človeka, ki se razvija, ne pa, ki razpada. Treba je pač razumeti mnogoterost življenja, neskončno presnovo, ki nas nikdar ne zapusti ali pahne v nezavest. Verjemite mi, Profesor, človek je buden tudi tedaj, ko spi, le da je njegova zavest postavljena v drugačno dimenzijo, ne samo njegov duh, tudi njegovo telo. Kako je to mogoče? Preprosto zato, ker je vse življenje pogojeno z nenehnim razvojem. Se spominjate, oni dan sva govorila o potovanju? Tudi vi bi šli radi zraven. Oba si želiva tega potovanja, o katerem pa domala ničesar ne veva natančno. Še sedaj ne vem, kaj in koliko ste slišali o tem, a očitno vas je nadvse pritegnilo. Sploh veste, kam bomo potovali? Ne veste. Tudi jaz ne. In zaman sem boljšal v knjige zemljevidov. Povem vam: ni naše poti v zemljevidu. Šli bomo tja, kamor nas bo vodilo srce in kar bomo videli, našemu srcu ne bo ostalo nevidno. Ne, to ne bo navadno potovanje, marveč veliko romanje k dokončno beli svetlobi, ki je še nismo videli, a vemo, da obstaja. Vemo, ker že sedaj tli globoko v naših srcih in, glejte, tako globoko sega tudi človeško bistvo. Njegova ljubezen. Torej ljubezen ne more biti samo koristoljubje, samo trenutna navezanost na nekoga ali na nekaj.«

»Zelo dobro sem vas razumel,« je rekel Profesor, »in prav vesel sem, da ste se končno dotaknili predmeta, ki me zanima. Kar se ljubezni tiče, ne bom ugovarjal, ker načeloma slehernemu prepustim njegovo misel in vedenje. Morda vam izkušnje prinesejo, da boste mislili drugače, a to niti ni pomembno. Raje se pomeniva o našem potovanju.«

Bil sem v hudi zadregi, kakor da nisem vedel, kaj in zakaj sem govoril in kako sem sploh mogel tako govoriti. Kaj naj bi se zdaj pogovarjal o potovanju? Kaj nisem vedel o njem ravno toliko kot Profesor?

Nasmehljano me je gledal in nagnil se je malce naprej v pričakovanju. Ker nisem spregovoril, je rekel: »Namigniti ste, da veste za cilj potovanja. Morda ste se izrazili simbolično, a jaz bi prav rad slišal, kam bomo šli in kam prišli.«

»Ne, ne, nisem govoril simbolično. Ni vprašanje, kam bomo šli in kam prišli, marveč kdo med nami bo dejansko prišel. Sumim, da se bo zgodila čisto naravna izbira, ki bo dodelila vsakemu svoj prostor, od koder bomo lahko nadaljevali pot. Naše delo. Naš smisel.«

Bilo mi je, kot da mi nekdo govori iz trebuha in čutil sem, da se zapletam v nekaj, od koder kmalu ne bom več videl izhoda. Profesor pa je bil odločen, da me do konca izpraša, kakor tedaj na stopnišču, ko me je spraševal za zemljevide, se je s pogledom zapičil vame skozi svoje zlate naočnike. Bilo je nenavadno, kako mu je uspelo izzvati vse tiste besede iz moje zadržanosti nasproti njemu. Bil sem že v veliki zadregi, a sem kar naprej pojasnjeval reči, o katerih sem mislil, da nimam pojma o njih in da si jih

kar sproti izmišljujem, toda, čudno, kljub vsemu sem verjel tudi sam vanje, ko sem si vznemirjen prisluškoval.

Kdo ve, kam bi me privedlo vse to, če ne bi nenadoma zaslišal trkanje na vrata. Arsa je zalajal in privzdignil svoja ošiljena ušesa.

»Oprostite,« sem zamrmral proti Profesorju in hitel odpirat. Pred vrati je stalo tisto dekle s temnimi lasmi in našminkanimi ustnicami, ki sem jo spoznal med ljudmi iz parka. Najprej sem jo začudeno premeril, potem sem videl, da drži v roki rožnato pisemsko ovojnico, na kateri je bilo z umetelno izvajanimi črkami napisano moje ime. Rekel sem: »Vstopi.« In vstopila je, kot bi bila tukaj doma ali vsaj pogostokrat na obisku. Medlo se je ozrla proti Profesorju, ki je postal nejevoljen in se je dvignil, da bi odšel.

»Se vam mudi?« sem ga skoraj zlobno vprašal.

»No, seveda, čas je, da grem,« je zamomljajal. »Morda se kmalu spet oglasim.« Priklical je svojega Arsa in odšla sta. Dekle je sedlo na Profesorjevo mesto in me gledalo s svetlimi očmi.

»Torej?« sem vprašal.

»Pismo imam,« je rekla preprosto. »Men- da je od Rumenorokega.«

VI

Vzel sem pismo, si ga dolgo ogledoval od vseh strani in ob tem so me prešinjali različni občutki, ki sem jih le počasi spravil v red, v celoto, ki mi je odgovarjala na vprašanja. Pisma nisem takoj prebral, ampak sem se ozrl k dekletu, ki se je zelo udobno namestila in me gledala izpod čela; hotela si je prižgati cigareto, a je ta namen opustila in si z nekakšno zadrego popravila neurejene pramene las.

»Kako ti je ime?« sem jo iznenada vprašal.

»Medeja,« je rekla.

Ni me niti malo zanimalo, zakaj mi je ravno ona prinesla pismo od Rumenorokega, čeprav sem ravno v njem slutil tisto najpomembnejše, kar bo slednjic premaknilo našo zadevo v mrtve točke. Da, zelo natančno sem vedel, da gre za potovanje, o katerem smo že toliko govorili in ko sem se oziral k dekletu, sem razločno čutil, da tudi ona pripada našemu namenu, da bo tudi ona vključena v njegovo uresničevanje. Morda bodo vključeni vsi ljudje iz parka. Sam sem videl v Rumenorokem pravega voditelja, duhovnega vodjo naše akcije in ker se je s pismom obrnil tako naravnost name, sem si oddahnil, saj je to moralo pomeniti, da sem pomemben udeleženeec.

»Mi imaš še kaj sporočiti?« sem vprašal.

»Ne,« je rekla. Toda obsedela je in ni kazalo, da namerava oditi.

»Ti je kaj znano, kaj piše v pismu?: sem vprašal.

»Ne,« je rekla, kot da jo to najmanj zanima.

Skomignil sem z rameni in odprl kuverto. V njej ni bilo drugega, razen majhnega kartončka, na katerem je s tiskanimi črkami pisalo:

POVABILO NA KONCERT SEDMIH PRELUDIJEV

Na drugi strani je bilo z manjšimi črkami zapisano, da bo koncert tega in tega dne, izračunal sem, da čez dva dni, na morski obali.

»Na morski obali,« sem zamrmral.

»Tam, kamor si hodil sedet in razmišljat.« se je oglasilo dekle, da sem jo začudeno pogledal. Nasmejala se je in pripomnila: »Lepo bo, zelo lepo!«

»Da, seveda,« sem neodločno rekel. »Torej veš za koncert?«

»Vem.«

»Zakaj si tedaj rekla, da ne veš, kaj se nahaja v pismu?«

»Saj nisem vedela!« je nekam razburjeno vzkliknila.

»No, je že dobro . . . Bo igral Rumenoroki . . . na ustno harmoniko?«

»Ne vem. Ali ni to vseeno?«

»Mogoče je . . . Ampak, povej, si tudi ti prejela tako pismo?«

»Nisem.«

»Kako si potem izvedela za koncert?«

»Govorilo se je. V parku. Povsod.«

S tem sem bil že veliko bolj zadovoljen, kajti slutil sem, da sem prejel pismo samo jaz in to je bilo zame zelo pomembno. Molčal sem, se ozrl skozi moje dragoceno okno in začutil dobro tišino in mir, ki je vel iz negibnosti vsega, kar mi je bilo vidno. Nebo je na zahodu postajalo rdečkasto, natanko tam, kjer je utonilo sonce in ta barva je bila čudno sva- reča, zazdelo se mi je, da to ne more biti smer moje poti. Skozi tišino in zaradi povabila na koncert, ki sem ga še vedno držal v roki, se je v meni prebudila resnična zavest prisotnosti Rumenorokega. Tako mi je bilo, kakor da sem se stopil s tišino in se tam soočil s tistim, ki sem ga zasledoval s svojim neznanskim hrepenenjem. Ravno zdaj mi je odgovarjal in mi potrjeval domnevo, da sem ga našel; on, ki je že šel skozi ta mir, me je željno pričakoval. Vsak, ki vstopi v ta mir, najde svojega sopotnika, ki mu bo podal roko. Roke so pomembne in dotik, sopotniški dotik, je njihov namen. Ozrl sem se. Dekle je sedelo in povešalo pogled. Kaj je pričakovala? In kaj sem vedel jaz? Da ji moram podati roko, da je v tem bistvu najinega na videz tako nepomembnega poznanstva? Toda kdaj? Morda zdaj, ta hip? Ne, začutil sem, da bom to izvedel pravi trenutek, da bo potovanje samo prineslo vzgib, ki bo izprožil mojo roko proti njej in proti vsem, ki jo bodo potrebovali.

Bil sem lažji kot kdajkoli prej. Vsaka moja beseda je dobivala svojo težo in moj molk jih je ovekovečal, plemenitil, jih vračal njihovemu poreklu, tistemu najbolj svojskemu človeškemu rodu. A kako naj bi to na en mah izrazil? Moral sem potrpeti, občutljivo srkati dejanskost, označiti sleherno opeko v še nedokonča-

ni zgradbi. Od tega je bila odvisna njena trdnost. Ker, navsezadnje, nekdo bo vendarle prebival v njej, v plodu mojega dela, izhajal bo od tod in se hranil s sokom mojih korenin, vdihaval zrak mojih pljučnih mehurčkov, vse do tedaj, ko bo tudi on zgradil svojo lastno stavbo za nekoga drugega.

V meni se je prebudilo tudi nemo spoštovanje do trdnosti tega, v čemer sem sam prebival. To je pomenilo, da sem začutil neskončno povezanost, srebrno pajčevino, ki se je naglo razraščala, da, tako naglo, da je skoraj ni bilo moč dohajati. V meni je utripnilo nekaj milijonov src, vame je prišel zrak nekaj milijonov pljučnih mehurčkov, da tega moje suhljato telo ni moglo zlahka prenesti. Dvignil sem roke pred obraz, da sem se soočil z obzarjeno svetlobo svojega telesa in bila je modra, ob robovih rumeno nadahnjena, v njej pa so utripale zlate zvezde, dolga, naporna cesta v vesolje, kamor ni moč vstopiti drugače, kot da odpreš vrata podobnosti, globin in dol- gih, tveganih korakov. Iz trenutka v trenutek sem postajal bolj odgovoren za vse življenje, ki se je v podobi negibnosti arhitekture v okviru mojega okna presnavljalo na način utripa z gosto krvjo napolnjene žile.

»Šla bom,« je zdajci reklo dekle.

»Pojdi,« sem rekel.

»Naj kaj sporočim Rumenorokemu?« je vprašala.

»Ne,« sem odvrnil. »Ni potrebno.«

Odšla je brez pozdrava, kot odhajajo tisti, ki kmalu spet pridejo.

Odlomek iz daljše pripovedi RUMENOROKI, ki bo v letu 1977 izšla pri Mladinski knjigi, v zbirki Nova slovenska knjiga.

Tomo Reboli

Mali oglasi

Hišo v Brestanici, staro petnajst let, možna manjša obrt, prodam

Interesenti lahko pišejo na naslov:

*Branka KUŽNIK, Cesta 4. julija 51
68270 Krško, SLOVENIJA —
JUGOSLAVIJA*

Hišo v Gozd-Martuljku, lahko za vikend ali stanovanje, na mirnem kraju, v gozdu, zgrajeno do 3. faze, prodam za 400.000 dinarjev.

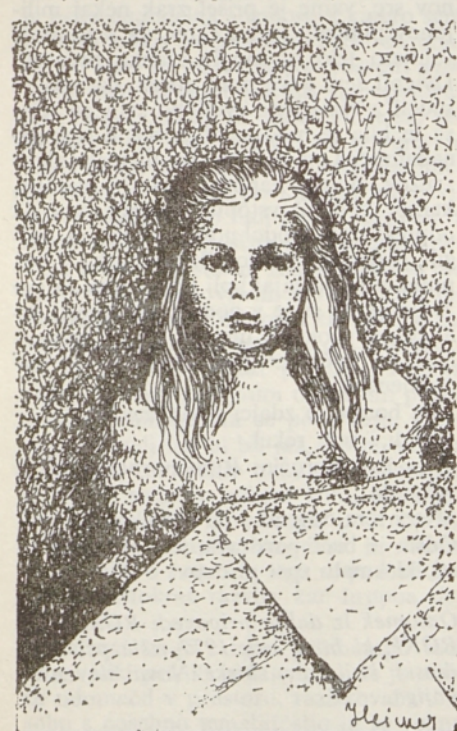
*naslov: KRISTAN, Topniška 43
61000 LJUBLJANA, SLOVENIJA,
JUGOSLAVIJA*

Pismo dedku Mrazu

Pika se je potuhnila v postelji, ko da spi. V resnici pa je tako dolgo bedela, dokler ni legel tudi oče. Ko je ugasnil luč in se v postelji obrnil, je Pika tiho vstala, šla po prstih k očetovi postelji in mu položila k vzglavju pismo:

Dragi dedek Mraz!

Lepo te prosim, da mi na tvojega praznika dan prineseš 1 nalivno pero, 1 škatlo za servijete, pa ne papirnato ampak lesono, ker servijete zbiram in jih imam različnih že 96 in mi samo še štirje manjkajo do sto, pa 200 din, da si bom

kupila še en zavojček servijet, da bom imela kaj za zamenjat, ker pri nas dosti deklic zbira servijete pa še eno bol veliko punčko mi prinesi in škatlo za gospodarski pouk in sladkarij ne pozabi in še za spominsko knjigo te prosim.

Prav lep pozdrav od Tvoje Pike

Komaj se je zjutraj zbudila, je zagledala pismo tudi ob svojem zglavju. Ozrla se je po sobi, češ: kaj le to pomeni? Ampak v sobi ni bilo nikogar več, vsi so že odšli po svojih opravkih: oče v službo, mama je pospravljala po kuhinji, starejša sestra je odšla v šolo, brat pa po mleko in kruh.

Pika je nestrno razgrnila pismo in prebrala:

Dragi dedek Mraz!

Lepo Te prosim, da Pika ne bi več pri našala iz šole podpisov; da bi si vsak dan osnažila čevlje; da ne bi več izgubljala ključev; da ne bi več nosila domov vseh izgubljenih in sestradanih šišenskih mačk, pa da se ji pri pisanju ne bi več tako mudilo in ne bi izpuščala črk in ločil.
Prav lepo te pozdravlja Pikin oče
Cvetko Zagorski

Pingvinska zgodba

V živalskem vrtu živi devetindevdeset pingvinov. Če eden reče »ja, ja,« takoj tudi ostalih osemindesetdeset reče »ja, ja.« Če eden kihne, kihnejo tudi vsi drugi, in če enemu pade v glavo in prične peti Na planincah, že vsi pojejo Na planincah. Med njimi pa je bil eden, ki je imela malo bolj debelo glavo in včasih tudi kakšne svoje misli. Rad se je kam zagledal in potem ni opazil, kaj počno drugi. Tako je bil vedno v spotiko in vzrok za prepir. Imel je majhnega bratca, ki je bil zelo ubogljiv in se je najbolj na svetu bal spotike in prepira. Zato se je vedno tresel za svojega zamišljenega brata in če je le mogel, je prikril njegovo obnašanje. Če so se na primer vsi postavili na glavo, Debeloglavček pa je gledal v nebo in skušal ugotoviti, kam piha veter, ga je še pravocasnno dregnil, da se je tudi on lahko postavil na glavo. »Rad bi vedel ZAKAJ moram vedno delati kot vsi drugi? Jaz sem jaz in vsak hip mi bo tega zadosti,« je godrnjal in škilil navzgor, kam veter žene oblake. Bratca pingvinčka je ob predrznem govorjenju kar zona oblila in zardel je globoko po svojem belem trebuščku. »Lepo te prosim, tako me je strah! Spet se bodo jezili,« ga je rotil in brata venomer opozarjal, kako se mora obnašati. Pa mu ni bil nič hvaležen zato. »Ti si reva brez značaja,« mu je pravil. Pingvinček ni vedel, kaj je to značaj, toda mislil si je, da je gotovo grozno, če ga nimaš. Pa je vse rad potrpel.

Nekega dne se je pričel usipati z neba dolgo zaželeni sneg. To je za pingvine, ki so zimske živali, vedno dan veselja. Najprej so zapeli: Naprej, v sneg, vihar plove naj pingvin — mornar!

na to pa so pričeli s telovadbo: »Predklon levo-ena, dva — predklon desno-ena, dva.« Debeloglavček pa se je zagledal v snežinke, ki so priplesale izpod neba. Vsaka je bila drugačna, spuščale so se iz neznanega in ni jih bilo ne konca ne kraja. Na glavi se mu je naredila visoka snežena kučmica, on pa je kar strmel. Bratec ga je zaskrbljeno dregnil, toda Bebeloglavček je bil danes nataktnjen.

»Nočem in ne bom!« mu je zabrusil in zraven še gromko pljunil. Drugi pingvini so se pričeli mrščiti, tedaj je bratcu padla rešilna misel v glavo. Še on je pljunil in se zagledal v snežinke. Kot bi mignil, so vsi pingvini prenehali s telovadbo, pljunili in se zagledali v snežinke.

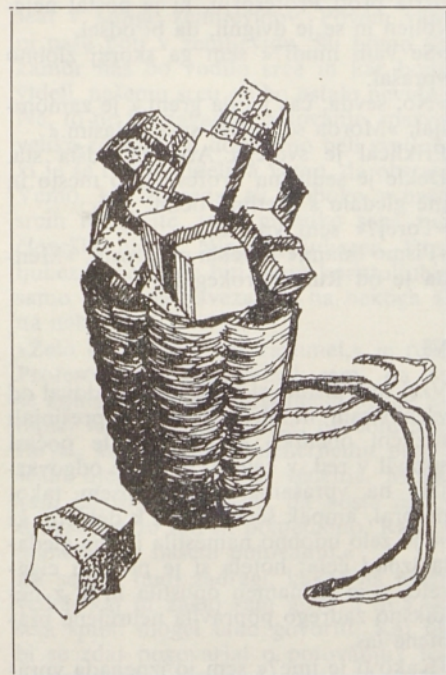
Od tega dne bratec ni imel več skrbi. Kadar se je Debeloglavček obnašal drugače, ga je pričel posnemati in že je ves pingvinji rod šel za njima. Tako je Debeloglavček postal nekakšen general, zato pa se je imel zahvaliti samo svojemu plašnemu in ubogljivemu bratcu.

Polona Kovač

Za smeh

— Če ne boš jedel špinače, bom poklicala volka!

— Saj je tudi on ne bo jedel!

Jože Šmit

December

Kdo je kučmar, ki prihaja iz daljave za sanmi? Ej, že deca ga obdaja in od sreče kar žari.

Dedek Mraz! Kaj res že leto kmalu zopet se konča? Gleda dete in prevzeto novim smučkam se smehlja.

Črtomir Šinkovec

Uganka

*Bije, pa ni kovač
ta šmentani kolač,
teče, na mestu stoji,
pa venomer se vrti.*
(e.n)

Tone Kuntner

V hiši je luč

V hiši je luč
sredi noči,
mati bedi.

Otroci spijo,
mirno spijo,
na smeh se držijo.

Oton Župančič

Uspavanka

Kaj bo sinku sen prineslo?
Ptičje krilo, tenko veslo,
ali kita rožmarina?
Aja tuta, nana nina!

Krilo se je utrudilo,
veslo se je polomilo,
suha kita rožmarina —
aja tuta, nana nina!

Kaj bo sinku sen prineslo?
Niti krilo, niti veslo,
niti kita rožmarina,
le popevka materina:
aja tuta, nana nina!

Slavko Jug

Slikar

Naš dedek Mraz
je tudi slikar,
mimogrede vam nariše
prav vsako stvar.

Najrajši ponoči
zaide med hiše
in tiho po šipah
pravljice riše.

Ko tako hodi
ponoči mimo,
seveda pogleda,
če že vsi spimo.

Potem pa spet riše.
In zjutraj zato
na šipah njegove
rože cveto.

Moja domovina

Moja domovina je Jugoslavija. Leži na Balkanskem polotoku. V deželi miru in sožitja živi pet bratskih narodov šest socialističnih republik. Njen predsednik in voditelj, uspešni borec za mir doma in v svetu, je naš dragi tovariš Tito. Jugoslavija je kmetijsko-industrijska dežela. Še bolj kot tehnika jo odlikujejo naravne lepote in dobrosrčnost ljudi s svojimi tradicijami, ki so zasidrane v njihovi narodni zavesti.

Moja ožja domovina je Slovenija. Leži v osrčju Evrope med Karavankami in Jadranskim morjem. »Dežela raja« jo je imenoval naš največji slovenski pesnik

Risba Sabine Fujs, 2. raz., iz Calwa

France Prešeren. Visoke stene Alp, Karavanke, panonski svet, kraške skale, jezera pod Triglavom, morje, griči, hoste in polja, moderna mesta in tipične slovenske vasi dajejo Sloveniji čudovito podobo. Kadarkoli se vračam v njen objem, me vedno znova prevzame, vedno bolj mi postaja domača in ljuba

Prvi koraki v šolo in spomini na najlepša otorska leta me vežejo na moj domači kraj Trbovlje. Nekoč malo rudarsko mesto se je v povojnih letih razvilo kot mnoga druga mesta v veliko, sodobno mesto z najmodernejšimi industrijskimi napravami, športnimi objekti, kulturnimi ustanovami in šolami. Tam živijo moji sovrstniki, sošolci in sošolke, ki jih rada obiskujem ob vsakem obisku drage domovine.

Maja Rabuza
učenka slovenske šole, Sindelfingen

Moje počitnice v Sloveniji

Zvečer pred potovanjem sem šla zgodaj spat. Takoj, ko sem se zjutraj zbudila, sem se spomnila, da bo treba potovati na počitnice. Mama in tata sta že spala, ko sem vstala in se oblekla. Medtem sta se zbudila tudi mama in tata. Pojedla sem zajtrk, ki ga je mama pripravila. Potem sem se poslovila od mame in tate me je odpeljal v Malmö. Tam so že čakali drugi otroci, ki so šli v kolonijo v Pacug. Potem smo se vsi odpeljali z avtobusom do velike ladje, s katero smo prispeli v Kbenhaven. Na letališču sem se poslovila od očeta in potem smo sedli v letalo, ki nas je odpeljalo v Slovenijo. Po dveh urah smo prispeli do Zagreba. Tam smo spet sedli v avtobus in se odpeljali do počitniške kolonije v Pacug. Med vožnjo smo videli lepe slovenske gore. V kolonijo smo prispeli sredi noči. Potem smo se vsak dan kopali v morju, se sončili, igrali igrice in nabirali morske školjke. Prijeten je bil tudi izlet v Fieso in Piran. Bila sem tudi pri stari mami in srečala sem svoje sestrične in bratrance. Prekmalu je bilo počitnic konec in vrnilo smo se domov na Švedsko. Na počitnicah je bilo lepo in jaz bi spet rada šla v kolonijo v Slovenijo.

Inger Lucija Starc, Nasum, Ölofström

Spet imamo slovensko šolo

Draga teta Ina pri Matici! Minila sta dva meseca, od kar se nismo videli. Imam se še kar, le učiti se moram dosti. Po dveh letih se je pri nas vendar spet začela slovenska šola. Trikrat smo jo že imeli. Naši tovarišiči je ime Hedi Kastelic. Rad jo imam. Izračunal sem, da je samo še 13 tednov, pa pridemo spet v Jugoslavijo pogledat našo hišo. Pišite mi kaj. Tudi za znamke se priporočam.

Prvič v počitniški koloniji

Že nekaj let sem s starši v ZR Nemčiji, kjer hodim v šolo. Od marca 1976 obiskujem tudi slovenski dopolnilni pouk. Slovenska učiteljica je priporočala letovanje v koloniji in prosil sem starše, da sem se smel prijaviti. Letoval sem v Biogradu na moru skupaj z vrstniki iz ptujске občine. Težko sem pričakoval dan odhoda. Pa sem ga dočkal. V počitniškem domu smo ostali deset dni. Prvi dan mi je bil nekoliko dolgočasen, vendar sem že spoznal nove tovariše, s katerimi sem se potem igral. Vreme je bilo lepo, le voda je bila hladna. Veliko smo plavali, igrali nogomet, rokomet, šah, karte in domino. Hrana je bila dobra. Peljali smo se tudi z ladjo na otok Pašman, kjer mi je bilo zelo všeč. S tovarišicami, ki so nas spremljale, smo si ogledali tudi Biograd. Zadnji dan mojih počitnic na morju sem prejel spričevalo za znanje plavanja.

Zdravko Viher
7. raz. slov. šole Hilden

Prazniki

Prazniki so svetle lučke v našem življenju. Bolj ali manj težko jih pričakujemo in za mnogimi ostane dolga sled v naših mislih. Prazniki so seveda različni. So tisti, ki so čisto osebni, to so dnevi, ki so samo naši prazniki in morda še tistega, ki je najtesneje povezan z nami. In so prazniki zapisani po pratikah in koledarjih z rdečemi črkami, to so prazniki vseh nas.

December je mesec praznikov. Mnogi od nas jih težko pričakujejo, saj jim pomenijo dneve srečanj, obiskov, gostij, za otroke so pa to tudi dnevi daril in presenečenj, ki jim jih pripravita bradata dobrodušna starčka, nekaterim Miklavž in drugim Dedek Mraz. Marsikje je že dolgo prej veliko priprav za ta praznovanja. Tekanja od trgovine do trgovine, načrtov, nakupov. Mnogokje so ta praznovanja hrupna, nadvse vesela, polna muzike, plesa, močnih pijač in razbitih kozarcev. Pa tudi takšnih ni malo, za katere je najlepše praznovanje odmaknjenost od hrupa, tišina sredi bele

Na banketu v korist »Prosvete« v maju letos v Slovenskem domu v Pittsburghu je Miha Dovžan izročil šopek cvetja naši nekdanji zastopnici Ani Klun. Želimo ji veliko zdravja!

samote, praznovanje z najbližjimi ob plapolajočem ognju, vojno smrekovih vejic in pomenku, ki posega v preteklost in se obenem z velikim svetlim upanjem dotika prihodnosti. Ljudje smo pač različni in različno je tudi okolje, v katerem živimo, razmere, naš odnos do družine in še mnogokaj. A vendar se vam ne zdi, da se s temi našimi vsakoletnimi prazniki včasih kljub pripravam, nakupom, novim oblekam in podobno srečujemo in jih doživljamo in preživljamo, ne da bi se zadosti sami v sebi pripravili nanje? In pri tem pomislili tudi na to, da bodo to prijazni svetli dnevi tudi za tiste, ki jih je življenje tako ali drugače povezal z nami, čeprav nas morda zdaj ločijo razdalje.

»Naši prazniki letos niso bili tako veseli, kakor prejšnja leta«, je zapisala dvanajstletna Majda v svoj dnevnik. »Le-

tos smo ob novoletni jelki praznovali sami — jaz, brat Marko, mama in muca Cica. Res, z Markom sva dobila lepa novoletna darila od očka. Mama je pripravila dobro večerjo, gledali smo televizijo, tudi plošče smo poslušali, a pravega veselja ni bilo. Očka ni bilo z nami in ga več ne bo, ker sta se z mamo ločila. Z Markom poskušava to razumeti, pa je težko. Res nama je poslal darila, pa jih nisva bila posebno vesela. Če bi zraven vsaj nekaj lepega napisal za naju in vsaj pozdrav za našo dobro mamo.«

Morda samo nekaj dobrih toplih besed za praznike, kijub vsemu kar je bilo in minilo, pa bi bil praznik tudi za Majdo in Marka lahko res praznik.

Andrej dela na Švedskem, tam v Prekmurju pa živita njegova ostarela starša. Že nekaj let ni bil doma, ker je pač tako nanleslo in ker (iskreno povedano) si nič preveč ne želi obiska pri tistih dveh bolehnih starih v tisti revni koči, iz katere je pred leti tako lahkih nog odšel, čeprav je vedel, da bo na tujem moral počeno delati. In je res. No, danes kar lepo živi in oženil se je medtem. Domov piše, tudi nekaj denarja včasih pošlje staršem, ne, ni slab sin. O tem je prepričan. Za letos pa je trdno obljubil, da jim pripelje predstaviti svojo svetlolaso švedsko ženo in bodo skupaj pod rojstnim krovom pričakali novo leto. Joj, sta se stara razveselila. Mati mu je takoj odpisala: »Pridita, zagotovo. V decembru bomo kolinii. Domače klobase pa pečenko bomo jedli in potic bom napekla. Pridita, saj bomo morda skupaj zadnjikrat...«

Pa je spet »nekaj prišlo vmes« in Andrej s svojo mlado švedsko ženo ni prišel silvestrovat k staršem v Prekmurje. Le hudo pisana kartica je prispela s Švedskega z najlepšimi željami...

Kako mislite, da sta preživela Andrejeva starša praznike? Andrej in njegova mlada žena najbrž o tem nista dosti razmišljala. Pa bi bilo treba, se vam ne zdi?

Res, prazniki so svetle lučke v tem našem vsakdanjem življenju. A kjer je svetloba so tudi sence. In mnoge teh lučk spremljajo temne žalostne sence. Teh senc pa bi bilo lahko veliko manj, če bi bili mi drugačni.

Ina

Izseljenska solidarnost

Poročali smo že o tem, kako številni naši izseljenci vedno znova dokazujejo svojo pripadnost in povezanost z rojstno domovino. Zlasti se je to letos pokazalo ob zbiranju pomoči po katastrofalnem potresu v Posočju, ko so slovenska društva in posamezniki prek matice poslali Rdečemu križu Slovenije preko 43 milijonov starih dinarjev. Objavili smo že sezname dela darovalcev, pozneje pa smo prejeli še nekaj nakazil, zato naj tokrat ponovimo dopolnjen seznam:

Slovenski klub Triglav Sydney, Avstralija, 4911,20 am. dol. — Slovensko društvo Sydney 993,74 angl. funtov — narodnozabavni ansambel Mavrica, Sydney, 200 am. dol. — slovenska društva v Melbournu, Avstralija: Slovensko društvo Melbourne, Slovensko društvo Planica, Primorski socialni klub Jadran in Slovenska zveza v Geelongu skupno 5.228 aus. dol. — Slovensko društvo Adelaide 1.872.— am. dol. — Slovenski klub Planina, Mt. Isa, Avstralija, 690.— angl. funtov — Srbsko kulturno in prosvetno društvo Bata Uvalić, Melbourne, 129 angl. funtov — Slovensko-avstralski klub Planica Wollongong, Avstralija 1495.— am. dol. — Istra Social Club, Sydney 145.— angl. funtov — Progressivne Slovenke Amerike 500.— am. dol. — Kanadsko-slovenska skupina za kulturne izmenjave 200.— kan.

dol. — Slovensko kulturno in športno društvo Bled, Essen, ZR Nemčija 500.— nemških mark — Slovenska narodna podporna jednota, Chicago, ZDA, 5000.— dol. (iz blagajne organizacije) — posamezniki iz različnih držav 995.— din.

Nekatera društva so nakazala pomoč prek Rdečega križa Avstralije (društvo Karantanija, Canberra) ali neposredno posameznim občinam (nekatera slovenska društva na Švedskem). Dobili pa smo tudi obvestila, da nabiralne akcije še potekajo pri društvih: Planika v Malmöju na Švedskem, SPD Triglav v Švici, Združenje Jugoslovanov v sev. Franciji, Slovensko društvo Simon Gregorčič v Kanadi, Slovensko društvo Edmonton v Kanadi in med člani Slovenske narodne podporne jednote v Združenih državah Amerike. Na željo številnih zbiralcev oziroma odborov posameznih društev bo naše uredništvo tudi v prihodnje objavljalo sezname darovalcev.

Kulturno prosvetno društvo ERNESTEK GOLOB-PETER Gradišče skupaj z družbenopolitičnimi organizacijami in skupnostmi Gradišča in občine Lenart, Revija Antena, Revija M, Republiška konferenca ZSMS in Zveza kulturno prosvetnih organizacij Slovenije

ORGANIZIRAJO v soboto in nedeljo, 5. in 6. februarja 1977 v Gradišču v Slovenskih goricah

5. SREČANJE PESNIKOV IN PISATELJEV ZAČETNIKOV
Na srečanju lahko sodelujejo pesniki in pisatelji začetniki, ki še niso izdali (razen v samozaložbi) nobenega svojega dela v knjižni obliki. Kandidati morajo biti stari več kot 15 let.

K sodelovanju vabimo vse pesnike in pisatelje začetnike iz Slovenije, Slovence v drugih republikah, iz slovenskih zamejskih območij v Italiji, Avstriji in na Madžarskem, kakor tudi pesnike in pisatelje začetnike mer delavci v tujini, izseljenci in pripadnike JLA.

Posamezen kandidat lahko sodeluje z največ tremi prispevki v slovenskem jeziku, napisanimi s pisalnim strojem v treh izvodih. Posamezen prispevek v prozi ne sme biti daljši kot: za črtico 3 strani, za novelo 15 strani, za gledališki tekst 60 strani, za esej 10 strani in za roman 100 strani; v poeziji pa ne daljši k ot2 strani (prispevki naj bodo pisani le po eni strani lista). Kandidati morajo svoje prispevke poslati pod šifro v zapečateni ovojnici. V tej ovojnici naj bo manjša zaprta ovojnica s točnim naslovom kandidata, šifro prispevkov, izobrazbo, poklicem in starostjo. Organizacijski odbor ne bo upošteval prispevkov, ki bodo anemesto s šifro podpisani v veliki ovojnici s pravim imenom avtorja.

Organizacijski odbor bo prispevke sprejemal do 15. decembra 1976 na naslov: Zveza kulturno prosvetnih organizacij Slovenije, Dalmatinova 4/II, Ljubljana (za srečanje pesnikov in pisateljev začetnikov).

Vse polne prispevke odstopijo avtorji za morebitno objavo brezplačno. Poslanih prispevkov organizacijski odbor ne bo vračal. Izbor najboljših del bo predvidoma objavljen v posebnem zborniku 5. Srečanja pesnikov in pisateljev začetnikov.

Vse poslane prispevke bo pregledala tri članska strokovna komisija, ki jo bo imenoval organizacijski odbor.

Avtorji desetih izbranih prispevkov bodo sodelovali na srečanju v Gradišču kot gostje organizatorjev in bodo prejeli spominsko plaketo — Anteno. Avtorji dvajsetih izbranih prispevkov pa bodo sodelovali na 2. literarni koloniji pesnikov in pisateljev začetnikov, ki bo oktobra 1977 v Gradišču.

Organizacijski odbor

Šestdeset let ustanovitve godbe „Bled“

Bilo je leta 1916, ko je po Evropi že dve leti divjala prva svetovna vojna. Slovenci v Ameriki smo bili zelo zaskrbljeni za usodo svojcev doma v takratni Avstriji. Naše kulturno življenje v Ameriki pa je bilo takrat zelo živo. Odpirali smo svoje kulturne domove. In v tistem času je zaživela v Clevelandu tudi slovenska godba »Bled«. Vodil jo je dobro znani John Ivanuh, ki je uglasbil tudi prvo slovensko opero v Clevelandu. Godba »Bled« je sodelovala pri slovesnih otvoritvah naših narodnih domov v Clevelandu: pri Slovenskem narodnem domu na Holmes Ave avgusta 1919, ki je bil prvi slovenski dom v Ameriki, zatem pri Slovenskem društvenem domu v Euclidu novembra istega leta, nato pri Slovenskem narodnem domu na St. Clairju marca leta 1924, pa pri Slovenskem delavskem domu Waterloo Rd. v Collinwoodu januarja 1927, ter še pri drugih.

Godbeniki so imeli najprej vaje v bivši Birkovi dvorani, pozneje pa so se preselili v Grdinovo dvorano. Ko je bila leta 1927 popolnoma dokončan Slovenski delavski dom, so se preselili tja.

Godba »Bled« je imela pester in bogat program. Priredila je mnogo koncertov, igrala na plesih domače in klasične skladbe. Na prireditvi Samostojnega društva »Dosluženci«,

Posnetek slovenske godbe »Bled« iz Clevelanda, Ohio leta 1916

katerega člani so bili večidel veterani bivše cesarske avstrijske armade, ki so jo priredili leta 1920 v počastitev desetletnice društva so godbeniki morali igrati na prostem, in ker je bilo vreme zelo mrzlo, so jim vsa glasbila zmrznila razen bobna.

Ko se je leta 1917 tudi Amerika pripravljala za vstop v vojno, se je precej članov godbe »Bled« vpisalo v ameriško vojsko ter so z igranjem nabirali nove rekrute za vstop v ameriško armado. Godba »Bled« je sodelovala tudi na slovenskih piknikih, na paradah, ob telovadnih nastopih društva Sokol ter ob pogrebih. Dvajset let je Slovenska godba »Bled« nastopala in igrala in v tem času doprinesla lep delež slovenski glasbeni kulturi na ameriških tleh. Leta 1936 je bila zaradi krize in gospodarskih težav razpuščena. Vsekakor zasluži, da se je spomnimo ob letošnjem jubileju njene ustanovitve.

Jakob Strekal

Prevzemanje tujega

Še tretjič se malo pomudimo pri razpravi Jožeta Paternosta o sociolingvističnih pogledih na stalnost in premike v jeziku, in sicer v slovenskem jeziku pri slovenskih naseljencih v sverovzhodni Minesoti v Združenih državah Amerike.

Avtor je dobro razčlenil socialne, zemljepisne, verske, krajevne, zgodovinske, številčne, starostne, rodovne in siceršnje okoliščine in razmere, ki sovlivajo tudi na jezik, tako da imamo vso opisovano slovensko skupino v Minesoti živo pred očmi. Pogovarjal se je z zastopniki raznih rodov, s predstavniki različnih izobrazbenih stopenj, različnih stopenj v znanju slovenščine in z zastopniki različnih slovenskih narečij iz stare domovine.

Stavek: »*Íz Čízma sma dálo Amêriko ad léjta devétstudvanjást ênega zdravníka na léjtu wsáj ênga zdravníka*« nam na primer pričara izrazito dolenjsko govornico, in sicer zelo zvesto tudi slovenskem glasoslovju, saj je celo ime ameriškega kraja Chishoima povsem prilagojeno slovenskemu glasovju (iz Čizma).

Poglejmo drug primer (tudi tu kakor že prej se v zapisu v celoti naslanjam na Paternastov zapis): »*Rés je, čist drugáč, amêriška círku je tlê, âpak nímat tók beséde, kukar jo imá u slovênskem.*« Tu je pred nami predstavnik povsem drugega slovenskega narečja, bližje Ljubljani, rajši severno kot južno od nje, vendar se človek ustavi vsaj ob dveh stvareh v tem kratkem zapisu: 1. presenečata skoraj knjižni obliki »drugáč« in »jo imá«, ker bi pričakovali na primer »drgáč« in »jo má« ob siceršnji narečni govornici (tók = toliko ipd.); to priča o vplivu knjižne, zapisane oblike na govorjeno, priča o prizadevanju govorca za knjižni izgovor in o morebitni socialni in izobrazbeni stopnji govorca; 2. preseneča tudi izraz »u slovênskem«, ki ima v prvi polovici (tu navedenega stavka) par »v ameríškam« in pomeni »med Slovinci« (»med Američani«), torej »v slovenskem svetu, okolju«. Ta izraz je povsem otrok ameriških razmer.

Drugače zanimiv je stavek, ki ga izgovori v Ameriki rojeni sin povojnih priseljencev, se pravi zastopnik drugega rodu, ki pravi: »*jáh mál bádra, če mórjo po angléšk govórát. Jest míslam, da bə bló bəl comfortable, če bə ləhk govórəl po slovênsk.*« Govorec tega navedka je v marsičem bolje predstavljen, še zmeraj pa manjka navedba njegove izobrazbe in narečne opredelitve njegovih staršev, saj sta v njegovih stavkih spet vsaj dve zanimivosti: 1. njegovi starši bi namesto angleškega izraza *comfortable*, ki je vdrl v sicer strnjeno slovensko besedilo, bržkone še uporabili izraz »komod« ali kaj podobnega, 2. prvine narečja niso najbolje razvidne, tu in tam je celo več znamenj že precej nevtralnega občevalnega ali pogovornega jezika, ki ga barva nekaj bolj izrazitih posebnih oblik (lähk, govórət), ki lahko nakazujejo križanje narečja zaradi staršev iz različnih narečnih področij ali pa prilagajanje govorca, ki je kot zastopnik drugega rodu že odmaknjen od pristnega narečnega strnjenege govora; posebej zanimiv pa je izraz »bádra«. V njem lahko slutimo dvojno križanje: križanje med glasoslovno in oblikoslovno prilagojeno angleško besedo »bother« (povzročati skrbi, delati nadlego) in nemško besedo »martern« (mučiti, trpinčiti, »matarati«).

Nadaljnjo stopnjo v odmiku od gladke slovenske govornice in v priimku k angleščini imamo na primer v stavku povojnega priseljenca: »*Kə səm začéw jest pərvəč s kíndərgárdnom, s pərvəm létom, je bío téško, pərvəč zató, kə səm znəw êno besédo v amêriškəm, čist nəč.*« Tu se že čuti križanje slovenske in angleške skladnje in frazeologije: »*səm znəw êno besédo v amêriškəm*« = »nisem znal nobene besede po ameriško«. Podobno: »*Jést písem túdi. In dobím písm . . . uprašám áno mójo tétó, kə túkaj žəví na Amêrikə.*« Tu čutimo še večjo težavo zadrego in negotovost v slovenskem izražanju. To bo posebno vidno, če poskusimo stavke zapisati v gladki slovenščini: »Pišem tudi (ali: Tudi pišem). In dobivam pisma . . . (Kadar česa ne vem), vprašam svojo teto, ki živi tukaj v Ameriki.« Gre torej za ločevanje med dovršnimi in nedovršnimi glagoli (dobim: dobivam), za ločevanje med ednino in množino (pis-ma : pisma), za pravilno uporabo svojilnega zaimka (mojo teto : svojo teto), za pravilno uporabo predloga (na Amerikə : v Ameriki) in podobno. Tudi sledovj narečja nekako niso več pristno vključeni v govornico. Še bolj je taka nesrečna posebnost (akanje) prešla že v čisto formalnost na primer v stavku: »*Píšem za časapíse in . . . zděj bom apisála u slavéščini za Ródna grúda u Lublánə at desétléjtne kméčke óhctə.*«

Slovenščina tu kljub dobri volji že precej šepa, še bolj pa v nadaljnjih primerih. Na vprašanje, ali bi pošiljali svoje otroke v slovensko šolo, če bi bila, sta dve materi odgovorili: »*Jest bi hədila, otróke bə pa ne pošlála, če nê bi rádi sámí šli*« in »*Náší nê bi tli jət. Mísləm, da nê bi núcəl ta jezik.*«

Vzemimo še stopnjo naprej, ko se slovenščina že skoraj povsem umika angleščini: »*kədú cénča tájer, na vém*« = »kdo zamenja gumo, ne vem« = »who's changing the tire, I don't know« ali: »*íma dva bəjsa*« = »ima dva fanta« = »she has two boys« ali: »*mój máť je pústla stárší sín tam*« = »moja mati je pustila starejšega sina tam«. Umik slovenščine se čuti bodisi v posameznih besedah ali pa v neskladanju slovenskih besed.

Janko Moder

Obisk iz Johnstowa

Med številnimi obiskovalci, ki so bili letos v Sloveniji iz Združenih držav Amerike, je bil tudi znani rojak Anthony Ukmar iz Johnstowna, Penna, ki je tokrat pripeljal s seboj tudi svoja dva sinova in hčerko ter zeta. Vsi njegovi otroci so bili navdušeni nad lepoto Slovenije, zlasti sinova Anthony in Edward pa sta zatrdila, da še prideta. Zlasti so se vsi čudili tudi izjemnemu napredku Slovenije in življenjskemu standardu naših ljudi.

Ukmarjevi iz Pennsylvanije se iskreno zahvaljujejo vsem za tako lep sprejem, seveda pa zlasti sorodnikom Božičevim iz Dolge Poljane in Ukmarjevim ter vsem ostalim v Dupleh, Kopru in drugod.

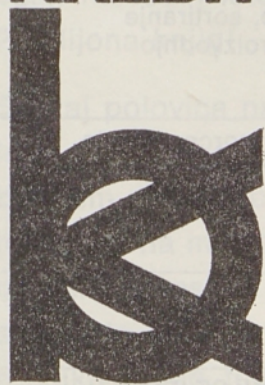
Uspešno gostovanje

Znani slovenski ansambel iz Avstralije Bratje Plesničar so letos spet obiskali Evropo. Njihovo gostovanje je bilo predvsem namenjeno ožji domovini staršev, Sloveniji. Turnejo so uspešno začeli v Münchnu na 5. srečanju slovenskih izseljenskih društev, zatem pa so se vse poletne mesece vrstili njihovi nastopi po raznih slovenskih krajih. Nastopili so na izseljenskem pikniku v Škofji Loki, zatem na družabnem srečanju primorskih izseljencev na Marku nad Novo Gorico. V prijazni Vinici v Beli krajini so igrali ob gasilskem prazniku. Na Gorenjskem so nastopili v Mlinšah pri Gorjah. Obiskali so naše lepo Velenje in tam uspešno nastopili. Sodelovali so pri folklornem festivalu v Beltincih, nastopili so v Čardi v Prekmurju, pa v Radgoni. Vmes so šli malo na morje in en teden nastopali v Kopru, pa v Izoli in Piranu. Za tem so se udeležili ptujskega festivala domačih ansamblov kjer so si, kakor pred dvemi leti ponovno priborili II. nagrado publike.

Medtem so še pri Helidonu posneli long play ploščo, na kateri je več lastnih skladb vodje ansambla Marka Plesničarja v ritmu valčkov in polk, kakor na primer polka »Na počitnicah« in valček »Ne pozabi name«. Mladim glasbenikom čestitamo k uspešni turneji in želimo kmalu spet na svidenje!

KREDITNA BANKA KOPER

PODRUŽNICA
LJUBLJANA
CIGALETOVA 4,
p. p. 57

stanovanjski
kredit
potrošniški
kredit
hranilne vloge
devizni posli
devizne hranilne
vloge
in devizni računi

Telefon:
h.c. 315-444
Telex: 31-469

GORENJSKA PREDILNICA ŠKOFJA LOKA
KIDRIČEVA CESTA 75

NUDI TEKSTILNI INDUSTRIJI IN ŠIROKI
POTROŠNJI SVOJE IZDELKE:

- volnene, sintetične, bombažne česane in mikane preje ter efektne sukance,
- modne »LOKA-JERSEY« pletenine vseh vrst (sintetične in iz mešanic) za vsak letni čas,
- »LOKA« preje za ročno pletenje v različnih mešanicah in barvah v sodelovanju s svetovno znano firmo BAYER.

Organizacija združenega dela BTC JAVNA SKLADIŠČA

LJUBLJANA

Šmartinska 152 – Tel. 43-322

s TOZD

Skladišča Ljubljana, Šmartinska 152
Skladišča Novo mesto, Ljubljanska 27
Blagovno transportni center Ljubljana,
Šmartinska 152
Restavracija Ljubljana, Šmartinska 152
opravlja

KVALITETNO, HITRO IN POCENI

- vse posle javnih carinskih skladišč,
- skladiščenje in hrambo blaga v zaprtih skladiščih in odprtih skladiščnih prostorih,
- vse storitve preko sodobno urejenega in z najsodobnejšo mehanizacijo opremljenega kontejnerskega terminala,
- nakladanje, razkladanje in prekladanje blaga tudi z najsodobnejšo mehanizacijo,
- storitve z avtodigali do 20 ton obremenitve,
- prevoz blaga s tovornimi avtomobili,
- izdelovanje transportne embalaže in palet.

S POSLOVNIM SODELOVANJEM SE BOSTE
O SOLIDNOSTI OPRAVLJENIH USLUG
PREPRIČALI SAMI!

SLOVENSKE ŽELEZARNE
ŽELEZARNA RAVNE
RAVNE NA KOROŠKEM
SLOVENIJA - JUGOSLAVIJA

IZDELUJEMO
LITA, KOVANA in VALJANA JEKLA

S KVALITETO IN SOLIDNO PROIZVODNJO
GARANTIRAMO DOBRO POSLOVNO
SODELOVANJE IN SE PRIPOROČAMO

GOSPODARSKO RAZSTAVIŠČE

TITOVA 50

61000 LJUBLJANA, JUGOSLAVIJA

TELEX: 31 127 YU GR — TELEFON: 311 022

22. sejem konfekcije, modnih tkanin, pletenin,
izdelkov usnjarsko predelovalne industrije
in modnih dodatkov

MODA 77
15.–21. 1. 1977

4. mednarodna razstava
UČILA IN ŠOLSKA OPREMA
15.–19. 2. 1977

16. mednarodni sejem blaga široke potrošnje: orodja,
opreme in materialov za dom in obrt — »Naredi si
sam«; opreme za šport in turizem
ALPE — ADRIA 76
29. 3.–3. 4. 1976

2. mednarodna razstava sredstev za zaščito okolja
ter strojev in opreme za zbiranje, sortiranje
in vračanje odpadnih snovi v proizvodnjo
TEHNIKA ZA OKOLJE 77
5.–10. 5. 1977

10. mednarodni poslovni sejem vzorcev tkanin
in dodatkov za oblačilno industrijo, pomlad/poletje
1978
SETEX 77
24.–26. 5. 1977

6. Bienalna razstava
SALON POHIŠTVA 77
7.–12. 6. 1977

POMURSKI KMETIJSKO-ŽIVILSKI SEJEM 77
v Gornji Radgoni
20.–28. 8. 1977

23. mednarodni vinogradniško-vinarski sejem
VINO 77
29. 8.–4. 9. 1977

8. mednarodna
VRTNARSKA RAZSTAVA 77
17.–20. 9. 1977

24. mednarodna razstava elektronike, telekomunikacij,
avtomatizacije, elektronskih naprav za obdelavo
podatkov in nuklearne tehnike
SODOBNA ELEKTRONIKA 77
3.–7. 10. 1977

8. mednarodni sejem zimskega športa in turizma
SKI EXPO 77
16.–20. 11. 1977

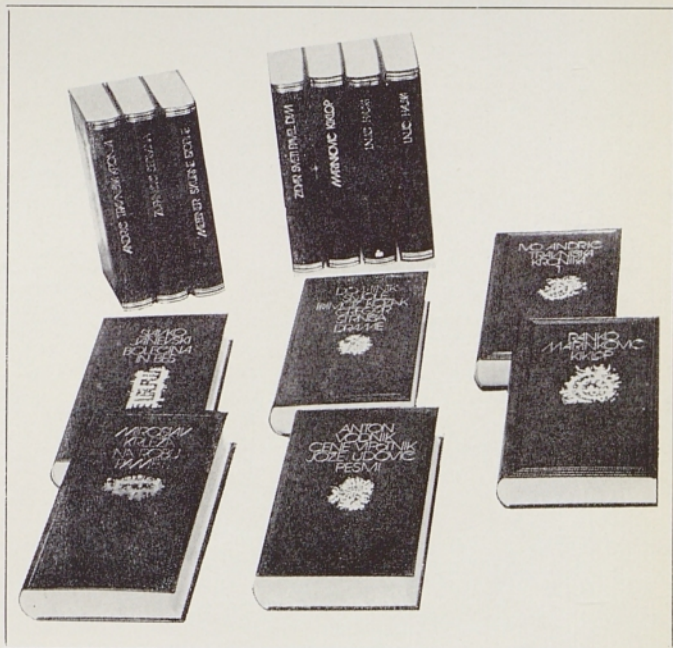
za vsakogar nekaj nekaj za vse

Mladinska knjiga je največja založniško grafična delovna organizacija v Sloveniji in med največjimi v Jugoslaviji. V enaintridesetih letih od ustanovitve do danes je zbrala vse dragocene izkušnje in pritegnila k sodelovanju vrsto strokovnih sodelavcev za vsa področja dejavnosti, kar se odraža v zelo širokem in pestrem založniškem programu, ki odgovarja zahtevam vseh slojev bralcev.

Pri založbi Mladinska knjiga izide vsako leto blizu 300 različnih knjižnih naslovov – od tega dve tretjini novitet in ena tretjina ponatisov. Samo v minulem letu so vse te izdaje dosegle skupno naklado blizu 2.360.000 izvodov, v devetih mesecih letošnjega leta pa že domala 2 milijona knjig!

Skoraj polovica naših knjižnih izdaj je vsako leto namenjena najmlajšim in doraščajočim bralcem, približno četrtno programa zavzemajo izvirna in prevedena leposlovna dela za odrasle, preostale izdaje pa so poljudno znanstvena in strokovna dela ter učbeniki in priročniki. Poleg tega izdaja Mladinska knjiga tudi tedenska in mesečna periodična glasila oziroma bogato ilustrirane revije za predšolske otroke, šolarje in mladino.

To pomeni, da v vseh pogledih sledimo geslu: **ZA VSAKOGAR NEKAJ – NEKAJ ZA VSE.** Prepričani smo, da sodite med tiste naše rojake, ki niso in tudi nočejo pozabiti svoje materinščine. Pri tem je lahko tako vam kot vašim otrokom v največjo pomoč dobra slovenska knjiga.

Naredite veselje sebi in presenetite svojce: izrežite izpolnjen kupon in nam ga pošljite na naslov:

MLADINSKA KNJIGA
TOZD knjigarna
Izvozni oddelek
Titova 3/1, 61000 Ljubljana
Jugoslavija

Ime in priimek

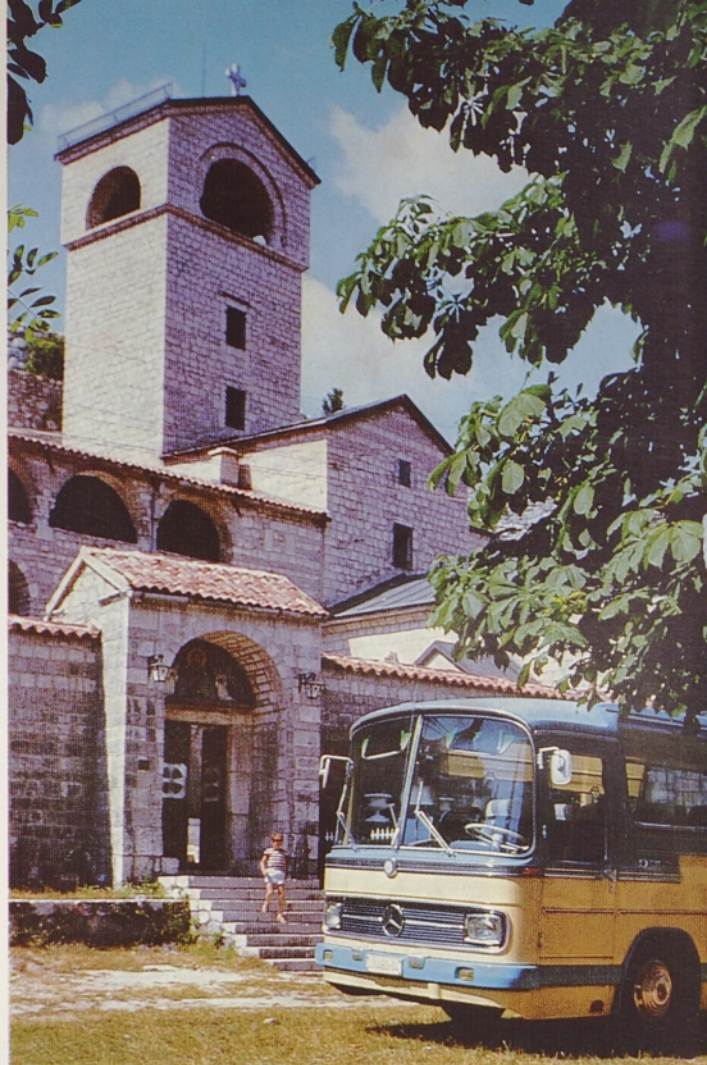
Ulica, hišna št.

Kraj, pošta

Država

V nekaj dneh vam bomo na naslov, ki ga boste zapisali na kuponu, poslali katalog in prospekte naših najnovejših knjižnih izdaj, med katerimi boste zagotovo našli marsikaj primerne zase in za svoje bližnje.

Oglasite se čimprej in radi vam bomo ustregli.

KOMPAS
JUGOSLAVIJA

ŽE *petindvajset* LET ZANESLJIV VODIČ PO STARI DOMOVINI in drugod po EVROPI

KOMPAS JUGOSLAVIJA
TURISTIČNO IN GOSTINSKO
PODJETJE

61000 LJUBLJANA, PRAŽAKOVA 4
TELEFON: (061) 327-661, 327-761
TELEX: 32-209

VAM NA RAZPOLAGO:
KOMPASOVE TURISTIČNE AGENCIJE,
AVTOBUSI, MENJALNICE, HOTELI,
MOTELI, RENT A CAR IZPOSTAVE,
TRGOVINE SPOMINKOV, TURISTIČNE
POSLOVALNICE PO VSEJ JUGOSLAVIJI
ZA VSE, KAR JE V ZVEZI Z VAŠIM
POTOVANJEM

rodna gruda 12

december 1976 letnik 23 **slovenija** revija za slovence po svetu
magazine for slovenes abroad
revista para los eslovenos en el mundo

 srečno
novo leto **1977**

english section pages 19-26

*Slika na naslovni strani.
S poti na Triglav, planinska koč
Planika (Foto: Egon Kaše)*

Sporočamo vam, dragi bralci, da je izšel štiriindvajseti zbornik Slovenske izseljenske matice

SLOVENSKI KOLEDAR 1977

To je vaš koledar! Vsebinsko pestra in slikovno bogato opremljena knjiga, ki jo boste z veseljem prebirali vse leto, saj vas bo nenehno seznanjala z življenjem in delom rojakov v Jugoslaviji in po vsem svetu.

Naročite KOLEDAR 1977 čimprej pri svojih zastopnikih ali pri nas! Spomnite se sorodnikov, prijateljev, znancev, ki jim to zanimivo knjigo lahko naročite za novoletno darilo!

SLOVENSKI KOLEDAR 1977 stane 85,00 dinarjev, ali 5,00 USA dolarjev, oziroma enakovrednost v drugih valutah.

Obenem priporočite vsem, ki jih imate radi, in tistim, ki imajo radi Slovenijo, naj naročijo mesečno ilustrirano revijo za Slovence po svetu

RODNA GRUDA

Pišite na naslov:

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA

Cankarjeva 1/II., poštni predal 169

61001 LJUBLJANA — SLOVENIJA

Jugoslavija

Pošljite izpolnjeno naročilnico in takoj vam bomo ustregli!

NAROČILNICA

Pošljite revijo RODNA GRUDA od _____ dalje

SLOVENSKI KOLEDAR za leto 1977

na naslov: _____

Podpis: _____

Izšel je Slovenski koledar 1977

Slovenska izseljenska matica v Ljubljani je založila že 24. letnik svojega vsakoletnega zbornika — SLOVENSKI KOLEDAR 1977, ki poleg revije »Rodna gruda« obvešča Slovence v tujini o življenju in dogodkih v Sloveniji in Jugoslaviji ter o njihovem družbenem, kulturnem in družabnem delovanju, da se tudi po tej poti medsebojno spoznavajo, navezujejo stike in tudi izmenjujejo delovne izkušnje. Ob izidu Slovenskega koledarja 1977 pa bi bralce radi opozorili na to, da je to pravzaprav že 60-letnica izhajanja te edicije, saj so pobudo zanjo dali v letu 1950 ameriški Slovenci. Prav tedaj je namreč nehal izhajati Ameriški družinski koledar, ki je bil polnih 36 let (1915—1950) priljubljena letna publikacija v slovenskih domovih širom po Ameriki. Glede na to, da ameriški Slovenci tedaj niso imeli več možnosti za izdajanje, so predlagali, da bi s tako publikacijo nadaljevali v Sloveniji. In tako je v letu 1954 izšel prvi letnik — kot nadaljevanje ameriškega pa sedemintrideseti. S šestimi desetletji izhajanja se lahko pohvali le malo slovenskih publikacij dom in po svetu.

Od leta 1972 naš zbornik nosi naslov SLOVENSKI KOLEDAR, ker je uredništvo sprejemalo za objavo tudi vedno več prispevkov organizacij in društev, ki so jih ustanovili naši rojaki, ki so na začasnem delu v tujini.

Upamo in želimo, da bo SLOVENSKI KOLEDAR 1977 prav tako toplo sprejet v vseh slovenskih sredinah po svetu, kot so bili dosedanji letniki. Na 272 straneh je objavljenih 77 člankov, reportaž in fotoreportaž iz življenja v Sloveniji in Jugoslaviji ter o pomembnih dogodkih med našimi ljudmi po svetu. Koledar je bogato opremljen kar z 285 fotografijami, koledarski meseci na začetku zbornika pa z 12 ilustracijami akad. slikarja Franceta Miheliča, ki jih je narisal po znani ribniški himni »Ribčan Urban« in jo tudi slovenski zbori po svetu tako radi prepevajo.

M. Š.

Vsem rojakom po svetu, bralcem naših publikacij, sodelavcem in prijateljem naše revije, našim organizacijam, društvom in klubom

želimo srečno in uspehov polno novo leto 1977!

Slovenska izseljenska matica
Uredništvo Rodne grude

Friendly Relations with the U. S. A

A short time ago Miloš Minić, the Vice-President of the Federal Executive Council and the Federal Secretary of Foreign Affairs, met Henry Kissinger, the U.S. Secretary of State, at the U.S. Department for Foreign Affairs in Washington, D.C. In an atmosphere of mutual respect they discussed American-Yugoslav relations and their further development, and other international issues, particularly those to be considered at the meeting of the U. N. General Assembly, as well as those concerning the role played by the non-aligned countries.

New Villages in Posočje

So far about forty working organizations have offered to send working teams free-of-charge to help build new houses in earthquake-hit Posočje and the Tolmin Commune. In addition to those working organizations which are prepared to send workers to Posočje for a month or two, several organizations have offered their workers for two-day working actions. Food for those workers who are to stay in the area longer will be provided by the Yugoslav People's Army. The greatest number of volunteers is needed in Breginjski kot. Several working groups have already begun working; the rest will be called in by the Committee for the elimination of the effects of the recent earthquakes according to its plan.

For Children from All Over the World

The idea of »the seventh continent« was conceived six years ago in Šibenik. The

purpose of this humane action is to enable children of all nationalities to organize their life, work and play in their own way and to get familiar with the cultures of other nations. The plan for the construction of »the seventh continent« is to be prepared in Šibenik with the help of the relevant organizations in S. R. Croatia; other Yugoslav republics will take part in the realization of this plan as well.

Opening of Slovene Heritage Center

At the 1974 convention of the largest Slovene organization in the United States of America, the Slovene National Support Unit (SNPJ), the main committee was given the task of organizing the Slovene Museum at the Ennon Valley Recreation Centre in Pennsylvania. The organizational committee for the museum-to-be consisted of: Jennie Zaman and Doris Sadar from Cleveland, Frank Groser, the president-general of SNPJ from Chicago, and John Fabec, Joe Cvetaš, Mary and Al Roginski and Ray Klimchuk from Pennsylvania. The committee succeeded, through several months of hard work, in preparing for the opening of the museum, which will be gradually added to and extended. This year's opening of the museum, which was on Sunday, September 19th, was dedicated to the centenary of the birth of Ivan Cankar and to the 25th anniversary of the death of the American-Slovene writer, Louis Adamič.

The youth singing group from Sharon in Pennsylvania, led by Frances Nespov, was among those taking part in the varied cultural program at the opening; they sang several Slovene folk-songs. Also taking part was the Pittsburg Slovene Octet

and the Duet from the Slovene Singing Group from Cleveland, Florence Unetich and Angie Žabjek, who were accompanied on the accordion by Gil Dobida. A short biography of Ivan Cankar was provided in English with the invitation. One of the main speakers was a visitor from the Slovene homeland, dr. Boris Kuhar, the director of the Ethnographic Museum.

Switzerland, Austrian's Minorities Policy Condemned

The club of Yugoslav citizens at Thun and the »Pro cultura slovenica« Fund have sent a long letter of protest to several Slovene papers, in which they join in the condemnation of Austria's Anti-Minorities Policy. In the letter they write that, in as short a time as possible, our fellow-countrymen outside the borders of Yugoslavia should be enabled to receive the radio and television program from their own homeland. As well as this, the world public should be made more aware of the discriminatory policy being carried out by Austria. »We protest in the strongest possible terms,« they write in their letter »against the passing of the discriminatory law on the population census and the law on national minorities, which were passed by Austrian parliament and the Austrian government in order to fool the world's public and to carry on undisturbed the ethnocide of the Slovene and Croat minorities in Austria. We entirely support every action of Yugoslavia as our own homeland for the protection of our brothers and sisters in Austria, who are being oppressed and have recently even been imprisoned as in the days of

Nazism. We demand resolute measures by Yugoslavia in the international field, including the presentation of the UN General Assembly so that Austria is made to start fulfilling her long-ago accepted obligations to our national minorities. With the passing of these two laws Austria has given way to Neonazi forces, which for years have been openly pressurizing the Slovene and Croat national communities. We are very much in favour of and resolutely support Yugoslavia's policy of all-round support to the Koroško Slovenes and Gradišćansko Croats. We know very well *who* has for centuries been grabbing for somebody else's land, property and human lives on this nationality border, and *who* was the aggressor in the last war.«

The »Pro cultura slovenica« Fund, which was set up last year, is collecting contributions from our fellow-countrymen all round the provision of scholarships for not-so-well-off pupils of the Slovene High-School in Celovec, or else for the support of some student from Beneška Slovenia.

Increasing Concern for the Promotion of Innovations

In Yugoslavia 1975 and 1976 were declared as years of innovation activity.

At a common meeting of the Chamber of Associated Labour of the Assembly of SR Slovenia and of the Assembly of the Research Council of Slovenia the subject of innovations, as a component of associated labour and of the advance of society as a whole, was discussed. This meeting, which was held in June this year, rounded off the picture of the state of invention

The "Radin" hotel in the health resort of Radenci (Photo: Ančka Tomšič)

activities in Yugoslavia and showed the way to the final target: as much mass creativity by all our working people as possible.

Development in all fields of associated labour is a condition for our self-managing socialist social growth and independence, as resting on one's laurels means falling behind and a loss in development achievements and in possibilities for cooperation on a basis of equal rights at home and abroad. Our way of development must be built on the basis of a greater amount of inclusion of knowledge, especially Yugoslav knowledge, in every piece of work done. For this it is necessary

to educate the younger generation and to develop mass creativity.

A healthy basis for progress can be found in the increasing of the share of knowledge in the structure of work; self-management organs and managers must take into consideration the fact that the greatest reserves for increasing work productivity can be found in the creative improvement of technology, organization and business management, and in the uniting and dividing of work on a self-management basis, and not in the heavier physical loading of workers.

In the acceleration of innovations one of the main

targets is the freeing and broadening of the inventive activity not only of highly-qualified specialists but of the widest masses, too. In this aspect we find that we haven't been too successful. Whereas 10 to 40 proposals for improvements per 100 workers and 250 patents per million inhabitants are registered on average every year in the countries with highly developed economies, our figures are considerably lower. Everything indicates that management conditions here in Yugoslavia are not always of the kind that would demand and encourage mass creativity and research work, and the pro-

tection of the achievements of this work.

The developed countries are those which are capable of creating a new technology, those countries which do not have this capability are the under-developed countries. This view is supported by figures: 95 percent of all inventions and novelties are registered in five percent of the most developed countries; the rest of the world only registers the remaining 5 percent. In this way the contrasts in the modern world increase, and problems arise which have to be grappled with by the United Nations and the non-aligned movement.

Twenty Years Overdue

Continuation from the last issue

Technical improvements make production cheaper: in 1921 5,000 refrigerators were manufactured at a cost of 550 dollars each, whereas in 1950 600,000 were made at a cost of 258 dollars each. In 1948 it cost 2,67 dollars to produce one unit of crystallized penicillin, whereas in 1963 this figure had been reduced to 0,15 dollar. So one can certainly say that patents and improvements are capital. Innovations improve production and productivity, and reduce prices.

Regretfully to say, Yugoslavia, according to the number of patents registered, is for the time being down towards the bottom of the ladder, although conditions are improving. For example in 1968 a total of over 67,000 patents were registered in the USA, 34,000 in West Germany, 71,000 in Japan, and over 106,000 in the U.S.S.R., whereas only somewhat more than 1000 were registered in Yugoslavia. According to the number of registered inventions per million inhabitants, which provides a more realistic view than the absolute numbers, Switzerland is in first place with one thousand registered inventions per million inhabitants. Next come West Germany and the Soviet Union, with 500 registered inventions per million inhabitants; in the USA there are 350, and here 45 registered inventions per million Yugoslavs.

Here there are plenty of working organizations which have recognised the importance of inventive activity and which give it their full support. One of them is »Iskra«, our big electrotechnical enterprise, which employs over 28,000 workers. »Iskra« has built up its existence and development through its own creative efforts. Its investments in research and development work (3 per cent of brutto

income) considerably exceed the Yugoslav average. Today »Iskra« has over a thousand experts working in the field of research and development. The number of innovation or economizing proposals is around one hundred per year. »Iskra« owns many patents; every year it registers 15 to 20 new ones. This year 50 new patents are expected, one per week!

When considering inventive activities we should remain aware of the fact that here a particular proverb holds true: the more individual brains you combine, the better the result. For innovative work a degree is not necessary, for every worker who knows how to observe his own work and that of others, to consider and make a proposal for the improvement of one particular stage of a production method or of one machine or another, can be an innovator.

Of course we mustn't hush up the fact that often it is very difficult to persuade people to try out the innovation, although its realization would be undoubtedly very good for the working organization. There are plenty of hurdles in the way of innovators; from the way of thinking of some masters in various trades and crafts to technocracy and bureaucracy. If a social compact concerning inventive activity were to be proposed and accepted this side of the innovator's coin would certainly become brighter.

Yugoslavia has a modern thousands of experts of all kinds, who could all be potential innovators tomorrow.

In this context the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, and the International Covenant on Civil and Political Rights are to be mentioned. Hitherto for the minority protection, in practice, the most important has been the Discrimination Convention, especially the discussion of countries' reports before the Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD). It was the Austrian report that prompted members of the Committee to make very important remarks on Austria's attitude toward her minorities. There was condemnation for the Austrian claims that there are no ethnic minorities in Austria, but only religious and linguistic ones, and for Austria's statutory limitations to the assumed treaty obligations concerning the use of the minority languages in courts.

Finally, the allegation that the interest of Yugoslavia in, and her support of, the Slovene and Croat minorities in Austria are unjustifiable has to be dealt with. Apart from the understandably humane though non-legal basis for Yugoslavia's interest, Yugoslavia has the right to demand from Austria the implementation of all her obligations under the State Treaty because Yugoslavia is a party to this Treaty (she acceded to it on November 28, 1955). She has this right especially on the strength of the provisions of the State Treaty concerning the minority protection, since it was on Yugoslavia's insistence that they were included in the Treaty.

*Territorially Based
Minority Protection and the*

*Austrian Views and Practice
in Violation of the State
Treaty*

Hitherto the legislation (passed between 1959 and 1972) under the terms of Article 7 of the State Treaty for the Re-Establishment of a Democratic and Independent Austria has implicitly contained the principle that the protection of the Slovene and Croat minorities under this Article is territorially based. However, Austria is making persistent efforts to circumvent or water down this principle. She tries to circumvent it by casting doubts, in principle, on the very existence of the territory settled by the autochthonous minority (in Styria she is denying it outright), and by interpreting the term, "administrative and judicial districts where there are Slovene (Croat) or mixed populations", as a disconnected series of individual settlements. At the same time Austria attempts to limit this term as much as possible, and this is the basic reason for the decision of the assessment of the minority. Austria also tries to water down the territorial principle by taking formal account of it as a merely administratively relevant "local area where minority provisions are in effect", and by ignoring the fact that, as far as the autochthonous minorities are concerned, the territory of settlement is an essential element of ethnic existence, safeguarded by the State Treaty, of equal importance as the rest of similar elements (e. g. language, culture, property, etc.). The territorially based protection under Article 7 results especially from the fact that, as far as the Slovenes in Carinthia and Styria are concerned, this Article represents a form of solution of the territorial question, i. e. delimitation between Austria and Yugoslavia, which

at the end of World War Two was an open question in international law. The specific obligation of Austria to protect the Slovene minority in the very territory whose state adherence was uncertain in international law has a direct causal and actual connection with the decision on the re-establishment of the former state frontiers between Austria and Yugoslavia. Article 5 of the Austrian State Treaty on frontiers as well as Article 7 on the protection of the Slovene and Croat minorities are directly causally and actually linked both in their origin and formulation (decision by the Four Powers representatives on June 20, 1949, concerning both the frontiers and the minority protection, with concrete provisions stipulating this protection being formulated on August 24, 1949). The terms of Article 7 repudiated the Austrian view that no new provisions are necessary since the old provisions of the Peace Treaty of St. Germain of 1919 are still in effect in Austria. The Four Powers' representatives redefined the minority protection provisions in greater detail, and they did so in terms of the territorial principle. Whereas the Treaty of St. Germain contained only a general clause on the minority protection to the effect that this protection should obtain in "towns and districts in which a considerable proportion of Austrian nationals of other than German speech are resident", Article 7 expressly cites Carinthia and Styria, i. e. the two provinces which include the areas that before the decision on the frontiers between Austria and Yugoslavia had been disputed territory, as well as Burgenland in which throughout negotiations on the State Treaty Yugoslavia demanded special protection for the Croat minority. Ar-

ticle 7 stipulates the minority protection not only because of some linguistic peculiarities, with the Austrian nationals not closely identified ("ratione personae"), but explicitly because of the Slovene and Croat national minorities in their very native territory ("ratione loci"). This territory is more closely defined as follows: "... in the administrative and judicial districts of Carinthia, Burgenland and Styria, where there are Slovene, Croat or mixed populations". The dropping of the condition explicitly stated in the Treaty of St. Germain about "a considerable proportion" of the population is intentional since Article 7 refers to precisely defined territories which are an object of interstate negotiations and the geographical size of which need not be first determined and established. In these territories it is unnecessary and prohibited to make any conditions as to the numerical strength of the national minority as a percentage of the total population. In this connection the prohibition of assimilation of the Slovene and Croat minorities (population) is stipulated not only under the general terms of Article 7 concerning the minority protection, but also explicitly in its Paragraph 5. The prohibition of denationalisation includes the prohibition of diminution or even suppression of the areas in which the concerned national minorities are settled. In these areas the special regime, created with a view to ensuring the minority protection, shall stay in effect unconditionally and permanently. Throughout negotiations concerning the Austrian Treaty the territory of the minority protection was repeatedly defined both by Austria (the memorandum of the Carinthian provincial govern-

ment to the Allied Powers on September 12, 1945, the legislative decree of the Province of Carinthia on October 3, 1945, regarding the territory in which bilingual schools were compulsory: the Austrian side during negotiations repeatedly referred to this decree), and by Yugoslavia (territorial demands in the Carinthian and Styrian sectors of the state frontiers in her note to the Allied Powers of November 14, 1945; in her memorandum to the Four Power conference early in 1947; and especially in her memorandum of July 28, 1949, to the Four Power conference which was discussing the provisions for the minority protection, i. e. the terms of Article 7). Since after the conclusion of the Austrian State Treaty the representative body of the very Slovene minority concerned, in its memorandum of October 11, 1955, to the Austrian government, the Four Power governments, and the government of Yugoslavia, defined the territory of the minority protection in Carinthia under Article 7, at the critical time there was actually an agreement of all the three parties involved, Austria, Yugoslavia and the Slovene minority in Carinthia, as to the size of territory in which the minority protection in Carinthia was fully justified. This actual agreement was repudiated by Austria only later, when she wanted to revise the terms of Article 7 in practice.

The most flagrant form of revision and non-implementation of the Austrian State Treaty is the negation of a firmly territorially-based minority protection and the resulting decision of the assessment of the numerical strength of the minority. Historically speaking, the idea of assessing the minority had been at the roots of the well-known attempts by the

ruling German nationalistic circles in Carinthia to liquidate the Slovene minority. After the defeat of nazism these circles had to renounce the direct method of genocide, they had to adapt themselves to the political views of the victorious Powers. The assessment is one of the principal weapons, adapted so as to "better correspond to the views of our enemies", according to the literal advice given by the last Gauleiter, F. Rainer, on May 8, 1945, as he quietly handed over the reins of power to the representatives of post-nazi Carinthia. The idea of assessing the minority as a means to revise and ignore the provisions of the Austrian State Treaty is also based on the postwar Austrian public censuses in Carinthia which as records of the linguistic character of the population have always been used to reduce the number of people speaking the Slovene language. As early as the first postwar public census of 1951 (by then the question of frontiers was settled) the protagonists of the German nationalism, insofar as the method of counting and statistical processing were concerned, succeeded in splitting the linguistically and ethnically common language spoken by the Slovene population into two discriminating idioms: "slovenisch" was supposed to be the language of politically unreliable Slovenes, whereas "windisch" was the language of those who had remained "loyal to their country". The inspiration for such practice was the census of 1939, when the nazi authorities for the first time used the distinction between "slovenisch" and "windisch". The claim made by the Austrian government in its note of December 2, 1974, that the Austrian authorities were not responsible for the re-introduction of special

*The village Čehovini on Karst
Photo: Ančka Tomšič*

official registration, “windisch”, at public censuses, but that they merely took notice of it since a certain number of Austria nationals have personally made such entries in the census forms, is false. It is false in view of the decree issued by the Head of the Carinthian provincial government Z. 6981-2/51 of May 8, 1951; in view of the manner in which the official Austrian statistical service processed and published the data about “windisch-speaking” persons; and especially in view of the fact that in 1971 the census service (even before “a certain number of Austrian nationals have personally made such entries”) included in advance the “windisch” category in its computer processing programme. Austria’s legislati-

ve and administrative practice disproves another claim advanced in the Austrian note of December 2, 1974, that “the Austrian government has not allowed various windisch combinations to influence its policy”.

The assessment of the minority — in any form whatsoever — as a precondition for the implementation of the provisions for the minority protection under the State Treaty, is a violation of these very provisions.

The National Minority as a Subject

A greater consideration for such communities as legal entities — as well as political subjects — was anticipated as far back as a quarter of a century ago, within the United Nations, when experts were working out, on the Sub-Commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities the definition and classification of minorities subject to the States according, to a greater or lesser degree, the minorities the status of

legal entities, i. e. of subjects. To what extent and in what manner the Carinthian Slovenes, i. e. a fully identified ethnic community, have been considered in the past twenty years (that have elapsed since the signing of the State Treaty) as a legal entity and a political subject? This consideration should be equal to international obligations and internal legislation, the Austrian Constitution, since the protective Article 7 and other protective provisions resulting from the struggle of the anti-fascist coalition became an integral part of the Austrian Constitution after being included in the State Treaty. Several discrepancies are notable. National minorities enjoying the same status under international law (the Slovenes in Carinthia and Styria, and the Croats in Burgenland) are subject to different treatment, while the minorities abroad (South Tyrol) are receiving greater consideration than the minorities living in Austria. There is a special attitude towards the

minorities lacking a legal status in international law, the two provincial governments and the federal government take different approaches to the solution of this problem. The usefulness of direct contacts and cooperation between the minority and the authorities, a point on which both neighbouring countries are in agreement, should be emphasized.

The national minority too has clarified its views on the minority as a subject explaining them in its *Memorandum* (1955) and in many subsequent documents and proposals, and is pointing out upon the 20th anniversary of the signing of the Austrian State Treaty that Austria has not fully implemented a single provision of Article 7 to the minority’s satisfaction.

Article 7 essentially covers the entire ethnic community; it provides not only for the protection of an individual member of the minority community, but deals with the minority as a legal entity and a subject, since

the protection of *the ethnic character of the minority* community is explicitly stipulated under Paragraph 5 of Article 7, and further qualified with two attributes, *Croat or Slovene*. This supports the claim of the minority (Carinthian Slovenes) that as a subject it has the right to interpret itself the applicable protective provisions since they were adopted for the sake of its identity and because of the actions in the past directed against its very existence as a national minority. It took twenty years for the Carinthian Slovenes to get the first more direct answers to their Memorandum.

Whereas Austria is much more eager to settle minority problems outside her borders — the problem of her minority in South Tyrol — advocating in this particular case the principle of equal starting points both for the German-speaking minority and the Italian-speaking majority, in the case of ethnic minorities within her own border, however, she is following a different course and applying different social criteria. During the last twenty years, owing to social inertia, denationalisation has been in progress aggravated by procrastination and gradualness in the implementation of the minority provisions. In violation of the provision under Paragraph 5, Article 7, the Austrian authorities tolerate the widespread activities of various organisations whose stated objective is to destroy the ethnic character of the minority. The warnings of the neighbouring country, Yugoslavia, which is ethnically closer to both minorities and is one of the signatories to the Austrian State Treaty, have been variously rejected, mostly with the argument that this was an Austrian internal affair, that the implementation of the minority protection was me-

eting a series of obstacles, and the like. Lately Austria has begun voicing doubts — in principle — about the numerical strength and geographical location of the minority, i. e. doubts about the existence of the minority as a subject. This attitude has its roots in the views expressed upon the ratification of the State Treaty when an Annex in the form of Protocol was drawn up stating that Austria was already meeting Paragraph 5, Article 7, by her existing legislation, while admitting that Paragraphs 2, 3 and 4, did, in fact, represent a novelty in the minority protection. One of the principal weapons used against the minority is the attempt to cause a division among the minority and the entire Carinthian population into patriotic and unpatriotic citizens. This is also a form of powerful psychological pressure if genocidal activities in the not too distant past of the Carinthian Slovenes are taken into consideration. These memories are ably exploited and accompanied by a sort of persistent indoctrination about a special, “windisch” category of population to the German cultural sphere. Lately the embarrassing Windisch question has been explained by noted Austrian experts with the theory about a so-called group “whose language has lost its ethnic character” thus creating “a linguistic minority”. Through Austria’s statements before the United Nations organs (1974) the international public opinion became aware of this attitude and the use of such specific terminology. This reflects Austria’s rejection both of the minority as a subject and of the provisions of the State Treaty in view of the fact that under Article 7 the national minorities are explicitly identified with the attributes, Cro-

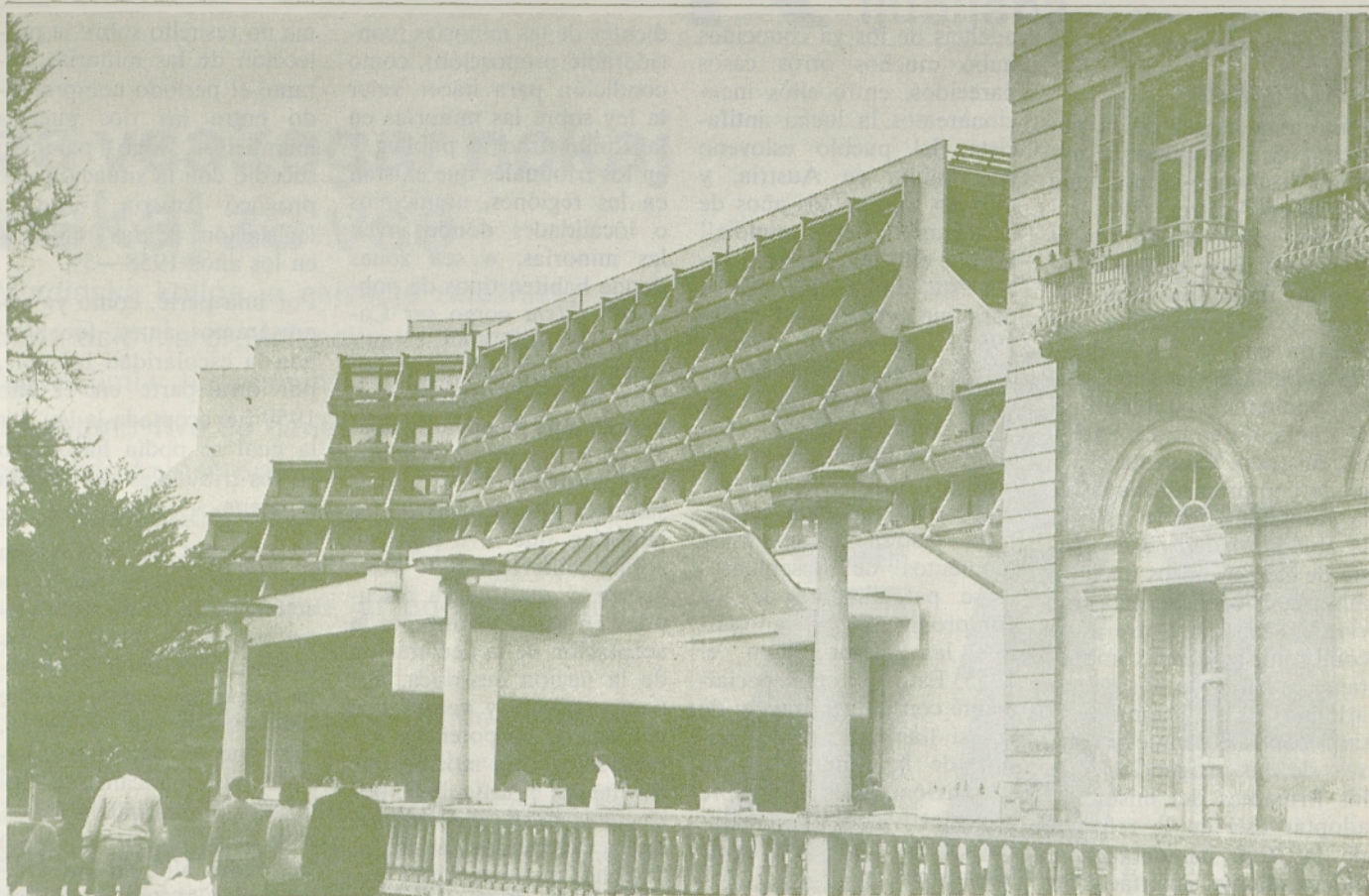
at or Slovene, and not described merely as imaginary and nebulous “linguistic” minorities. The attribute, “Slovene” does not include only an idiom or a dialect, but also a specific culture and a settled territory from which some people would like to displace the national minority. The envisaged assessment of the minority is a further attempt at minority fragmentation in an atmosphere of intolerance. The Austrian State has, on the whole, imposed upon the Carinthian Slovenes her version of minority legislation and in the majority of cases has ignored their suggestions. Only in isolated cases, immediately before the passing of various items of legislation (School Act, Courts Act) has Austria merely informed the minority about the decisions taken by the large political parties, i. e. by the majority. Neither did direct contacts between minority representatives and high Austrian authorities result in major solutions, but only in settlement of minor matters, so that no progress was made in institutional questions. There were a few exceptions as with the establishment of a secondary school for the minority, with the syllabus for the reduced minority school, and the like. But in the meantime the entire system, all the social attitudes are still endangering the three principal foundations on which the existence of the minority is based since the minority language — in violation of the provisions — was reduced to the inferior status of an auxiliary language (instead of enjoying the status of the second official language). The minority culture and integrity are still being undermined through direct or indirect activities and through various less pronounced forms of socio-psychological repression. By loud propaganda and

onesided information directed at Austrian and international opinion as well as by other forms of persuasion Austria is even making attempts at infiltration of the national minority with a view to attracting and selecting more pliable interlocutors for her alleged implementation of the minority protective clauses. In this respect the score of the provincial government is evidently even poorer than that of the federal authorities as far as the relationship towards the minority is concerned, since the former suppresses directly or indirectly every more visible sign of the fact that two national groups live in the territory (whether the signs are reflected in cultural institutions or merely in the existence of bilingual topographical or any other kind of inscriptions). It may be concluded that in the last twenty years Austria has not achieved encouraging results in her treatment of the minority as a subject. Nevertheless it is a fact that the minority still possesses the strength to look for means whereby to preserve its identity — thus giving proof of its vitality. The Carinthian Slovenes struggle to remain a subject, to keep their identity, and to be recognised as such.

The Official Austrian Censuses in 1951, 1961 and 1971 Concerning the Slovene Minority and the Slovene Language as the Language of Communication

Every official Austrian population census after World War Two — they were taken in 1951, 1961 and 1971 — was in the nature of a statistical genocide as far as the Slovene minority in Austria is concerned. This is typical of all the phases during the postwar censuses concerning the language of communication beginning

with preparations, execution and processing, and ending in the interpretation of census data in a printed form. The very statistical contradiction in the gathered data about the linguistic composition of the population reflects the fact that the official government statistical service on the provincial and federal level was influenced by anti-Slovene elements who coloured the fundamental concept and the execution of the censuses concerning the language of communication.

The censuses in the ethnically mixed territories of Carinthia and Austrian Styria were not carried out with bilingual census-papers, nor was the population provided with any bilingual instructions and other public notices which should be issued at every census. Under the terms of Article 7 of the Austrian State Treaty the responsibility for providing such bilingual material rests

with the Austrian Central Statistical Bureau. The Slovenes could never gain access to hand-filled census-papers. This documentation, however, was used by some Austrian newspaper with an anti-Slovene bias to distort the census data concerning the language structure of the population in the ethnically — mixed territories of Carinthia.

During preparations for the censuses as well as while the censuses were actually taken, through mass media and publication of special posters a bitter campaign was conducted against the Carinthian Slovenes in order to frighten them into concealing their linguistic and thereby their Slovene ethnic adherence.

During preparations for the censuses the administrative authorities also had the task to choose as census takers — census commissioners — such persons that were willing to make every effort, if

necessary to use various forms of pressure, in order to prevent the Slovene population from entering the Slovene combined with the German in to the column under the heading »the language of communication«. To achieve their objective of concealing the actual number of Slovene speaking population and the extent of the territory compactly inhabited by this population the census commissioners violated the fundamental principles of data gathering and the guaranteed secrecy of statistical data. In their analysis, tabulation, publication and interpretation of the data about the linguistic structure of the population the professional statistical services also used methods working class, hundreds of that break every norm of professional statistical data gathering, processing and analysis. On the basis of a detailed analysis of the census returns and the statistical

material concerning the language of communication it can safely be claimed that the censuses were taken with a view to producing the smallest possible number of the Slovene speaking population and reducing to the utmost the area in Carinthia where the Slovene population is compactly settled. The census results were manipulated to show that the Carinthian Slovenes are settled in population islands which are either tenuously linked or totally isolated.

A great confusion in the census results was caused by the use of categories under the heading »windisch«. Only Slovenes and Germans live in Carinthia, whereas until now nobody has been able ethnically, linguistically or historically to establish the existence of a linguistic or ethnic group, »windisch«, in the midst of the Carinthian populations.

(to be continued)

El problema de »Koroška«

Panorama actual de la posición que adoptara la minoría esloveno-croata que habita en Austria.

Es por todos sabido que la Rep. austríaca comenzó la reforma de la Rep. democrática e independiente de Austria con la adopción y firma de la declaración correspondiente, también así denominado contrato nacional austríaco. Con esta especie de compromiso nacional, la Rep. de Austria asumió la obligatoriedad de una serie de compromisos hacia la minoría esloveno-croata que vive en Austria. Entre estos compromisos el más importante es sin duda el séptimo artículo. La admisión del citado contrato demuestra que res de las exigencias que los firmantes del mismo al adoptar éste en la reforma de la Rep. democrática e independiente austríaca, lo hacían concientes y sabedores de las exigencias que traerían aparejadas las constantes peticiones de las minorías ya nombradas. Además no debemos olvidar las garantías mínimas que les brindaban las declaraciones de protección del contrato de paz del año 1919 y la falta de seguridad para las minorías de la primera república austríaca.

Para conocer bien este problema, es más que elocuente la reciente declaración que hiciera un célebre representante de la vida política de KOROŠKA (Carintia) y ex jefe a su vez de esta provincia en el año 1972. En su discurso, recalcó de sobremanera que en la época de la Austria de postguerra no se había aceptado la minoría eslovena como tal, y que además no se habían tomado ningún tipo de decisión para permitir que las minorías recibiesen una defensa legal adecuada. Esto nos hace ver además, y a la vez nos pone de sobreaviso, que

además de los ya conocidos hubo muchos otros casos parecidos, entre ellos mencionaremos la lucha antifascista del pueblo esloveno que habita en Austria, y esto no sólo en los años de la segunda guerra mundial! Es por ello que también fuera éste, uno de los hechos para que ayudaran en el año 1955 a encuadrar nuevamente en el contrato nacional los derechos nacionales de la colectividad esloveno-croata. Contrariamente con éste la Austria de ahora, la conocida Austria actual, trata justamente en estos momentos de desembarazarse parcialmente de los compromisos que adoptarían las minorías en el 1955. Esto se nota especialmente con la legalización de la así llamada »constatación« de las minorías y la aceptación de la ley sobre las colectividades que habitan en Austria y censo de las mismas.

Nombraremos ante todo dos hechos. El primero de ellos es la campaña concientemente llevada a cabo para el »recuento lingüístico« de eslovenos y croatas (minorías lingüistas) con todas las consecuencias del caso que pudieran traer aparejadas las distintas formas de censo. Contrariamente con este hecho son los términos que expresara el representante de Austria, Williband Pahr, en el año 1974 en la sede de la UN. Siendo miembro de la comisión contra todo tipo discriminatorio, expresó que en Austria sólo viven minorías del tipo religioso y lingüista, lo cual demuestra un nuevo intento de hacer valer los derechos adquiridos con el contrato de paz firmado después de la segunda guerra mundial. Esto lo ha dicho en una sesión internacional y pública. De la misma manera desapareció del contrato nacional austríaco la moción de afirmar »el recuento« o »conocimiento numérico« de los descen-

dientes de las minorías (considerable proporción), como condición para hacer valer la ley sobre las minorías en la administración pública y en los tribunales que existan en las regiones, municipios o localidades donde viven las minorías, o sea zonas donde habiten tipos de población *mixta* como ser Carintia (KOROŠKA), Gradišćanska y Štajerska. Hacemos notar que si comparamos las mociones individuales de las naciones (potencias) partícipes en la discusión sobre la defensa de las minorías, que tuvo lugar en varias conferencias de postguerra, y que fueran discutidas en realidad durante la aceptación de la declaración de la nación austríaca, nos damos cuenta y vemos que ninguna de las potencias había aceptado la moción que formulaba el artículo 7, por el cual tendría que ser base de la determinación de los derechos minoritarios el »recuento« de las colectividades en minoría! Con la firma del contrato expuesto también Austria se unía así a la declaración establecida y a su vez estaba de acuerdo con la posición tomada por los demás países!

Escolaridad. En cuanto a ésta se refiere, debemos hacer notar que tomaron como criterio para la constatación de la región en la cual existía la obligatoriedad de la escuela bilingüe, los datos que arrojaba el recuento efectuado en el año 1910. Es decir, los datos que habían recogido en la entonces gobernación de KOROŠKA (Carintia) sobre los idiomas que se hablaban en aquella época. Hecho que sin duda nos debe poner atentos y hace pensar que los gobiernos de provincia ya entonces conocían con conciencia propia el carácter discriminatorio que albergaban los dos censos públicos (»recuento«) que hicieron para hacer la primera república austríaca y del proble-

ma no resuelto sobre la protección de las minorías durante el periodo comprendido entre las dos guerras mundiales. Algo parecido sucedió con la situación que provocó Austria sobre la legislación de las minorías en los años 1958—59.

Por una parte, como ya expresáramos antes, fue abolida la escolaridad bilingüe, por otra parte en el año 1959 fue aceptada la ley por la cual se podía hacer uso en los tribunales del idioma esloveno.

El carácter de la Ley no fue el hecho de anular la actuación de los descendientes de las minorías en los entonces NUEVE tribunales de justicia regionales que funcionaban en Koroška, sino que les fueron reduciendo sistemáticamente los mismos. Es así que la reducción numérica les dejó sólo tres tribunales en los cuales tenían campo de acción, además les intentaron implantar la participación del 20 % de la población eslovena como condición para hacer valer esta ley. Es decir, siempre estaban en MINORIA! Esta es sin duda una acción discriminatoria, la cual se ha convertido sin dudas en Koroška cuna legal de un movimiento que todos conocemos: el nacismo! Su uso en el proceder con la minoría eslovena es todavía aún más visible. Especialmente lo notamos en los censos públicos, en la política nacional y en el gobierno de las minorías. Ello lo demuestra la ley que se está queriendo poner en práctica en estos momentos sobre las minorías existentes. Es especial, con este tipo de procedimiento dividen en dos partes la unidad lingüista de la población eslovena de Koroška.

(Continuación en el próximo número.)

za vsakogar nekaj nekaj za vse

Mladinska knjiga je največja založniško grafična delovna organizacija v Sloveniji in med največjimi v Jugoslaviji. V enaintridesetih letih od ustanovitve do danes je zbrala vse dragocene izkušnje in pritegnila k sodelovanju vrsto strokovnih sodelavcev za vsa področja dejavnosti, kar se odraža v zelo širokem in pestrem založniškem programu, ki odgovarja zahtevam vseh slojev bralcev.

Pri založbi Mladinska knjiga izide vsako leto blizu 300 različnih knjižnih naslovov – od tega dve tretjini novitet in ena tretjina ponatisov. Samo v minulem letu so vse te izdaje dosegle skupno naklado blizu 2.360.000 izvodov, v devetih mesecih letošnjega leta pa že domala 2 milijona knjig!

Skoraj polovica naših knjižnih izdaj je vsako leto namenjena najmlajšim in doraščajočim bralcem, približno četrtno programa zavzemajo izvirna in prevedena leposlovna dela za odrasle, preostale izdaje pa so poljudno znanstvena in strokovna dela ter učbeniki in priročniki. Poleg tega izdaja Mladinska knjiga tudi tedenska in mesečna periodična glasila oziroma bogato ilustrirane revije za predšolske otroke, šolarje in mladino.

To pomeni, da v vseh pogledih sledimo geslu: **ZA VSAKOGAR NEKAJ – NEKAJ ZA VSE.** Prepričani smo, da sodite med tiste naše rojake, ki niso in tudi nočejo pozabiti svoje materinščine. Pri tem je lahko tako vam kot vašim otrokom v največjo pomoč dobra slovenska knjiga.

Naredite veselje sebi in presenetite svojce: izrežite izpolnjen kupon in nam ga pošljite na naslov:

MLADINSKA KNJIGA
TOZD knjigarna
Izvozni oddelek
Titova 3/1, 61000 Ljubljana
Jugoslavija

Ime in priimek

Ulica, hišna št.

Kraj, pošta

Država

V nekaj dneh vam bomo na naslov, ki ga boste zapisali na kuponu, poslali katalog in prospekte naših najnovejših knjižnih izdaj, med katerimi boste zagotovo našli marsikaj primerne zase in za svoje bližnje.

Oglasite se čimprej in radi vam bomo ustregli.

KOMPAS
JUGOSLAVIJA

ŽE *petindvajset* LET ZANESLJIV VODIČ PO STARI DOMOVINI in drugod po EVROPI

KOMPAS JUGOSLAVIJA
TURISTIČNO IN GOSTINSKO
PODJETJE

61000 LJUBLJANA, PRAŽAKOVA 4
TELEFON: (061) 327-661, 327-761
TELEX: 32-209

VAM NA RAZPOLAGO:
KOMPASOVE TURISTIČNE AGENCIJE,
AVTOBUSI, MENJALNICE, HOTELI,
MOTELI, RENT A CAR IZPOSTAVE,
TRGOVINE SPOMINKOV, TURISTIČNE
POSLOVALNICE PO VSEJ JUGOSLAVIJI
ZA VSE, KAR JE V ZVEZI Z VAŠIM
POTOVANJEM